

● **Min favorittlærer** | 20 – Han var alltid der ● **Aktuelt** | 22 Foreldre varslet om barnehageøkonomi
● **Reportasje** | 28 Læreropprøret blir film ● **Jubileum** | 38 Gymnastikk i 150 år

UTDANNING

4

15. MARS 2019

utdanningsnytt.no

Danmark:

Luka går første klasse om igjen

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen (perm.)
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debatt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedssjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Digital markedsansvarlig
ls@utdanningsnytt.no

4

15. MARS 2019

utdanningsnytt.no

Innhold

10

● Hovedsaken: FØRSTE TRINN GANGER TO

Luka går første klassesetrinn om igjen, slik som omtrent 2,3 prosent av danske barn. – Ren idioti, sier skoleforsker Terje Ogden. Utdanningsforbundets leder Steffen Handal er også skeptisk.

● Nedleggelse er jevnlig tema i budsjetttrundene 34

I snitt nedlegges 55 skoler i året, mens 25 nye åpner, viser tall fra Utdanningsdirektoratet. Bli med til Vik skole, som trues av nedlegging hvert fjerde år.

Innhold

Aktuelt	4	Intervju	32
Aktuelt navn	8		
Hovedsaken	10	På tavla	40
Ut i verden	18	Friminutt	41
Kort og godt	19	Innspill	42
Min favorittlærer	20	Debatt	48
Aktuelt	22	Kronikk	54
Intervju	26	Minneord	57
Aktuelt	28	Stilling ledig	58
Intervju	32	Lov og rett	61
Reportasje	34	Fra forbundet	62
Jubileum	38	Medlemstilbud	66

● Min favorittlærer

– Du var min første mannlige lærer. Det gjorde deg til et forbilde. Dessuten sto du for tryggheten. Du var jo alltid der, sier programleder Leo Ajkic om favorittlæreren Jens Morten Dimmen.

Utdanning på nettet

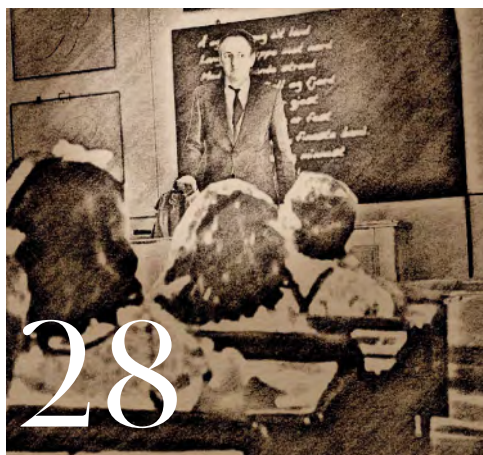
I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

22

Foreldrevarslerne

For første gang i historien ble en sak om økonomisk misbruk av barnehagepenger behandlet av øverste klageinstans i systemet, Utdanningsdirektoratet. Nå kreves nåværende eier for over sju millioner kroner. Det hele begynte ved et kjøkkenbord i Asker.

Film om læreropprøret

25. mars har filmen «The Paper Clip Resistance» premiere i Lærernes Hus i Oslo. Den handler om læreraksjonen i 1942.
– De norske lærerne sto opp for det de trodde på uten å ty til våpen, sier filmskaperen Jon Seal.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2018: 172.801

issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Mer informasjon:
presse.no/pfu/etiske-regler

Forsidebildet

Danske Luka går første klasse om igjen og stortrives.

– Jeg var jo bare fem år da jeg begynte på skolen. Jeg syntes ikke det var så veldig gøy. Nå går jeg sammen med de beste vennene mine fra barnehagen, sier han.

Foto: Kristian Ridder-Nielsen

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbo | Ansvarlig redaktør

Tenk gamle tanker om igjen!

Stoltenberg-utvalget la i februar frem sin rapport om kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. De listet opp 64 forslag til tiltak. Ingen av dem var å reversere Reform 97, eller den såkalte seksårsreformen.

Kanskje unngår Stoltenberg-utvalget forslaget om å kaste hele reformen fordi de vet hva svaret vil bli. At det vil koste altfor mye penger å gi alle seksåringene en barnehageplass. Men de kunne i det minste foreslått å teste seksårsreformen på nytt? Slik det faktisk var ment å være. Med det beste fra barnehagen på skolen og lek-basert læring.

I sin rapport argumenterer utvalget med at seksårsreformen verken har hatt positive eller negative effekter for karakterer på ungdomstrinnet eller for gjennomføringen av videregående skole. Deres konklusjon er at forskjellene mellom gutter og jenters utvikling i seksårsalderen også finnes i sjuårsalderen: «Utsatt skolestart for alle ville ikke bøte på forspranget jentene har», heter det i rapporten.

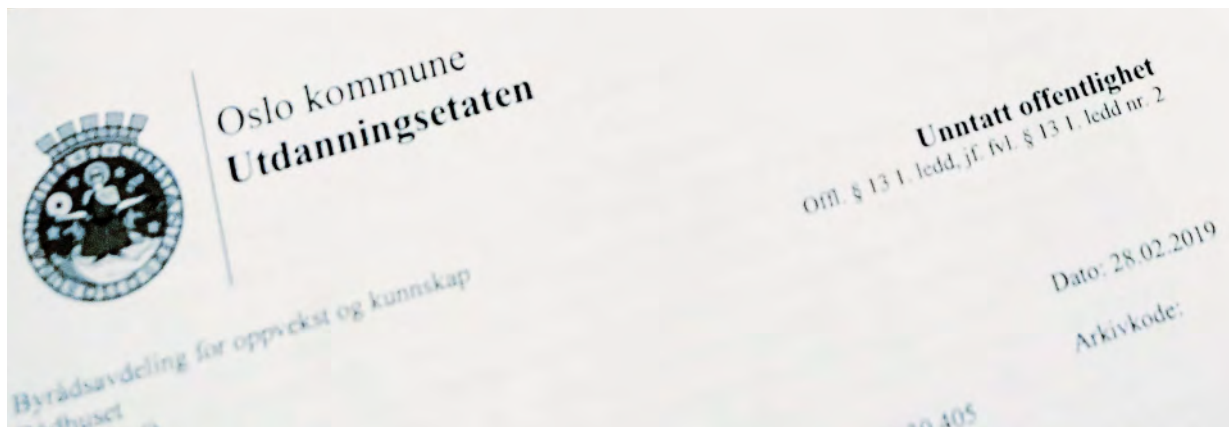
Da overser de at ikke alt skal måles i karakterer og læring. Som pedagogikkprofessor Peder Haug har advart om: Det kan få andre konsekvenser å sette små barn inn i formelle læringssituasjoner med stort trykk. Som psykisk stress, press, manglende motivasjon og utagerende adferd. Kanskje til og med diagnoser som aldri skulle vært der.

I mange land, inkludert de andre nordiske landene, er repetisjon av et skoleår også et tiltak for dem som strever mest, eller som er minst skoleklare. Som Luka, sju år. Utdanning har møtt ham på skolen utenfor København. Luka var en av dem som trengte å få leke litt lenger. Nå tar han 0. klasse, som det heter i Danmark, en gang til. I 2017 gjorde 1400 danske førsteklasinger det samme.

Ifølge Lukas foreldre er den avgjørelsen den beste de noen gang har tatt for ham. Likevel har jeg vanskelig for å se for meg at dette vil bli vanlig i Norge. Rent praktisk er det ifølge Utdanningsdirektoratet ingenting i lovverket som hindrer det, men for de fleste av oss høres repetisjon av skoleår ut som et gufs fra fortiden.

Samtidig tvinger utfordringene i norsk skole, som psykiske lidelser, kjønnsforskjellene i prestasjoner og andelen med spesialundervisning, oss til å tenke nye tanker, eller like gjerne: gamle tanker om igjen. Førskolen er en av dem. Reform 97 slukte leken. Det er på tide at norske seksåringer får den tilbake.

Oslo-skolen

Bakgrunn

Byrådsavdelingen har bedt om en helhetlig plan fra Utdanningsetaten i Oslo for hvordan det kan sikres at alle deler av Oslo-skolen jobber planmessig, systematisk og strukturert med temaet ytringskultur.

Planen for bedring av ytringskulturen i Oslo-skolen ble først unntatt offentlighet.

Plan for å bedre ytringskulturen ble unntatt offentlighet

Etter fjorårets bråk rundt ytringskulturen i Oslo-skolen fikk Utdanningsetaten i oppdrag å levere en plan for videre oppfølging før 1. mars. Planen ble først unntatt offentlighet.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Øverst på planen står det «Unntatt offentlighet etter offentlighetslovens paragraf 13», en paragraf som brukes ved taushetsbelagte opplysninger. Kommunikasjonsrådgiver i Utdanningsetaten, Liv Dalen Tennøe, sier det hele beror på en misforståelse.

– Utdanningsetaten ville bare forsikre seg om at byrådsavdelingen fikk planen før mediene ble gitt innsyn. Planen er allerede diskutert med organisasjonene. Innholdet er av en slik karakter at det ikke trenger å unntas fra offentlighet, sier hun og legger til:

– Jeg skjønner jo at mediene reagerer når planen for å bedre ytringskulturen unntas offentlighet.

Også meroffentlighet ble vurdert, uten at planen ble frigitt. En av dem som ba om innsyn, var lektor Simon Malkenes. Han har permisjon fra arbeidet ved Ulsrud videregående skole i Oslo.

– Jeg reagerer selvsagt på å bli nektet innsyn i en plan om å bedre ytringskulturen i Oslo-skolen, sier Malkenes, som etter å ha fått avslag la ut en

melding på Twitter. Reaksjonene lot ikke vente på seg. Etter en revurdering fikk media og Malkenes innsyn.

– Lite forpliktende

Etter å ha lest planen betegner Malkenes den som «et hastverksarbeid».

– Dokumentet nevner for eksempel ikke lærerne. Husk at lærernes opplevelse av at de ikke er blitt lyttet til, er en viktig del av bakgrunnen for at etaten er bedt om en plan, sier Malkenes.

– Det står «ansatte skal oppleve at deres meninger er ønsket og etterspurt». Holder ikke det?

– Ingen er uenige i det. Men det står ingenting om hva skolene har gjort og skal gjøre for å få det til. Det videre arbeidet ses i stor grad fra et ledelsesperspektiv.

– Etter en spørreundersøkelse har 12 skoler bedt om ytterligere oppfølging. Hva tenker du om det?

– Jeg skulle likt å vite hva slags oppfølging det er snakk om, sier han.

Ansatte skal oppleve at deres meninger er etterspurt

I planen heter det at god ytringskultur blir tatt på alvor og at det jobbes med å få til en kulturendring. Det står også at ledernes holdning til åpenhet, og evne og vilje til å lytte, er avgjørende for å skape gode ytringsbetingelser. Opplæring skal hjelpe ledere og ansatte med å lykkes.

En spørreundersøkelse er gått til rektorer og tillitsvalgte ved alle skolene. 12 av skolene har bedt om ytterligere oppfølging. Høsten 2018 gjennomførte utdanningsadministrasjonen et tilsvarende opplegg. Et pilotprosjekt om leder-opplæring i Utdanningsetaten er gjennomført. Det evalueres høsten 2019. En partssammensatt gruppe skal følge opp resultatene av arbeidsmiljøkartleggingen i administrasjonen. Ytringskultur skal integreres i strategiske planer på skolene og i administrasjonen.

Tillitsvalgte, verneombud og ansatte har medvirkningsplikt til å skape et arbeidsmiljø hvor kritikk tas opp på en forsvarlig måte. Ansatte skal oppleve at deres meninger er ønsket og etterspurt. Ledelsen har overordnet ansvar for å sikre gode ytringsbetingelser.

● Utdanningspolitikk

Dagens skole skal bekjempe sosiale forskjeller

Å gjøre skole og barnehage i stand til å minske sosiale forskjeller krever ingen tiltak som ikke alt er vedtatt eller planlagt, ifølge regjeringa.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Utdanning er et kjerneområde i regjeringas arbeid for sosial utjamning. Hele fire statsråder, finansminister Siv Jensen (Frp), kultur- og likestillingsminister Trine Skei Grande (V), kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner (H) og barneminister Kjell Ingolf Ropstad (KrF) presenterte 1. mars stortingsmeldinga «Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft». Der forteller de hva de vil gjøre for å sikre det de kaller sosial bærekraft og motvirke ulikhet.

Alle understreka at gode skoler og barnehager som vektlegger språk og kvalifisering er viktig for å unngå fattigdom. Men de varsla ingen tiltak som ikke alt er tatt i bruk eller alt er varsla i utdanningspolitikken.

Sanner brukte likevel uttrykket «ny retning» da han presenterte hva som kreves av en utdanning som skal motarbeide sosial ulikhet.

Gratis kjernetid, pedagogtettethet og masterkrav

Av tiltak trakk han fram utviding av ordninga med gratis kjernetid i barnehage for familier med lav inntekt, og større pedagog- og bemaningstetthet i barnehager. Videre trakk han fram ny lærernorm og masterkrav i lærerutdanninga, sammen med bedre muligheter for videreutdanning for lærere. Ungdom med kort botid i Norge skal få mulighet til å begynne i tilrettelagte klasser i videregående skole i stedet for å gå i voksenopplæringen.

– Elever som blir hengende etter, skal få insentiv til å ta igjen ettersepet, sa Sanner.

Skei Grande supplerte med å minne om at regjeringserklæringa inneholder et mål om gratis skolefritidsordning.

Peder Haug: Mest tro på økt lærerdekning

Professor i pedagogikk ved Høgskulen i Volda, Peder Haug, er likevel skeptisk til om dette vil heve svake grupper.

Han meiner feilen er å tro at tilbyr vi alle det samme, blir det likhet. Gruppene nederst tar ikke igjen de over bare ved å få samme tilbud. Tiltak for å jamne ut ulikheter må støtte ekstra de som ligger nederst.

– Men i Oslo har de nå økt lærerdekning ved noen skoler i utsatte områder. Enn så lenge er det det utdanningspolitiske tiltaket jeg har mest tro på, hvis målet er å bruke utdanning til å minske sosiale forskjeller, sier Haug.

Regjeringen vil bekjempe sosiale forskjeller innenfor dagens skole, ikke tilføye noe nytt.

ILL. FOTO ERIK M. SUNDT

– Nødvendig med ekstra støtte

– Et likeverdig utdanningstilbud for barn fra fattige familier krever at disse barna får ekstra støtte, sier Arve Negaard.

Negaard er pensjonert høgskolelektor i administrasjon og ledelse. Han har også erfaring fra kommunesektoren som lærer i grunnskolen og ulike administrative oppgaver, blant anna kommunaldirektør.

Han trakk imidlertid fram problematiske sider ved statlige overføringer til skole og barnehage.

– Inntektssystemet til kommunene er slik at kommuner med en høy andel lavt utdannede innbyggere får relativt sett akkurat like store stat-

lige overføringer til skolen som kommuner der mange har høy utdanning. For barnehagenes del er det faktisk slik at kommuner der mange har høy utdanning, får mest, sier han.

– De statlige overføringene til skole og barnehage blir fordelt uten hensyn til sosiale ulikheter og behovet for å minske disse. Det er en kjensgjerning at grupper nederst på rangstigen gir kommunene større utgifter enn gjennomsnittet gjør. For barnehage, skole og helse kompenserer ikke inntektssystemet kommunenes utgifter til dette. Da bør det ikke overraske at vi ikke klarer å bygge ned sosiale forskjeller med utdanning, sier Arve Negaard.

● Tarifforhandlingene 2019

Lønnsutspill får full støtte i sentralstyret

Sentralstyret i Utdanningsforbundet støtter utspillet fra leder Steffen Handal om at kommunene bør bruke lønn for å rekruttere flere kvalifiserte lærere.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no
og Kaja Mejlbø | kaja@utdanningsnytt.no

Handals utspill har skapt stor debatt, blant annet i en del grupper i sosiale medier.

Sentralstyremedlem Turid Buan Øfsti lurer på om reaksjonene kan skyldes misforståelser:

– Kanskje noen har trodd meininga er å sette av en pott til dette ved tarifforhandlingene. Men det er det ikke, sier hun.

Handal presiserer i innlegget «Lønn ved tilsetting av lærere» publisert 6. mars at dette fra forbundets side ikke er en debatt om sentrale eller lokale tillegg, men om «hva vi kan gjøre for å motvirke bruk av ukvalifiserte».

– Å bruke lønn ved tilsetting forutsetter ikke avsetning til en lokal pott i de sentrale oppgjørene. Utdanningsforbundet kjemper for sentral lønnsdannelse og har i de siste oppgjørene i KS-området fått gjennomslag for dette, noe som betyr mye for oss, skriver Handal.

– En lite brukt mulighet

Blant sentralstyrets medlemmer høster han støtte.

Ingvild Aga viser til at kommunene har vært mer villig til å bruke lønn for å rekruttere barnehagelærere enn skolelærere.

Turid Buan Øfsti etterlyser regler som gjør at arbeidsgivere ikke kan ansette ukvalifiserte før de har prøvd å få kvalifiserte ved å tilby økt lønn.

Alle understreker at å forhandle lønn ved tilsetting ikke endrer sentrale lønnsforhandlingers viktige plass i lønnspolitikken.

– Å ta i bruk dette elementet er ikke noen trussel mot sentrale lønnsforhandlinger, sier Siri Skjæveland Lode.

– Å gi høyere lønn til nyansatte kan oppleves som utfordrende. Men det må til, legger hun til.

Urettferdig

Sentralstyremedlemmene er samtidig oppmerksomme på at høyere lønn til nyansatte kan gi

– **Kanskje noen** tror meininga er å sette av en pott til dette ved tarifforhandlingene. Men det er det ikke, sier sentralstyremedlem Turid Buan Øfsti.

FOTO: HANS SKJONG

lønnforskjeller som oppleves som urettferdige.

– Jeg er særlig urolig for at det kan bli uakseptable lønnforskjeller mellom lærergrupper det er vanskelig å rekruttere og grupper det er lettere å få tak i, sier Hanne Fehn Dahle.

Likevel understreker hun at hun støtter oppfordringa om å skru opp lønna ved tilsetting.

– Vanskeligere å forhandle senere

– Lærere er generelt opptatt av at lønnforskjellene skal være små. Det ser vi i motstanden mot lokal lønn, sier Thom Jambak.

Samtidig peiker han på at det ved tilsetting ofte er mulig å forhandle lønn.

– Seinere er det betydelig vanskeligere. Mekanismene vi har for å øke lønn seinere er mangelfulle, sier han.

– Vi må leite etter flere tiltak. Det må vi gjøre sammen, sier Jambak.

Utdanning har kontakta alle menige sentralstyremedlemmer og fått svar fra ni av ti. Alle er samstemte i sin støtte til lønnsutspillet. Anne Mari Milo Lorentzen, som er i utlandet, har imidlertid ikke vært tilgjengelig.

● Bakgrunn

I innlegget «Lønn ved tilsetting av lærere», publisert på Utdanningsnytt.no 6. mars, skriver Steffen Handal «Utdanningsforbundet har ikke lansert en ny lønnspolitikk. Vi argumenterer for å bruke en avtaletekst som allerede finnes. Den har vært i avtaleverket siden tidlig på 1990-tallet.»

Avtaleteksten:

«I de tilfeller der det er spesielle problemer med å beholde eller rekruttere kvalifiserte arbeidstakere, vil partene etter forhandlinger kunne inngå avtale om endret lønns plassering for den enkelte arbeidstaker. Kommer partene ikke til enighet ved forhandlinger, kan tvisten ikke ankes. Arbeidsgivers siste tilbud skal da vedtas.»
Fra hovedtariffavtale i KS, punkt 4.2.3.

KS: – Lærere har ikke

KS mener Utdanningsforbundets leder Steffen Handal gjør klokt i å minne kommunene om å bruke lønn mer aktivt for å lokke til seg flere lærere.

– Det er mer vanlig å bruke lønn ved tilsetting for å rekruttere og beholde ansatte i andre deler av kommunene enn i skolen, sier forhandlingsdirektør i KS, Hege Mygland.

– At Handal peker på at tariffavtalen gir denne muligheten også for lærere, og oppfordrer kommunen til å bruke lønn ved tilsetting for å få flere kvalifiserte lærere i skolen, mener jeg er helt rimelig, sier hun.

Debatten går i sosiale medier

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at man vil mangle minst 4700 lærere i grunnskolen i Norge om 20

Steffen Handal mener kommunen må bruke lønn som våpen i kampen om lærerne. - Og lærerne må tåle større lønnsforskjeller, sier han. Foto: Jørgen Jelstad

Handal: – Skru opp lønna ved tilsettinger

Steffen Handal tror lærerne kan godta nye typer lønnsforskjeller dersom det betyr at de får flere kvalifiserte kolleger.

Debatt i sosiale medier

Debatten i sosiale medier etter publiseringen av intervjuet med Steffen Handal 3. mars har gått i høyt tempo.

Kritikere mener utspillet er usolidarisk. De frykter lønnsforskjellene som kan oppstå, som de mener er urettferdige.

Noen mener Utdanningsforbundet nedprioriterer pedagoger som har stått lenge i yrket, og etterlyser snarere tiltak for å beholde flere lærere: «Dette opplever jeg som et svik. Kjemp gjerne for høyere lønn, men da for alle», skriver én.

Andre derimot berømmer Handal og forbundet for å sette rekruttering på dagsorden og påpeker at utspillet er i tråd med avtaleverket: «All ære til UDF som endelig tenker nytt. Å gi nye lærere høyere lønn gir en pluss spiral», heter det i et innlegg.

kultur for å godta lønnsforskjeller

år. Dersom forskerne regner inn lærernormen, blir mangelen enda større; 5800 lærere.

I intervjuet «– Skru opp lønna ved tilsettinger» på Utdanningsnytt.no 3. mars sa Steffen Handal at han mener kommunene bør tilby høyere lønn ved tilsetting for å rekruttere flere lærere, selv om det kan bety at nyutdannede vil tjene like mye, eller mer, enn allerede tilsatte lærere.

Utsippet har skapt store diskusjoner i sosiale medier.

Mener det handler om kultur

Forhandlingsdirektøren mener det er lite kultur blant lærere for lønnsforskjeller.

– Vi ser av våre lønnstall at det faktiske lønnsnivået for grunnskolelærere ligger mye nærmere minstelønn enn det gjør for andre yrkesgrupper, for eksempel barnehagelærere, sier Hege Mygland.

– Hva er årsaken til det?

– Mye handler om rekrutteringsutfordringer. Historisk sett har det vært vanskelig for mange

kommuner å rekruttere nok barnehagelærere.

Derfor har lønn vært brukt mer aktivt som virkemiddel der. I skolen handler det nok også om kultur og at lærerne ikke har ønsket slike lønnsforskjeller velkommen. Terskelen for hva lærere opplever som rettferdige lønnsforskjeller er annerledes i skolen enn i andre deler av kommunen, sier hun.

Frykter konsekvenser for arbeidsmiljøet

5. mars sendte Skolenes landsforbund ut en pressemelding der de tar avstand fra Handals lønnsutspill. Fylkeslederne der frykter at lønnsforskjeller gå utover arbeidsmiljøet ved skolene:

– Når Utdanningsforbundet vil at det skal jobbes mer aktivt med lokale tillegg for å rekruttere, vil lønnsforskjellene øke, og det vil kunne virke ødeleggende på arbeidsmiljøet på skolene, heter det i pressemeldingen.

Skolenes landsforbund har for øvrig sluttet seg til samme tariffavtale, der det heter at lønn kan brukes som virkemiddel ved rekruttering.

Også Mygland har forståelse for at lønnsfor-

– Det er mer vanlig å bruke lønn ved tilsetting for å rekruttere og beholde ansatte i andre deler av kommunene enn i skolen, sier forhandlingsdirektør i KS, Hege Mygland.

FOTO KS

skjeller, hvis de ikke oppleves som legitime, kan påvirke arbeidsmiljøet.

– Jeg anbefaler at skoleeiere og skoleleder snakker åpent om lønn som virkemiddel ved tilsetting både med de ansatte og tillitsvalgte slik at lønnsfastsettelsen blir forutsigbar, gjennomsluktig og forståelig, sier hun og fortsetter:

– Hos yrkesgrupper som ønsker lokale forhandlinger, ser vi dessuten at åpenhet om lønnsforskjeller kan skape en dynamikk i lønnsfastsettelsen der en gruppes lønnstillegg kan legitimere nye tillegg for andre.

Aktuelt navn

Gir blaffen i fotball

I TV-serien Heimebane spelar han fotballnerden Nils, men sjølv meiner han at fotball er frykteleg kjedeleg. Medspelar John Carew ser han på som ein stor og triveleg onkel.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Motlys/NRK

● Endre Synnes Hagerup (20)

Kven

Studerer pedagogisk retta drama ved Høgskolen Vestlandet, med mål om å bli drama-lærer i vidaregåande skole

Aktuell

Skodespelar i TV-serien «Heimebane», om eit herre-fotballag i eliteserien frå Sunnmøre.

Du spelar supporter til eit fotballag frå Sunnmøre som er i evig opposisjon til storebror Ålesund. Kva kjenner du når Nils seier «Jævla Ålesund»?

At det fell like naturleg for meg som for Nils å seie det. Eg vaks opp på øya Vigra i nabokommunen til Ålesund, og pendla inn til og så gjennom byen, med regn, blåst og få bussar, for å komme til og frå vidaregåande skole. Det var verkeleg jævla Ålesund.

Kvifor kallar du medspelar John Carew for onkel?

Han er så diger, så skal eg gi han ein klem, må eg klemme magen, slik eg måtte med onklane mine da eg var liten. John er ein triveleg og jovial kar som tar ein del plass. Eg veit ikkje om andre enn meg som kallar han onkel. Eg får litt kjærleg erting attende, men han har ikkje gitt meg eit namn.

Liknar Nils på Endre?

Eg synest fotball er frykteleg kjedeleg. Så der skil vi oss klart. Men eg vart det dei kallar «typecastet». Det tyder at eg fekk rolla fordi eg liknar på den rollefiguren dei ville ha. Så kroppsspråket til Nils er mitt kroppsspråk, og vi er nok like på fleire andre felt og.

Du får halde ein dramatime med det norske folk. Kva ville du hatt som mål for den timen?

Eg ville konsentrert meg om dei vaksne og viktige. Så ville eg prøvd å setje i gong improvisasjonar og oppgaver som kunne gi dei kontakt med det leikne barnet dei ber inni seg. Ikkje for at dei skulle slutte å vere vaksne og ansvarlege, men for å få dei til å sleppe noe meir av det leikne fram.

Kva for kjent person ville du hatt som lærar?

Same kor kjent læraren hadde vore, kunne eg ikkje hatt betre lærarar enn dei eg hadde på Fagerlia vidaregåande skole i Ålesund. Det er høgdepunktet i livet mitt så langt. Å vere med på «Heimebane» har på mange vis vore som å vinne den store gevinsten i Lotto. Det kan likevel ikkje toppe kontinuiteten i dei tre åra på vidaregåande.

Dramalærer Rune Sæter spelar også i «Heimebane». Han er Gunnar, leiar for supporterklubben til Varg. Rune er den beste læraren eg har hatt. Han ordlegg seg konsist og leier arbeidet i timane til store høgder.

Kven ville du gitt raudt kort?

Dei som går inn for å sikre store lønsskilnadar. Under arbeidet med den første «Heimebane»-serien tente eg, 17 år gammal og utan utdanning, urimeleg mykje på kort tid, samanlikna med mange andre. Når nokre tener mykje, er det jo alltid andre som må tene mindre. Likevel ser mange av dei som tener lite opp til rikingar og kjendisar fordi dei har pengar. Det synest eg er trist.

Kva likar du best ved deg sjølv?

Eg er ganske nerdete og går lidenskapeleg opp i ting. Da eg var liten, var det Pokémon. Nå er det skodespel og pedagogikk. Når eg går inn for noe med fulle segl, blir det så utruleg morosamt.

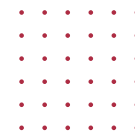
Kva gjer du for å få ut frustrasjon?

Ingenting, eigentleg. Eg ber rundt på frustrasjonen.

Kva gjer du for å redde verda?

Ikkje mykje. Eg er flink til å prate om å redde verda, men det blir ikkje mykje handling av det.

«Eg kunne ikkje hatt betre lærarar enn dei eg hadde på Fagerlia vidaregåande skole i Ålesund.»

Start studiene til høsten, søk nå!

Hos USN kan du starte på en masterutdanning som passer dine behov uansett om du har en utdanning fra tidligere eller ei.

5-årig grunnskolelærerutdanning som gir lektorkompetanse

- Grunnskolelærer 1-7 trinn
- Grunnskolelærer 5-10 trinn

Vi tilbyr master i fagene: Norsk, matematikk, kroppsøving, engelsk, kunst og håndverk, naturfag, KRLE, samfunnsfag, KRLE, begynneropplæring og profesjonsretta pedagogikk, forutsatt at det er tilstrekkelig antall studenter per fag.

2-årig overgangsmaster for grunnskolelærere med bachelorgrad, 1-7 og 5-10

- Profesjonsrettet pedagogikk med fordypning i norsk eller matematikk - campus Vestfold
- Master i grunnskolelærerutdanning med norsk samfunnsfag eller engelsk - campus Notodden

USN tilbyr nett- og samlingsbaserte studier, heltid og deltid.

Søknadsfrist 15. april

Hos oss får du:

- Relevant kunnskap
- Tett samarbeid med praksisfeltet
- Godt utvalg av spesialiseringer
- Muligheter for praksis lokalt
- Nett- og samlingsbaserte studier

Studiesteder:

Drammen, Notodden
(nett- og samlingsbasert),
Porsgrunn og Vestfold.

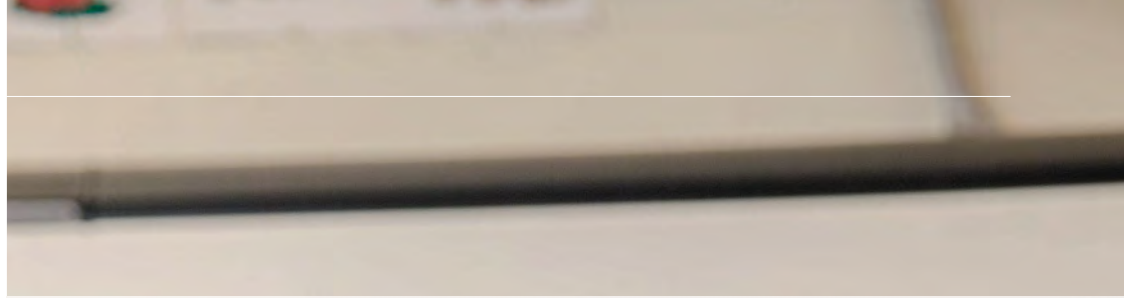
usn.no/larer

Luka (7) går
Det er både

første klasse om igjen.
han og foreldrene veldig glad for.

«Det beste vi har gjort for ham»

TEKST Margrethe Zacho Haarde, Danmark og Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

FOTO Kristian Ridder-Nielsen

– **Jeg var jo bare fem år** da jeg begynte på skolen. Jeg syntes ikke det var så veldig gøy.

– *Hvorfor ikke det?*

– Fordi de andre i klassen liksom bestemte litt mer enn meg.

– *Sånn er det ikke mer?*

– Nei! Nå går jeg sammen med de beste vennene mine fra barnehagen.

– *Hva liker du best å gjøre på skolen?*

– Friminutt og matteoppgaver.

– *Hvor langt har du lært å telle? Til ti? Eller tjue?*

– Tjue?! Jeg kan telle til mer enn 100, jeg!

Magefølelsen sa nei

Det er onsdagsmorgen på Kastrupgårdsskolen utenfor København. I likhet med tre andre elever i klassen går sjuåringen Luka 0. trinn for andre gang.

Allerede før han skulle begynne på skolen, viste foreldrene hans at det var for tidlig. Luka er født i november. Han var fem år og ville bare leke. Han ville klatre og spikke og løpe. Samme hvor mange skrubbsår og blåmerker han kom hjem med, hadde det vært en fin dag. Det var jo moro helt til han tryna. Sammenlignet med storebroren sin, som er nesten to år eldre, var Luka mer ekstrovert, fysisk og mindre flink til å konsentrere seg. Tall og bokstaver var det ikke riktig plass til ennå.

– Luka har alltid klart seg bra sosialt. Kanskje var det derfor pedagogene i barnehagen mente at

han også var klar for skolen. I dag ser vi at vi burde protestert og latt han bli ett år til i barnehagen, sier faren til Luka, Allan Grønkvist-Nielsen.

Allan pleier å følge Luka og storebroren Noah (8) til skolen hver morgen. Mamma henter.

– Som forelder stoler man gjerne på systemet og tenker: Det er sikkert bare vi som bekymrer oss for mye. Det ordner seg nok!

– Et følsomt tema

Men det ordnet seg ikke. Luka ble gradvis mer stille. Det var tydelig at han ikke trivdes store deler av skoledagen. Han protesterte ikke om morgenen når de skulle gå, men han løp heller ikke inn i klasserommet, sånn som han gjør i dag.

– Så lenge det var friminutt og leketime, var Luka glad, men når han skulle inn i klasserommet igjen, ble han stille og mutt. Han merket selvfølgelig at han ikke hang med som de fleste andre gjorde, forklarer Grønkvist-Nielsen.

Allerede under den første foreldresamtalen, et par måneder etter skolestart, ga lærerne uttrykk for at de mente Luka hadde begynt ett år for tidlig på skolen.

– Vi ble ikke overrasket over hva lærerne sa, men det er selvfølgelig et følsomt tema. Det er jo barnet ditt. Som forelder vil du bare at alt skal gå bra, og at han skal ha det godt, sier Grønkvist-Nielsen.

Både han og Lukas mor var tidlig innforstått

Kommentar fra Undervisningsministeriet i Danmark

«Det har i mange år vært mulig for en skoleleder å beslutte at en elev skulle gå en klasse om igjen. Etter 1972 ble det bestemt at skolens ledelse i samråd med foreldrene bestemte om eleven ble flyttet opp eller måtte gå samme klassetrinn om igjen, hvis det var til elevens beste.

Alle elever på alle trinn kan bli undervist på samme klassetrinn i to år.

De samlede omkostningene forbundet ved at et barn går en klasse om igjen kan ikke beregnes på det nåværende tidspunkt. Det skyldes at eventuelle gevinster i form av høyere karakterer og økt utdanningsnivå ikke er fullt belyst.»

● Bakgrunn

I Danmark begynner barn på skolen det året de fyller seks år. Første klasse i Danmark kalles 0. klasse eller barnehageklassen. 2,3 prosent må gå første klasse om igjen.

1421 gikk første klasse om igjen i 2017/2018. 70 prosent av disse var gutter.

Om lag 4050 barn utsetter skolestart hvert år. 6,5 prosent av danske barn hadde utsatt skolestart dette året. Til sammenligning hadde 330 elever utsatt skolestart i Norge i 2017.

Ifølge Utdanningsdirektoratet er det ingenting i norsk lovverk som hindrer barn i å gå et skoleår om igjen. Det finnes imidlertid ingen oversikt over hvor mange som gjør det. I Oslo oppgir Utdanningssetaten at de ikke kjenner til noen tilfeller.

I fjor, da Luka (7) gikk i 0. klasse, likte han seg i leketimene og friminuttene. I år er tall og bokstaver mer på plass, og han trives.

med at Luka kunne få gå 0. klasse om igjen hvis de begge samtykket. Ganske fort ble det også den klare anbefalingen fra skolen.

– Vi hadde aldri noe imot at Luka skulle gå om igjen, men vi var selvsagt bekymret for om han kunne bli ertet, og for om de andre ville se på ham som dum eller annerledes fordi han skulle gå om igjen.

– Skjedde det?

– Overhodet ikke. Du må huske på at vi i Danmark har hatt en skolereform. Da jeg og Lukas mor gikk på skolen, gikk ingen om igjen. Vi hadde også 0. klasse; noen få timer hver dag, utelukkende basert på lek. Det var virkelig ment som skoletilvenning og helt ulikt det å begynne i 0. i dag, hvor det stilles reelle krav om å skulle lære bokstaver og tall.

Vanlig praksis i mange land

Slik gikk det i Norge også. Da seksårsreformen ble innført i 1997, var intensjonen at det første skoleåret skulle ha det beste fra barnehagen og skolen. Men i debatten om PISA-testene og målbare resultater, forsvant leken. De som tapte mest på det, mener forskerne, var guttene.

20 år senere, i februar i år, la Stoltenbergutvalget frem 64 forslag til tiltak som skal bøte på forskjellene i skoleprestasjoner mellom jenter og gutter i norsk skole.

Ett av dem er fleksibel skolestart. Å gå et år om igjen avviser imidlertid ekspertutvalget.

De peker på at det kan stigmatisere, demotivere og gi dårlig selvtillit. Canadisk forskning har vist at elever som blir holdt tilbake og må gå om igjen, har lavere selvfølelse og større adferdsproblemer enn elever med samme forutsetninger, men som

>

«Det er helt utrolig hvor mye det ekstra året, eller halvåret som det jo blir når du er født sent på året, har hatt å si for lærevillighet og forståelse.»

Allan Grønkvist-Nielsen, Lukas far

følger vanlig skoleløp. Men det finnes også studier som viser at barn kan hente seg inn igjen med et ekstra år, og repetisjon av et skoleår er dessuten vanlig praksis i mange land.

En oversikt i Stoltenberg-rapporten viser andelen gutter og jenter som hadde gått minst ett skoleår om igjen i 33 forskjellige land. Dette skjer i Sverige, Finland, Island, Storbritannia og Canada. I enkelte skolesystemer, som i Portugal, går over en tredjedel av elevene et år om igjen. I Danmark tar 1421 barn første skoleår én gang til. Som novemberbarnet Luka.

Luka var litt skeptisk

Etter flere møter med både skolen, skolefritidsordningen (SFO) og til og med en annen skole i nærmiljøet for å høre hva de tenkte, ble moren og faren til Luka overbevist. Og fordi systemet i Danmark er slik at de fleste barn som skal begynne på skolen, slutter i barnehagen og begynner i SFO allerede flere måneder før skolestart, slapp Luka og de andre «omgængerne» (som det kalles i Danmark, journ.anm.) å fullføre 0. klasse. Fra månedsskiftet mars-april kunne de begynne å leke med sine nye klassekamerater i SFO.

– Det er en god ting, sier faren til Luka.
– Det betydde at han fikk en myk overgang. De andre, som han nå går i 0. klasse sammen med, visste ikke engang at han var en omgjenger. Han var ny fra dag én, akkurat som dem.

– *Hvordan reagerte Luka selv da dere fortalte at han skulle gå om igjen?*

– Vi fortalte at han hadde vært heldig og fått muligheten til å leke mer et år til. Vi fokuserte ikke på at han skulle gå om igjen, men at han skulle få leke mer. Det hjalp også at han skulle ha de samme lærerne.

I begynnelsen var Luka skeptisk fordi han ikke skulle følge etter de andre opp i 1. klasse, men så fort han kom i SFO og møtte de gamle vennene fra barnehagen, la han tvil og usikkerhet til side.

– I dag forteller Luka villig vekk at han har gått 0. klasse før. Det er ingen som reagerer på det. Jeg tror han egentlig har vært litt stolt over at han kjente skolen, lærerne og skolegården fra før, sier Grønkvist-Nielsen.

– *Hva tenker dere som foreldre om avgjørelsen i dag?*

– Det er det beste vi har gjort for ham. Han er rett og slett en ny gutt, sier Allan Grønkvist-Nielsen.

– Det første året havnet han rett og slett lavt på rangstigen, både faglig og sosialt. Han greide ikke å hevde seg. I dag er han trygg. Han har vokst enormt på å merke at han mestrer skoleoppgavene. Hjemme opplever vi at han snakker mye mer om det som skjer på skolen og at han er stolt og glad over det han lærer.

Bærepose med leker

Maj-Britt Lorentzen, pedagog i 0. klasse på Kasstrupgårdsskolen, og Lukas lærer for andre år på rad, var heller ikke i tvil da hun ble kjent med Luka.

– Som regel ser vi ganske fort hvilke barn som egentlig burde gå i barnehage ett år til. Ofte handler det om at disse barna rett og slett ikke kan sitte stille og konsentrere seg særlig lenge. Det kan også være sosiale utfordringer, som at de for eksempel har vanskelig for å være i klasserommet uten mor eller far og blir engstelige av selve skolesituasjonen.

– *Hva la du merke til ved Luka?*

Lorentzen begynner å le:

Læreren Maj-Britt Lorentzen sørger for at elevene får beveget seg i løpet av dagen.

– Han var en sånn liten fyr som kom drassende med en bærepose med leker om morgenen og gledet seg til å leke, sier hun.

– Det er det for så vidt ikke noe galt i. Det viktigste er at når vi forsøker å undervise barn som ikke er skoleklare ennå, merker vi at de rett og slett ikke kan ta imot. De forstår ikke hva vi snakker om og opplever følgelig en rekke med nederlag.

Lukas far bryter inn:

– Vi var særlig opptatt av det med å lære å lese. Vi merket at Luka overhodet ikke hang med når det gjaldt bokstaver. Derfor var vi veldig bekymret for hvor lenge han ville henge etter de andre. Lesing er helt essensielt for å henge med også i de andre fagene etter hvert. Det er helt utrolig hvor mye det ekstra året, eller halvåret som det jo blir når du er født sent på året, har hatt å si for lærevilighet og forståelse.

Noen bråmodner

Lærer Maj-Britt Lorentzen har opplevd at foreldre setter seg imot skolens anbefaling om å gå 0. klasse om igjen. Da hender det at lærerne trekker skoleledelsen inn i samtalen med foreldrene. Til slutt er det likevel foreldrene som velger for barna.

– Jeg kan godt forstå at det er vanskelig for foreldrene å få beskjed om at barnet ikke utvikler seg slik de hadde sett for seg. Derfor jobber vi mye med å forklare dem, så de i neste omgang kan forklare barna sine, at det handler om å gi plass til leken og modningen. Man må se på det som en mulighet.

Hun understreker at det å ta igjen de andre, særlig for barna som er født sent på året, kan ta årevis.

– Hvorfor skal vi tillate at noen barn skal oppleve så mange nederlag tidlig i skolegangen? Hvorfor skal vi ha dårlig tid på barnas vegne?

>

Far til Luka, Allan Grønkvist-Nielsen, følte at sønnen var for liten til å begynne på skolen da han startet som femåring. Det skulle vise seg at han hadde rett.

«Jeg har aldri opplevd at noen er blitt mobbet, eller har vært lei seg, fordi de skal gå 0. klasse en gang til. Aldri.»

Maj-Britt Lorentzen, pedagog i 0. klasse

Enkelte barn modnes likevel fortere enn det er mulig å forutse. Lorentzen har opplevd at hun tar feil.

– Jeg har opplevd at jeg informerer foreldre på høsten om at jeg tror deres barn har begynt ett år for tidlig, for så å oppleve at barnet skyter fart etter nyttår og likevel blir klar for 1. klasse. Da dytter vi dem selvfølgelig vennlig videre.

Hun ler igjen og forteller at det også er foreldre som ber om at barna får lov til å ta 0. klasse en gang til, fordi de selv vurderer barnet sitt som umodent.

– Men den går ikke, altså! Vi vet godt at det er en del barn som koser seg veldig i 0. klasse og gjerne vil bli ett år til. Men når vi ser at de henger med i undervisningen, er de også klare til å gå videre.

Det hender gamle, små kjenninger roper på Maj-Britt i skolegården:

– De henger over gjerdet til 0.-klassens skolegård og spør om de ikke kan få komme tilbake.

– Aldri opplevd mobbing

Inne i klasserommet har Luka og de andre i 0 B fått besøk fra musikkskolen i kommunen og sitter i en sirkel på gulvet. De fleste, deriblant Luka, sitter rolig og hører på hva musikk læreren sier. Noen få ser sitt snitt både til å prate med sidemannen og ta en ekstra runde på alle fire ut av sirkelen. Maj-Britt sørger for å hente dem inn igjen. På veggen henger selvportretter av alle i klassen. Under står navnene deres og når de er født. Tre av elevene født i november er fra 2011. Ett av maibarna. De andre er født i 2012.

– Vi har to i klassen nå som også skal få lov til å få et ekstra år med mer lek hos meg, smiler Maj-Britt etter at musikk timen er over.

Luka og vennene hans har funnet frem matpakene sine.

– *Hva tenker du om skolereformen og seksåringenes innvalg i den danske skolen?*

Lorentzen rister på hodet og smiler oppgitt.

– Jeg er i hvert fall glad for at vi har fått et system som lar de som trenger det, gå om igjen. Og heldigvis, sier hun og stopper opp:

– Jeg har aldri opplevd at noen er blitt mobbet, eller har vært lei seg, fordi de skal gå 0. klasse en gang til. Aldri.

Terje Ogden, skoleforsker:

– Ren idioti

– Å la barn gå en klasse om igjen, er ren idioti. Det har for mange negative sider ved seg, sier skoleforsker og medlem av Stoltenberg-utvalget Terje Ogden.

– *Å gå om igjen* er ikke et tiltak vi anbefaler. Jeg har ikke sett noen forskning som støtter en slik praksis. Det finnes nok forskning på at det ikke er bra, sier Ogden, som er seniorforsker ved Nasjonalt ut-viklingssenter for barn og unge.

Høsten 2017 nedsatte regjeringen et ekspertutvalg for å innhente mer kunnskap om hvorfor gutter i snitt gjør det dårligere på skolen enn jenter. Stoltenberg-utvalget skulle samle kunnskap om hvorfor slike forskjeller i skolen oppstår og komme med forslag til hva som kan gjøres for å motvirke dem. I februar i år avleverte de sin rapport der de

listet opp 64 tiltak. Ett av tiltakene der ekspertutvalget var delt, var fleksibel skolestart.

Barnehagelæreren inn i skolen

– Jeg er for at en tester ut fleksibel skolestart, der en integrerer lek og læring i større grad, sier Ogden.

– *Hvordan skal det legges opp i tilfellet?*

– Jeg mener at vi bør teste ut et førskoleår for seksåringene. Elevene bør ikke være lokalisert på skolen, da blir det for skolsk. Seksårsreformen er feilslått, og en må sikre at de minste barna får en bra start.

– *Blant de 64 tiltakene foreslår dere ikke å reversere seksårsreformen. Hvorfor ikke?*

– Det toget er gått. Men ved å ha større innslag av førskolepedagogikk de første årene vil en få en bedre skole for alle.

– *Vil du ha barnehagelæreren tilbake i skolen?*

– Ja. Og så vil jeg at alle lærere tas opp til en felles utdanning, der de etter en tid velger linje. Slik

Musikktimen for de minste elevene ved Kastrupgårdsskolen blir tilbrakt på gulvet.

FOTO ERIK M. SUNDT

Handal: Frykter stigmatisering

– Hvordan forteller du et barn at han eller hun ikke lenger skal få følge resten av klassen? spør Utdanningsforbundets leder Steffen Handal.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Han er skeptisk til den danske ordningen for å gå første klasse om igjen.

– Jeg kan ikke se hvordan det kan gjøres uten at det blir svært stigmatiserende, sier han.

Samtidig mener han at mange barn, og spesielt gutter, hadde hatt godt av ett år til i barnehagen.

– Når de er størst i barnehagen, får de et annet ansvar. De opplever andre forventninger, men hverdagen består fremdeles mest av lek. De tvinges ikke inn i elevrollen og alt den innebærer.

– Feil avgjørelser for barna

– Utsatt skolestart reiser også en rekke utfordringer. Ikke minst når det kommer til hvem som skal ta avgjørelsen, sier han.

– Dersom det er opp til kommunen, kan det fort bli et pengespørsmål. Det er dyrere å ha barna i barnehage enn i skole. Er det opp til foreldrene, frykter jeg at det er en del som vil ta feil avgjørelse for barna sine. Skal sakkyndige bestemme, kan vi risikere at faglige krav vil telle for mye.

sikrer vi at alle lærere har samme grunnutdanning de første årene på studiet.

– Over 4000 barn i Danmark utsatte skolestart i fjor, i Norge gjorde 330 det samme. Er det noe du vil anbefale flere å gjøre?

– Med dagens ordning ville jeg ha vurdert det hvis en var født sent på året, men en kommer litt i utakt sosialt. Når en ser at barn født de tre siste månedens på året får mye mer ADHD-medisin enn andre barn, kan det være modning de trenger for å slippe medisinerings.

Bedre mental helse

Hans Henrik Sievertsen ved Det nasjonale forskningssentret for velferd i Danmark skriver i rapporten «En god start» at barn som begynner senere på skolen har signifikant færre hyperaktivitetsproblemer enn de som starter tidligere.

De som starter senere, klarer seg også bedre i skoleløpet. De har lavere risiko for å gjenta ett trinn og klarer seg bedre på tester. Det at de klarer

seg bedre på tester, kan også ha sammenheng med at barna var eldre da de ble testet.

På lengre sikt klarer de som startet senere seg bedre og tar i høyere grad flere års utdanning. Skolestartalderen påvirker ikke IQ-test ved 18-års alder, men senere skolestart fører til bedre mental helse ved 18-års alder, ifølge rapporten «En god start».

Utdanning har imidlertid ikke klart å finne forskere i Danmark som har sett nærmere på elevene som tar et skoleår på nytt. Vi har vært i kontakt med forskere ved Det Nationale Forskningssenter for Velfærd, Danmarks institutt for Pædagogik og Uddannelse ved Aarhus Universitet og Nationalt Center for Skoleforskning.

Også i Sverige var det nesten 4000 elever som måtte gå en klasse om igjen 2017/2018. Over 800 av disse måtte gå siste år på ungdomsskolen om igjen.

– Jeg er ikke for at man skal gå en klasse om igjen. Ett av tiltakene vi foreslår, er et 11. skoleår, på egne skoler etter dansk modell, sier Terje Ogden.

Frankrike

Ecole sacrifiée, école bradée

25/02/2019 à 10h47

Salsannonsen for skulen, der det står «Skulen er ofra, skulen er seld», vart lagt ut på annonsenettstaden Leboncoin.fr.

Foreldre la ut skulen til sals

Då det vart klart at skulestyret vurderer å leggje ned ein klasse, gjekk foreldra til ein noko uvanleg aksjon.

Ved barneskulen Joseph Bocher i byen Cherbourg nord i Frankrike har skulestyresmaktene planar om å sløyfe ein av klassane ved skulestart til hausten. Foreldra svarte ved å leggje skulen ut til sals på nettet, skriv nettavisa France Bleu. Ni

klasserom, ein sovesal, to bibliotek og to kjøken er noko av det det vert freista med i den fiktive annonsen, som rett nok er utan prisforslag. I annonsen vert interesserte oppmoda om å ta kontakt med skulestyresmaktene i Cherbourg.

Representantar for foreldra meiner klassenedlegginga vil innebere «å ofre framtida til barna og livet til nabolaget vårt».

Latvia

Vil auke lærarlønene ved å droppe idrettsanlegg

Utdanningsminister Ilga Šuplinska vil ta pengar frå utbygging av idrettsanlegg for å finansiere eit lønslyft for lærarane i Latvia. Det skjer samband med handsaminga av statsbudsjettet for det komande året.

– Eg forstår ikkje at i ein situasjon der vi ikkje har pengar til å auke lærarlønene, skal gje ekstraløyvingar til idrettsanlegg. I ein situasjon der vi manglar moglegheit til å støtte opp om dei menneskelege ressursane, investerer vi på nytt i struktur og betong, seier Šuplinska til det latviske kringkastingselskapet LSM. Ho representerer det nykonservative partiet JKP. Løyvingane på 8,5 millionar euro som ho vil flytte på, skal mellom anna gå til tennisbaner, stadionanlegg og symjebasseng.

Statsminister Krisjanis Karinsj frå det liberal-konservative partiet seier på si side at arbeidet med å auke lærarlønene først vil bli ein del av budsjettet for 2020. Ifølgje LSM vil det seie ei utsetjing av planen om ei gradvis opptrapping av minimums månadsløn for lærarar, som i dag er på 710 euro.

Ilga Šuplinska, utdanningsminister i Latvia.

FOTO ERNEST DINKA, SAEIMA

Kenya

Lærarorganisasjon vil la lærarar ha våpen

Lærarar må få bere våpen for å verne seg mot elevar. Det krev lærarorganisasjonen Kenya Union of Post Primary Education Teachers (Kuppet), skriv den kenyanske avisa The Daily Nation.

– Dersom elevar planlegg og gjennomfører drap på lærarane sine, vil det seie at ingen lærar er trygg på skulen. Den beste måten å verne dei på, er om

styresmaktene let dei bere våpen, sa nestleiar Julius Korir etter drapet på ein ung lærar.

32-åringen Peter Omare Mogusu vart drepen 24. januar etter at han hadde undervist på eit kveldskurs. Ein av dei arresterte er elev ved skulen.

Ifølgje politiet skal drapet skal ha skjedd etter at læraren tok frå han mobiltelefonen.

Drapet på læraren Peter Omare Mogusu vert nytta som argument for at lærarar skal få forsvare seg med våpen mot trugande elevar.

FOTO PRIVAT

«Man takker sin lærer dårlig ved alltid å forbli elev»

Friedrich Nietzsche (1844–1900), tysk filosof

● Språkopplæring

Man kan lære nye ord i søvne

Det er mulig å lære ord på et annet språk i søvne, viser et nylig forsøk i Sveits.

ILL.FOTO ISTOCK

For første gang har forskere vist at vi kan tilegne oss ordforråd fra et helt nytt språk mens vi er i dyp søvn, og finne dem i minnet etter at vi våkner. Et tverrfaglig team ved universitetet i Bern i Sveits mener at det er mulig.

Testpersoner som sov på dagtid, fikk lest opp et utvalg glosser, alle store eller små objekter som hus, elefant, nøkkel og kork, fra et fiktivt språk med tilhørende oversettelser. Ordene ble lest opp flere ganger. Under spesifikke faser av dyp søvn ble det dannet minneformasjoner i hippocampus, hjernens kanskje viktigste minnebank.

Etter at de ble vekket, fikk personene de nye ordene lest opp for seg i våken tilstand og klarte i stor grad å plassere dem i ulike kategorier etter størrelse.

Testpersonene klarte med andre ord å hente fram fra minnet assosiasjoner til flere ord på et helt nytt språk som de ikke kunne for de tok seg en lur tidligere på dagen.

Professor Katharina Henke ved institutt for Psykologi ved Universitetet i Bern spår at forskning på hvordan man kan dra nytte av læring under dyp søvn, vil bli et tema i årene som kommer. Det vil også bli et tema hvilke konsekvenser det vil kunne få å tilføre hjernen informasjon i ubevisst tilstand. (NTB)

● Barnebøker

Tilbyr gratis undervisningsopplegg

I samband med Bokåret 2019 tilbyr Nynorsksenteret og Ivar Aasen-tunet gratis undervisningsopplegg til utvalgte nynorske barnebøker.

I samarbeid med Ivar Aasen-tunet har dei plukka ut ni barnebøker som dei vil presentere i løpet av bokåret.

Bøkene vil vere tilgjengelege for strøyming i kvar sin månad, slik at lærarane kan bruke dei på storskjerm i klasserommet.

Boktipsa og undervisningsopplegga vil vere tilgjengelege på Nynorsksenteret og Ivar Aasen-tunet sine nettsider utover dette.

Til den første boka, «Arkimedes og brødskiva», er det laga eitt opplegg for 1.–4. trinn og eitt for 5.–7. trinn. Bøkene og delar av undervisningsopplegga kan også nyttast i ungdomsskulen.

● Unio

Hedvig Bjørgum ny kommunikasjonssjef

NRK-journalist Hedvig Bjørgum (53) er ansatt som ny kommunikasjonssjef i arbeidstakersammenslutningen Unio. I NRK har Bjørgum jobbet særlig med økonomi og arbeidsliv. Hun var dessuten Norden-korrespondent i 1997–98.

Unio har til sammen 360.000 medlemmer fordelt på 13 forbund, hvorav Utdanningsforbundet er det største.

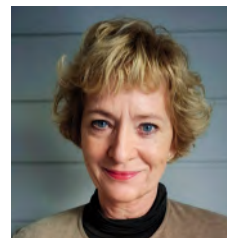

FOTO UNIO

30 ÅR HOS SAMME ARBEIDSGIVER
– et kvalitetsbevis
MEDALJEN FOR LANG OG TRO TJENESTE

Har du en medarbeider som fortjener heder?

NORGESVEL
medaljen.no

● Eleven

Leo Ajkic (35)
 Født i Mostar i Bosnia-Hercegovina. Kom til Norge som flyktning da han var 11 år. Programleder i radio og TV. Kjent fra NRK-programmer som «Flukt», «Typen til» og «Uro». For «Flukt» fikk han i 2017 Fritt ords honnør, Gullruten for beste programleder og Ole Vig-prisen.

● Læreren

Jens Morten Dimmen (68)
 Tidligere lærer ved Ny-Krohnborg skole i Bergen. Kontaktlærer for Leo Ajkic på ungdomsskolen. Ble pensjonist for tre år siden.

– Jens Morten ble et forbilde

Interessen for mennesker og samfunnsspørsmål skapte det helt spesielle båndet mellom Leo Ajkic og lærer Jens Morten Dimmen.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

– **Det var lenge siden, mann,** sier NRK-profilen Leo Ajkic (35) og gir Jens Morten Dimmen (68) en skikkelig bjørneklem.

De står på fortauet utenfor Bondeheimen i Oslo sentrum. Sist de så hverandre, var Leo tenåring og gikk på Ny-Krohnborg ungdomsskole i Bergen. Jens Morten var læreren hans. Favorittlæreren. Det er 20 år og minst 30 centimeter siden.

– Du er blitt en del høyere siden sist, fastslår Jens Morten.

Et forbilde

De to benker seg nede i kjellerstuen på serveringsstedet. Leo henter kaffe. Jens Morten tar frem et gammelt klassebilde.

– Jeg husker alle sammen. Alle navnene. Jeg gjør faktisk det, sier Leo.

Den 14 år gamle utgaven av ham selv sitter i bakerste rekke på bildet, med kortklipt hår, hvit skjorte og blå allværsjakke.

– Jeg var veldig rastløs på ungdomsskolen og hadde store konsentrasjonsproblemer. I stedet for å skrive notater pleide jeg å tegne og skrive på alt mulig. Sånn er det egentlig fortsatt, sier Leo.

– Den uroen skjulte du godt. Jeg oppfattet deg som rolig, høflig og skarp. En som fulgte med, parerer Jens Morten.

– Og jeg hadde et godt inntrykk av foreldrene dine. Faren din var en aktiv foreldrekontakt.

– *Hva får deg til å huske Dimmen som din favorittlærer, Leo?*

Det blir faktisk stille et par sekunder. Så, hen-

vendt til Dimmen, sier han: – Du var min første mannlige lærer, det gjorde deg til et forbilde. Dessuten representerte du tryggheten. Du var jo alltid der.

Sosiale forskjeller

Jens Morten Dimmen jobbet som lærer i 35 år før han gikk av med pensjon for tre år siden. Etter språk- og musikkstudier ved Universitetet i Bergen på 1970-tallet tok han pedagogisk seminar i 1980. Etter åtte år på Nordnes skole skiftet han til Ny-Krohnborg og ble der.

– Som så mange andre var jeg ikke helt forberedt på alle oppgavene som fulgte med lærerjobben, forteller han.

– Men som nyutdannet var jeg også sosiallærer en periode. Da fikk jeg innblikk i elevers ulike problemstillinger og hadde kontakt med pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), skolepsykolog og nærpolti. De ga meg mye støtte. Siden var jeg alltid opptatt av hvordan elevene mine hadde det.

Mens de kikker på klassebildet, går praten om hvordan det har gått med alle sammen, om hva de gjør i dag. Det er store kontraster. Forskjellene var synlige ved Ny-Krohnborg.

– Jeg merket det tidlig. Elevene fra Minde vokste opp i eneboliger. Mens på Løvstakken, der vi bodde, var det en del som hadde sitt å slite med. Det var mange kommunale boliger, folk hadde dårlig råd og rusproblemer var utbredt, forteller Leo.

– Mine første skoleår hjemme i Bosnia, før kri-

– **Dimmen** var alltid kul og jordnær, rolig og chill i stilen, sier Leo om sin favorittlærer.
– Leo var skarp og fulgte godt med. For meg var det en høyde å få møte deg igjen, sier Dimmen.

gen, var annerledes. I Mostar merket jeg ikke noe til de sosiale forskjellene. Livet på Løvstakken ble faktisk en kontrast.

Basketball ble limet

De var fire gutter i klassen fra Bosnia. I dag er skolemiljøet langt mer multietnisk.

– Skolen har flere arbeidsinnvandrere og flyktninger nå. I min siste klasse var det bare én etnisk norsk gutt, men det var nok også en av de fineste klassene jeg har hatt, forteller Jens Morten.

Sånt gjør Leo glad.

– I ettertid har jeg skjont at jeg nok ble litt mobbet den gangen, men da visste jeg ikke hva det var. Jeg trodde det var en lek. Hvis noen sa noe stygt til meg, sa jeg bare noe enda styggere. Sånn var det, sier han.

For Leo ble basketballen nesten like viktig som skolearbeidet. Der fikk han selvtillit. Sporten var ikke så stor i Norge da, men i eks-Jugoslavia var basketballspillerne stjerner. Det gjorde 15 år gamle Leo stolt.

– Basket var limet for dere, sier Jens Morten og minnes at noen foreldre syntes det ble litt mye ball i perioder.

– Men da svarte jeg at jeg aldri har møtt en elev som er blitt dårligere på skolen av å drive med idrett.

Jens Morten hadde Leos klasse i norsk, engelsk,

musikk og samfunnsfag. Leo likte musikk godt, men samfunnsfag var favoritten.

– Jeg var glad i å drøfte temaer. Alle mulige, egentlig, forteller han.

Etter videregående tok han examen philosophicum og begynte på sosialantropologi på Universitetet i Bergen, men han droppet ut.

«Kom igjen. Dette klarer du. Du er smart», sa lærerne der. Men jeg slet med å konsentrere meg.

I stedet begynte unge Ajkic med lokalradio og lokal-TV. Han fant sin hylle.

– Jeg har vært heldig. Jeg slapp å tenke på hva jeg skulle bli. Ting bare skjedde. Foreldrene mine var kanskje litt skuffet over at jeg ikke ville studere videre, men de har aldri prøvd å presse meg til å bli lege eller advokat. Jeg fikk gå mine egne veier. Og det har jo gått bra med meg, fastslår Leo.

– Kommer langt med å lytte

De går i tospann fra Bondeheimen nedover Karl Johan. En mann kommer bort til Leo, tar ham i hånden, og takker ham for «den flotte jobben han gjør». Noen unge jenter vil ha selfie.

– Da jeg begynte å lage radio og TV, var jeg ganske tøff i trynet. Jeg sa ting andre ikke sa. Det har jeg vokst ifra, sier Leo.

Nå fenger han unge som gamle med TV-konseptene sine.

– Men egentlig hater jeg å intervju folk. Jeg

– **Mamma og pappa** har ofret mye for at søsteren min og jeg skulle få et godt liv, sier Leo. Her sitter han trygt plassert mellom mamma Mladenka og pappa Jasmin.

FOTO PRIVAT

hater å bli intervjuet også, innrømmer han.

– Det jeg liker, er å ta en kaffe, sånn som vi har gjort. Finne ut av hva folk tenker.

Jens Morten nikker. Man kommer langt med å lytte, mener han. Etter at han ble pensjonist, savner han samtalene med ungdommene.

– Jeg var ikke forberedt på hvor mye jeg skulle savne dem. Men det gjør jeg faktisk. Å jobbe med ungdom holder deg ung, sier han og henvender seg til Leo.

– Det er så kjekt å møte gamle elever igjen. Å møte deg igjen.

Det blir en bjørneklem til, midt i paradegata.

Foreldre- varslerne

Hva gjør du når du oppdager at noe er galt med pengebruken i barnehagen til ditt eget barn? Elin og Anders varslet, og med det begynte opprullingen av omfattende misbruk av barnehagepenger.

TEKST OG FOTO Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

– **Det er ingen som jubler når noen varsler**, sier Elin Myrekrok Skrede.

Hun og mannen Anders Skrede sitter på en kafé i Østbanehallen ved Oslo Sentralstasjon. På bordet står en Mac med skjermen full av tall. Et regneark med årevis med regnskapstall. Penger som går ut og inn av forskjellige selskaper, millionlønninger og godtgjørelser og urettmessig høy husleie til seg selv.

Ingenting hadde blitt oppdaget om det ikke var for et bekymret ektepar fra Asker i Akershus.

– Det var vanskeligere å være varsler enn vi hadde trodd. Det er ikke populært blant de ansatte i barnehagen, ikke blant andre foreldre og heller ikke i kommunen, sier Elin.

De mener historien er viktig. Det kan sitte flere foreldre der ute som ikke tør å varsle om kritikkverdige forhold i en barnehage fordi de fortsatt har barnet sitt der.

– Vi turte å varsle fordi datteren vår fikk plass i en annen barnehage. Hvis ikke, ville vi nok ikke gjort det, sier Anders.

Fortellingen deres handler om kveld etter kveld med lesing av regnskap, ikke å bli tatt på alvor, presseoppslag, tilsyn, politisk oppstandelse, en sak som spredte seg til to andre kommuner og avsløringer av en rekke eksempler på lovstridig bruk av barnehagepenger.

Det hele kulminerte med en prinsipielt viktig avgjørelse fra Utdanningsdirektoratet. For første

gang i historien ble en sak om økonomisk misbruk av barnehagepenger behandlet av øverste klageinstans i systemet. Nå sitter den nåværende eieren igjen med samlede tilbakebetalingskrav på over sju millioner kroner.

Det hele begynte ved et kjøkkenbord i Asker.

Googlet seg fram

Det var små ting. En barnehage som ikke hadde råd til strøsand om vinteren, så ungene måtte være inne. Mangel på vedlikehold. Alltid beskjed om «dårlig råd» når noe ble etterspurt.

– Det var så ille at jeg kjøpte et termometer til barnehagen, slik at de skulle være i stand til å sjekke om det var for kaldt for barna å sove ute. De

ansatte takket, for de hadde ikke budsjett i barnehagen til å kjøpe selv helt enkle ting, sier Anders.

De begynte å stusse på enkelte ting allerede da datteren deres begynte i barnehagen i 2015, men de fikk lite respons da de forsøkte å få fatt i eierne.

– Alle forsøk på dialog med eier gikk via styret i barnehagen. Vi visste knapt hva eierne het. Og det var ikke populært å stille spørsmål. Vi ble nok oppfattet som litt vanskelige, sier Elin.

Men det var først da hun gikk inn i barnehagens samarbeidsutvalg i 2016 at pengene ble et spørsmål. Det var noe som skurret, men ingen av dem hadde noen erfaring med å lese regnskap. Elin er grafisk designer i interiørarkitekt- og designstudioet SbS, mens Anders på denne tiden jobbet i

Gransker barnehagepenger

● En rapport i 2017 fra Agenda Kaupang viste at kun én prosent av landets private barnehager har hatt økonomisk tilsyn.

● Økt oppmerksomhet har gjort at flere kommuner nå gjennomfører slike tilsyn. Det har ført til tilbakebetalingskrav mot en rekke barnehageeiere i blant annet Oslo, Ålesund og Bergen.

● I fjor kom to rapporter fra Telemarksforskning og BDO som pekte på et barnehagemarked med høy avkastning og lav risiko for eierne.

● Regjeringen gjennomgår nå systemet og har varslet at et forslag til strengere regelverk vil komme før sommeren.

Naturvernforbundet. I dag er han kontorsjef i tanke- og ide-miljøet Manifest.

I jakten på svar tydde de til det vi alle tyr til, Google.

Anders Skrede og Elin Myrekrok Skrede

sier de neppe hadde turt å varsle om de ikke først hadde sikret en ny barnehageplass til datteren. Varselet var startskuddet for flere omfattende tilsyn med tre barnehager. Tilbakebetalingskravene er nå oppe i over sju millioner kroner.

– Vi søkte oss fram til Proff.no og Brønnøysundregistrene og hentet ut regnskapene. Da fant vi at eierne hadde flere selskaper for barnehagedriften. Så satte vi oss til å lese, sier Anders.

Slik gikk kveldene. De trålet regnskapsnoter, tegnet kart over selskapsstrukturen, forsøkte å spore pengestrømmer.

Eierne av barnehagen var Olav Vaagslid og Annette Cecilie Grande. Gjennom morselskapet Seraphin AS eide de to barnehager til, én i Oslo og én i Halden.

– Vi oppdaget flere ting som var rart. Ting som ikke ga mening. Med andre ord, det dukket opp spørsmål vi ville ha svar på, sier Anders.

Etter mye om og men fikk Elin endelig en telefon fra eier og daglig leder Grande.

– Jeg tenkte at hun var kjempehyggelig, men at hun ikke svarte på spørsmålene jeg hadde.

Til slutt skal hun, ifølge Elin, ha spurt: «Men du tror vel ikke vi driver med noe snusk?».

I frustrasjon over mangel på svar om økonomien og forholdene i barnehagen, valgte de to foreldrene å gå videre. Til Asker kommune.

I mai 2017 leverte de inn en bekymringsmelding. 10 sider, 55 vedlegg. Et varsel.

Tipset lokalavisen

I kontakt med kommunen følte de at de der ikke skjønnte hvorfor de klaget og hadde spørsmål. Ifølge foreldreparet fikk de beskjed om at det i den aktuelle barnehagen tross alt var «bedre enn det har vært på lenge».

– Da tenkte jeg «ok, hvor ille har det vært før?». Kommunen var mer opptatt av å ha «god dialog» med eierne enn å gå inn i det vi varslet om. De virket motvillige til å gå inn med tilsyn, sier Elin.

Anders og Elin var desillusjonerte etter møtet med en kommune som de opplevde at virket mest interessert i å fortsette som før. De bestemte seg for å ta det videre. Neste stopp var lokalavisen Budstikka. Der skjønnte de at det lå en historie i gravearbeidet foreldrene hadde brukt kveldene på.

I august 2017 rullet Budstikka ut flere saker som avdekket problematisk bruk av barnehagepenger i selskapene til de to eierne. En storm var i ferd med å blåse opp.

«Det var først da vi byttet barnehage at vi skjønnte hva en god barnehage er.»

Anders Skrede

Anklaget for drittpakke

På denne tiden hadde datteren deres fått barnehageplass i en annen barnehage, noe som var en forutsetning for at de turte å ta saken videre til media.

– Vi prøvde å engasjere andre foreldre også, men jeg tror mange var redde for å miste barnehageplassen. I slike saker er det jo ikke slik at man får en forent foreldregruppe. Mange var bekymret, og det blir en balansegang, sier Anders.

Noen av foreldrene reagerte på at de først flyttet barnet ut av barnehagen for deretter å varsle om forholdene.

– Noen mente vi serverte en drittpakke mot barnehagen, og så bare dro vår vei. Vi har hørt at det kom anklager mot oss på foreldremøter etterpå, sier Elin.

– Vurderte dere på noe tidspunkt å gi opp denne kampen?

– Vi har hatt noen kvelder, ja, sier Anders og kikker bort på kona.

– Men vi har egentlig aldri vurdert å gi opp. For vi ble så provosert av det vi så, sier hun.

I den nye barnehagen møtte de også en annen hverdag.

– Det var først da vi byttet barnehage at vi skjønnte hva en god barnehage er. Først da skjønnte vi hvor ille opplevelsen vår hadde vært. Det førte til at vi ble enda mer engasjerte, for det er små barn som blir skadelidende, sier Anders.

Medieoppmerksomheten førte til at saken ble løftet høyere i systemet i kommunen.

– Og når det først skjedde, opptrådte kommunen veldig profesjonelt, sier Anders.

Konfliktene eskalerte. Eierne gikk knallhardt ut i avisen mot medieoppslagene. De mente de var feilaktige og ensidige, og de understreket at barnehagedrift var «ingen lukrativ business». Videre påpekte de at mangelen på strosand og andre småting ble «rettet så raskt det var mulig». Det eneste korrekte i sakene var at barnehagen hadde hatt dårlig økonomi, skrev Vaagslid i Budstikka.

Nå hadde imidlertid også kommunen begynt å granske forholdene.

– Vi hadde planlagt tilsyn

Direktør for Oppvekst og utdanning i Asker kommune, Kai Erik Lund, sier de allerede hadde planlagt økonomisk tilsyn med barnehagen da foreldrene leverte sitt varsel i mai 2017.

– Vi hadde allerede sett ting i regnskapet vi lurte på, og vi var i dialog med barnehagen om et tilsyn, sier Lund.

Han sier de har interne retningslinjer de følger, og at de derfor var tilbakeholdne med å diskutere et forestående tilsyn med foreldrene.

– Foreldrene som sendte varselet, sier de følte kommunen ikke tok dem på alvor. Hvordan ser du på det?

– Foreldrene må selvsagt få lov til å ha opplevd det slik, men vi kunne ikke informere dem om alt som skjedde internt tilknyttet et kommende tilsyn. Vi bekreftet at vi hadde mottatt bekymringsmeldingen og hadde som sagt allerede planlagt et tilsyn, sier Lund.

Tilsynet gjaldt årene 2013–2016, og Lund sier de hadde en grundig prosess og brukte mye tid og ressurser. Barnehagen måtte betale tilbake 330 000 kroner på grunn av urettmessig bruk av barnehagepenger gjennom for høy husleie til eget selskap. Kommunen frikjente imidlertid eierne på flertallet av punktene de undersøkte.

Men saken i Asker viste seg bare å være starten på en millionopprulling.

Knusende dom i Oslo

Hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus hadde de fått med seg bruduljene rundt barnehagen i Asker kommune. De samme eierne eide nemlig en barnehage i Oslo, Torshovhagen barnehage. Kunne det være uregelmessigheter også der?

I det stille satte fylkesmannen i gang økonomisk tilsyn av Torshovhagen. Dommen var knusende. Fylkesmannen avdekket urettmessig store lønnsuttak fra eierne og føring av for høy husleie til eget selskap. I tillegg var barnehageregnskapene belastet med ting som regning fra Theatercaféen, spa-behandlinger, rødvinsglass og eksklusive puter. Tilbakebetalingskravet ble på over fem millioner kroner.

Eier og styreleder Vaagslid uttalte til Barnehage.no at de var innstilte på å rette opp feilene. På spørsmål om han var overrasket over utfallet svarte han «både og».

– Jeg regnet med at det ville komme et krav. Men kanskje ikke i dette omfanget, sa Vaagslid.

Etter kommentarene til Barnehage.no, har han sluttet å uttale seg om saken til media.

Store deler av tilbakebetalingskravet ble klaget

Eiere tok ut ti millioner

– fylkesmannen sjekket bare en tredel

Fylkesmannen mener barnehageeierne lønnet på over tre millioner kroner ved å bruke seg selv til å betale husleie. I saken har eierne tatt ut rundt ti millioner kroner i lønn fra barnehagevirksomheten.

Det er en stor sak som har fått mye oppmerksomhet i media. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har nå avsluttet et økonomisk tilsyn i Asker kommune. Det gjelder barnehagen i Asker, som eies av Asker Barnehage AS. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie. Fylkesmannen har funnet at eierne har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i lønn, og at de har brukt barnehagepengene til å betale seg selv i husleie.

til topps i systemet fra eiernes side. For første gang skulle et økonomisk tilsyn vurderes av øverste klageinstans, Utdanningsdirektoratet. I desember 2018 kom dommen. På nesten alle punkter fikk fylkesmannen medhold. Tilbakebetalingskravet ble til slutt på totalt 4,7 millioner kroner.

Nå gransket også Halden kommune den siste barnehagen i kjeden. I januar ble det kjent at kommunen krever nesten 2,8 millioner kroner tilbakebetalt som de mener har vært brukt i strid med loven. Eierne har klaget inn deler av vedtaket, og klagebehandlingen pågår.

De samlede kravene er kommet opp i over sju millioner kroner. I tilsynene har myndighetene kun sjekket regnskapene i en periode på to eller tre år. Man vet derfor ikke om den lovstridige pengebruken har strukket seg over flere år enn de som er undersøkt.

– Jeg vil tro tilsynsmyndighetene i Asker hadde vært strengere dersom de hadde hatt fylkesmannens vurderinger å lene seg på. Det er også en del av problemet, at det knapt har blitt ført tilsyn tidligere. Jeg tror ikke foreldre er klar over hvor lite barnehagenes pengebruk faktisk kontrolleres, sier Anders.

Oppvekstsjef i Asker kommune, Kai Erik Lund, mener at resultatet hos dem ikke ville blitt annerledes.

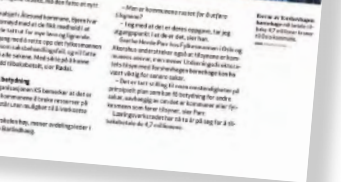
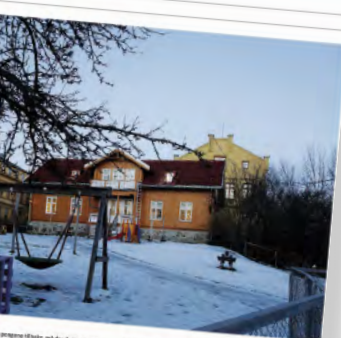
Granskningen av de tre barnehagene har ført til en rekke medieoppslag. Her faksimiler av saker i Utdanning og en av forsidene i Budstikka.

Halden kommune krever at eierne av Kjørgtun barnehage betaler tilbake 2,8 millioner kroner. Foto: Google

Læringsverkstedet kjøper barnehage med millionkrav hengende over seg

Tilsyn i barnehage: Gikk på Theatercafeen - må betale tilbake millionbeløp

Restaurantregning fra Theatercaféen, husleie og lønn til daglig leder er noen av de mange utgiftene fylkesmannen ikke godkjenner.

– Nei, regnskapene for barnehagen i vår kommune hadde ikke tilsvarende funn som i de andre barnehagene. Vi hadde også kontakt underveis med Fylkesmannen i Oslo og Akershus som førte tilsyn med en av de andre barnehagene, sier Lund.

Etterspillet

Mens alt dette pågikk, tok saken en overraskende vending. De to eierne solgte alle tre barnehagene til Norges største barnehagekjede. Ifølge Læringsverkstedet var det de to eierne som kontaktet dem med ønske om å selge. De vil ikke offentliggjøre noen kjøpesum, men erfaringer fra tidligere barnehagesalg tilsier at den er på flere titalls millioner kroner for et selskap av denne størrelsen.

Og med salget forsvant også de tidligere eiernes ansvar for tilbakebetalingskravene.

– Nå er det bevist at disse eierne i årevis har brukt penger i strid med loven, og så kan de bare bli kjøpt ut. De sitter trolig igjen med millioner av kroner. Det er helt absurd, sier Anders.

Elin nikker.

– Det får ingen strafferettslige konsekvenser for dem. Det er provoserende, sier hun.

Etter å ha stått fram som foreldrevarsler, har de fått flere henvendelser fra andre foreldre med bekymringer knyttet til egne barns barnehage.

– Foreldre kommer altså til meg og spør om

råd. Det indikerer at det ikke er noe system for hvordan foreldre skal gå fram når de oppdager noe galt, sier Elin.

De er opptatt av at foreldre og ansatte samarbeider når det dukker opp problemer i barnehagen.

– Det er viktig at barnehageansatte tør å prate med foreldre og engasjere dem også i vanskelige forhold i barnehagen. Vi har tross alt sammenfallende interesser. Det er barnas beste som skal prioriteres, ikke eierne, sier Elin.

De er skuffet over enkelte politikere som lar det gå prestisje i slike saker, framfor å gripe fatt i problemene som avdekkes.

– Denne saken ble drevet fram av foreldre og pressen. Ikke politikerne, sier Elin.

De blir oppgitt når det argumenteres med at tilsynet med pengebruken i barnehagesektoren fungerer helt fint.

– Disse eierne fikk holde på i ti år, i tre ulike kommuner. Ingen oppdaget det de drev med. Da er det bare tull å si at kontrollen fungerer, sier Anders.

Han sukker og trekker forsiktig på smilebåndet uten helt å smile.

– Det er mulig dette var et ekstremtilfelle, men i så fall forteller det noe om hva det er mulig å slippe unna med i barnehagesektoren.

Vil ikke kommentere

Utdanning har ringt tidligere eier Olav Vaagslid og forklart at vi ønsker hans syn på tilsynsav-gjørelsene og det som fremkommer i intervjuet med foreldrene.

– Jeg er ikke interessert i å kommentere noe. Vår side av saken blir aldri framstilt riktig uansett, sier Vaagslid.

Han karakteriserer sakene som «bare bullshit».

– Men disse tilsynssakene er nå behandlet i flere instanser. Mener dere alt er feil?

– Vi har solgt oss ut, så jeg er ikke interessert i å kommentere noe, sier Vaagslid.

Den andre tidligere eieren og daglig leder, Annette Cecilie Grande, har vist seg å være vanskelig å få tak i. I mars i fjor ringte Utdanning de tre barnehagene og spurte etter kontaktinformasjon, uten hell. Da Utdanning ringte et fastnummer registrert på morselskapet, svarte en kvinne at de ikke hadde nummeret til Grande og la på. Vaagslid sier at han ikke har nummeret til sin tidligere partner.

Hun har to dagligspråk og ingen **språkfasit**

Emel Aybike Yumuk veit godt hvilke elever som gir henne den største uroen over norskspråklig utvikling. Det er de som kan morsmålet dårlig.

TEKST OG FOTO Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Hun er født i Drammen, har tyrkiske foreldre og er lærer på femte året. Nå arbeider hun ved Aronsløkka skole i Drammen, en barneskole med flere flerspråklige elever.

– Tankene kretser om flerspråklighet svært mye av tida. Likevel har jeg ingen fasit, sier Emel Aybike Yumuk når Utdanning møter henne på skolen.

Hun veit likevel hvilke flerspråklige elever som bekymrer henne mest.

Lærer to språk, men halvveis

– Elevene med foreldre som bruker morsmålet hjemme, men der foreldra ikke er særlig flinke i morsmålet, bekymrer meg mest. Det er ofte foreldre som er vokst opp i Norge. Legg til at disse barna ofte har et lite miljø ut over familien der de bruker morsmålet. Jeg ser en stor fare for at barna da lærer verken det ene eller det andre språket godt nok. Det blir noe halvveis over begge deler, sier Yumuk.

Uttalelser fra Ole Henrik Magga, professor i språkvitenskap ved Samisk Høgskole, tyder på at Yumuks uro er reell. Samisktalende barn får oppfølging både i morsmålet og andrespråket i norske skoler og barnehager.

– Erfaringene bekrefter teoriene om at begge språka tjener på å bli utvikla parallelt. Språka støtter hverandre. Men stopper vi utviklinga i det ene språket, vil det påvirke utviklinga av det andre i negativ retning, uttalte Magga i artikkelen «– Bedre norsk med god urdu» i forrige utgave av Utdanning.

Yumuk konstaterer at de flerspråklige elevene

hennes ikke får den samme oppfølginga i morsmålet som hun sjøl fikk.

– De tyrkiske elevene mine blir svært overraska når jeg sier noe til dem på tyrkisk.

Morsmålsundervisning stor stas

– Det er som om de ikke tror jeg kan språket, sier Emel Aybike Yumuk.

Ut over små sosiale replikker bruker hun lite tyrkisk sammen med de tyrkiske elevene sine.

Da hun sjøl gikk på barneskolen i Drammen, hadde hun morsmålsundervisning.

– Jeg husker også at vi lagde en liten forestilling med tyrkisk dans som vi viste for de andre, og vi lærte om andre uttrykk for tyrkisk kultur. Jeg syntes det var stor stas, alt sammen.

– Samtidig ble den tyrkiske venninna mi og jeg oppfordra til ikke å snakke tyrkisk når vi var sammen med de norskspråklige elevene. Jeg forstår at det er argumenter for det, men det var likevel sårt, forteller Emel.

Faren var sjøl morsmålslærer på Fjell skole i Drammen. Og han var nøye med at hjemme skulle familien snakke tyrkisk.

Leste lekser tre ganger

– Argumentet var at det var der vi kunne lære det. Men jeg fikk også fortalt at når de norske vennene

mine kunne lekse etter å ha lest den én gang, måtte jeg lese tre. Sånn var det bare, så det gjorde jeg, forteller hun.

I dag er Emel Aybike Yumuk takknemlig for at hun kan tyrkisk svært godt, ikke bare muntlig, men også skriftlig.

– Jeg kjenner flere i min situasjon som bare kan snakke. Det holder ikke, sier hun.

– Tror du at et godt morsmål gjør det lettere å lære seg et andrespråk?

– Det er opplagt at det er lettere å lære ord på andrespråket hvis du alt kan dem på morsmålet.

– Andre språktrekk, som verbbygging, ordstilling og preposisjoner, skal også læres. Vi lo jo av venninna mi som sa at «jeg må gå i do».

– Sjøl fikk jeg mange aha-opplevelser under fordypinga i norsk i utdanninga, fortsetter hun.

– Lærerne bør bruke språkforskjellene

– Der lærte jeg om særtrekk ved norsk, som ordstilling. Da var det lett å se forskjellene fra tyrkisk. På norsk er grunnregelen at subjektet kommer først, så verbalet og til slutt objektet. På tyrkisk kommer også subjektet først, men så kommer objektet før verbalet, sier Emel Aybike Yumuk, og går videre:

– Slike forskjeller bør lærere utnytte mye mer i arbeidet med flerspråklige elever. Når elevene for eksempel plasserer orda feil i setningene, bør vi spørre oss om det er fordi de plasserer dem slik de gjør det på morsmålet. Trolig vil svaret svært ofte være ja.

Det samme meldte professor i norsk som andrespråk Bente Ailin Svendsen ved Universitetet i Oslo i Utdanning nr. 3 i år.

– Vil ikke det kreve urealistisk mye kunnskap om ulike språk blant norske lærere å arbeide slik?

– Litt kunnskap om språkstrukturer i det aktuelle språket er det mulig å tilegne seg. Så får man spørre og diskutere med eleven og sammen prøve å avdekke om den ordstillinga som er feil på norsk, er rett på morsmålet, sier hun: – Jeg tror elevene ville fått et stort utbytte av slikt arbeid. Men skulle man arbeidet slik, er det en klar fordel at eleven er trygg på morsmålet.

Skal tospråklige barn ta igjen det språklige forspranget til enspråklige barn, må de få halvparten av all undervisning på morsmålet i minimum fem år, mener forskerne Wayne Thomas og Virginia Collier fra Georg Mason University i Virginia.

FAKSIMILE FRA UTDANNING NR 3 FOTO TOM-EGIL JENSEN

– **Elevene med foreldre som bruker morsmålet hjemme**, men der foreldra ikke er særlig flinke i morsmålet, bekymrer meg mest, sier Emel Aybike Yumuk, lærer ved Aronsløkka skole i Drammen.

Språkvisjoner

– Tenk likevel hvor mye elevene kunne lære av slike språklige samtaler. Det ville jo bli å smake på høyskolepensum om språk og språkstrukturer allerede på barneskolen! Dessuten vil elevene profittere på å lære seg å tenke slik når de lærer andre fremmedspråk, som engelsk, sier hun.

Emel Aybike Yumuks besteforeldre var de første i familien som kom fra Tyrkia til Drammen. De hadde med seg en 16-åring, som gifta seg med en ung mann fra Tyrkia og ble Emels mor.

Nå har Emel sjøl en toåring hjemme. En liten norsk gutt med to tyrkiskspråklige foreldre. Det demper ikke akkurat strømmen av refleksjoner omkring hvorfor og hvordan flerspråklighet.

– Men jeg kommer ikke nærmere noen fasit av den grunn. Jeg føler svært sterkt at han må lære tyrkisk godt. Og han må lære å lese og skrive tyrkisk. Samtidig kan jeg spørre meg: Hvorfor det? Det er jo her han skal bo og leve, sier Emel Aybike Yumuk.

Les også:

Anmeldelse av Vibeke Grøvers bok «Å lære språk i barnehagen. Kvaliteter ved barns samhandling med voksne og jevnaldrende som fremmer språklæring», på side 40, anmeldt av Helene Valvatne og Astri Heen Wold.

Innspillet «Bruk av flere språk kan styrke både kunnskaps- og språklæring» på side 44 av Espen Egeberg i Statped.

Myndighetene ville at lærerne skulle skrive under på å bli medlem av den nazistiske lærerorganisasjonen Norges Lærersamband. Noen få skrev under, som denne tegningen med motiv fra fangeleiren Grini viser. Flere av de som skrev under, var i dårlig fysisk forfatning.

Nå kommer den første filmen om **læreraksjonen** under krigen

Historien om de 650 lærerne som ble sendt til interneringsleir i Kirkenes, bør bli kjent for et bredere europeisk publikum, mener briten Jon Seal. 25. mars er det premiere på filmen han har laget om dramaet under krigen.

TEKST Hans Skjong ILL. Fra filmen

Ved hjelp av dataprogrammer «blandes» skuespillerne med tegningene i etterkant. De fleste av tegningene er tegnet av læreren Herlöv Åmland, som ble sendt til Kirkenes. Her er regissør Jon Seal (t.v.) og assisterende regissør Philip Kingslan John på filmsettet.

FOTO MARTIN PHILLIPS

– **Jeg ble forbløffet** over at ingen hadde laget en film om dette før, forteller den britiske filmskaperen Jon Seal.

Han viser til norske læreres ikkevoldelige motstand mot nazifisering av skolen, og historien om de om lag 650 lærerne som ble sendt til en interneringsleir i Kirkenes i Finnmark i 1942.

Seal mener historien om disse lærerne burde bli kjent for et langt bredere, europeisk publikum.

Han ble revet med av lærernes motstandskamp under et besøk til Hjemmefrontmuseet i Oslo for ti år siden. Derfor søkte han etter hvert støtte fra Skolefrontens Fond og fikk tildelt totalt rett over 160.000 kroner.

Seal mener lærernes motstandskamp er spesiell, nettopp fordi den var ikkevoldelig.

– Så mange av historiene fra 2. verdenskrig

På Jørstadmoen i Oppland ble lærerne utsatt for trakassering og sterke fysiske anstrengelser, blant annet knebøy med vedkubber og åling i våt snø. De ble også truet.

handler om grupper eller enkeltpersoner som brukte vold i motstanden mot okkupantene. De norske lærerne sto opp for det de trodde på uten å ty til våpen, sier Seal.

Nei til lærersambandet

Bakgrunnen for filmen er hentet fra Norge, 1942: 1. februar ble Vidkun Quisling innsatt som ministerpresident for «den nasjonale regjering» av den tyske Reichskommissar. Fire dager etter undertegner han loven om lærerorganisasjonen «Norsk Lærersamband».

Lærerne ble pålagt å melde seg inn i lærersambandet. Kun 1200 av rundt 14.000 lærere fulgte ordren. I stedet sendte om lag 10.000 lærere et felles protestbrev til Nasjonal Samling.

Motstandsbevegelsen så på den nye organisasjonen som et redskap for å nazifisere undervisningen og et første skritt mot dannelsen av et yrkesbasert «riksting», som skulle erstatte Stortinget.

Samme måned satte lektorsøstrene Helga og Asta Stene i gang en annen brevaksjon. De fikk foreldre og familier av skoleelever til å sende inn

rundt 200.000 brev til myndighetene. I brevene protesterte de mot nazistenes planer for skolen.

Motstanden mot lærersambandet førte til at Quislings «regjering» vedtok en måneds skoleferie i mars. Offisielt var det for å spare brensel. Etter «ferien» ble 1100 mannlige lærere arrestert. 650 av disse ble deportert til Kirkenes i Finnmark i løpet av april og mai 1942.

Flere hundre andre lærere ble sendt til andre fangeleirer rundt om i landet. 18 lærere ble i august sendt på straffarbeid til fangeleiren Veiskaret på Kvæangsfjellet i Troms. 15 av disse var fra Rogaland, blant annet Olav Aartun, som regissør Seal sier han bruker en betydelig del av filmen på å fortelle om.

Redselsfull tur nordover

Herlov Åmland er en av lærerne som ble sendt til Kirkenes. Sønnen hans, Arne Åmland, forteller om hvordan faren ble hentet i hjemmet sitt i Kristiansand.

– Han fikk med seg en bibel og tegnesaker. Det var ikke noen betenkningsstid, sier Åmland.

Herlov Åmland.

FOTO PRIVAT

Faren ble sittende i kretsfengselet i Kristiansand før det bar videre til Grini i Bærum og deretter Jørstadmoen ved Lillehammer. Her skulle lærerne få en mulighet til å ombestemme seg. Lærerne ble utsatt for trakassering og sterke fysiske anstrengelser, blant annet åling i våt snø. De ble også truet.

– De ble satt på en hard prøve i snøen. Etterpå ble de stilt opp på rekke der de som ville trekke seg, kunne gi et tegn, sier han.

Noen få skrev under. Noen sendes også hjem fordi de er blitt syke.

Etter en ukes tid ble resten av lærerne sendt nordover med tog til Trondheim.

– Det var jo med kuvogner. Det var veldig trangt og en stor påkjenning, sier Åmland.

Lærerne visste heller ikke hvor de skulle. De fryktet at de i verste fall kunne ende opp i Tyskland.

I stedet ble 500 av dem de sendt nordover med skipet «Skjærstad» mot Kirkenes. De 150 andre drar senere med skipet «Finnmarken». Skjærstad var bygget for å frakte 250 passasjerer. Om bord var det så trangt at de ikke hadde plass til å ligge ved siden av hverandre. Skulle de på toalettet, måtte de gjøre sitt fornødne like ved de andre.

Flere steder langs ferden nordover kysten hadde tyske og allierte skip i konvoier blitt senket. Skjærstads ferd nordover var på utsiden av en tysk konvoi.

– Lærerne ble brukt som menneskelige skjold. De visste ikke om de allierte kjente til at de var om bord eller ikke, sier Åmland.

Heldigvis hadde de allierte fått vite at lærerne var om bord, og skipet var derfor ikke et mål.

Framme i Kirkenes

Etter om lag to uker var skipet fremme i Kirkenes. Der hørte de den første flyalarmen. Kirkenes fikk i løpet av krigen 1012 alarmer og 328 luftangrep. Lærerne ble satt til arbeid av tyskerne. Etter noen uker bygget de fangeleiren «Pappenheim». Den fikk navnet på grunn av de tynne veggene i brakene.

Lærerne hadde helt siden arrestasjonen vært opptatt av å holde moralen oppe. De sang, diktet, tegnet og holdt foredrag for hverandre.

Kåre Kristiansen bodde like ved Pappenheim under krigen, og kunne se bort dit fra huset sitt.

– Etter hvert fikk lærerne tak i en gitar, og vi kunne høre sang fra leiren. Jeg tror stemningen var bra, sier Kristiansen, som nå er 91 år.

Kristiansen var en av mange lokale som hjalp lærerne mens de var fanget.

– Vi fanget sild, saltet det og ga det til lærerne, sier han.

Andre ga beskjeder til lærerne eller la igjen mat-

pakker til dem.

Å hjelpe lærerne var ulovlig og ikke uten risiko.

– Men det var lettere for oss barna å gjøre det. Moren min sa ifra når vi skulle gå bort, sier han.

Ifølge Kristiansen og andre lokale Utdanning har snakket med, var det mange av fangevokterne som så litt gjennom fingrene med dette.

Lærerne ble utover høsten 1942 løslatt i puljer. De siste Kirkenes-fangene slapp fri i november. De skrev under på at de skal bli medlemmer av Norsk Lærersamband, utfra tanken om at man ikke er

bundet av noe man har underskrevet under tvang. Det blir ikke noe av verken nazifiseringen av skolen eller planene om et «riksting».

«Kirke- og undervisningsminister» Ragnar Skancke var for øvrig én av tre ledende NS-politikere som ble henrettet etter krigen. De to andre var Vidkun Quisling og «innenriksminister» Albert Viljam Hagelin.

Seal snakket med de lokale

Kåre Kristiansen er en av flere lokale personer i Kirkenes som regissør Jon Seal har snakket med for å lære mer om historien. Han har også møtt Arne Åmland og brukt mange av tegningene fra «dagliglivet» i Kirkenes, og ferden opp dit, som Åmlands far Herlov har tegnet.

Seal bruker også skuespillere til å dramatisere historien. Skuespillerne spiller scenene foran en såkalt grønn skjerm. Ved hjelp av dataprogrammer «blandes» skuespillerne med tegningene i etterkant.

– Ren dramatisering i slike filmer kan ofte virke litt kunstig. Derfor er det fint å bruke denne teknikken, sier Seal.

Lærerne sang, leste dikt og tegnet for hverandre under fangenskapet.

Kåre Kristiansen bodde like ved fangeleiren i Kirkenes. – Etter hvert fikk lærerne tak i en gitar, og vi kunne høre sang fra leiren. Jeg tror stemningen var bra, sier han.

Filmen følger parallelt med historien om Kirkenes-lærerne også historien om Olav Aartun. Han og 17 andre lærere, hovedsakelig fra Rogaland, ble sendt til fangeleiren Veiskaret i Troms. Tegningen viser Aartun da han var tilbake i klasserommet etter fangenskapet.

Premiere i mars

Aase R.D. Andreassen har hjulpet filmskaper Seal blant annet med fakta om hendelsene som førte til arrestasjonen av Kirkenes-lærerne. Hun er pensjonert lærer med mellomfag i historie og har tidligere vært seniorkonsulent i Utdanningsforbundet.

Hun sier at det tradisjonelt har vært en del kjennskap i Storbritannia til hvordan krigen artet seg i Norge. Som for eksempel tungtvannssaksjonen på Rjukan og andre sabotasjeaksjoner. Historien om lærernes motstandskamp er imidlertid ikke særlig kjent.

Hun sier at dette også gjelder for yngre nordmenn. Kunnskap om den sivile motstanden i Norge under krigen har generelt vært underkommunisert, mener hun.

– Dette gjelder særlig kvinners sivile motstand. De var blant annet aktive i arbeidet med å lage og distribuere illegale aviser og paroler, og i den illegale flyktningtransporten, sier hun.

Andreassen forteller også om etterdønningene i lærerorganisasjonene etter krigen. For eksempel ble i overkant av 1000 lærere ekskludert fra Norges Lærerslag i løpet av 1945–46. Mer enn 500 fikk andre reprimander fra organisasjonen.

– De kunne ha vært medlemmer av NS eller Norges Lærersamband, ikke protestert mot nazifisering av skolen, ikke fulgt de sentrale parolene, ikke gitt bidrag til lærernes illegale hjelpekasse eller latt seg oppnevne til de nazifiserte skolestyrene, sier Andreassen.

> Filmen om lærernes motstandskamp har fått navnet «The Paper Clip Resistance». Den har premiere i Lærernes Hus i Oslo 25. mars kl. 17.

– Bruker skolen som middel til å påvirke

– Autoritære styreverk ser ofte på utdanningssektoren som et middel for å påvirke befolkningen, sier Dominique Marlet i Education International.

Dominique Marlet er seniorkoordinator i Education International (EI), en paraplyorganisasjon for verdens lærerorganisasjoner.

Hun trekker frem Tyrkia som et eksempel på et land der lærerne er rammet. Ifølge nyhetsbyrået AP mistet 130.000 ansatte i offentlig sektor jobben etter kuppforsøket i 2016, deriblant flere titusen lærere. Regimet mener de støttet kuppforsøket.

– I flere sentrale områder har skoler måttet stenge fordi lærerne er arrestert, sier Marlet.

Hun viser også til myndighetene i Bahrain, der det var demonstrasjoner i 2011 i forbindelse med den arabiske våren.

– Demonstrasjonene var ikke voldelige. Men i teksten på en eksamen i videregående skole ble elevene bedt om å skrive om det som skjedde. I teksten ble de spurt om hva de tenkte om demonstrantene som utførte så mange «saboterende og kriminelle handlinger». Dette er et språk som helt klart tar side i saken, sier Marlet.

Ytringsfrihet under press

Marlet sier lærernes ytringsfrihet er under press i flere land. I Tyskland lagde det høyre-radikale partiet Alternativ for Tyskland sist høst en nettside for angiveri. Elever kunne her fordømme lærere som ga et politisk standpunkt eller som snakket negativt om partiet.

– Det er en del av det liberale demokratiet å kunne snakke om politiske partier i timene, sier Marlet.

I Polen har den politiske dreiningen mot høyre de siste årene ført

Dominique Marlet i Education International.
FOTO: EDUCATION INTERNATIONAL

til press mot skolene og lærerne til å for eksempel ikke snakke om menneskerettigheter.

– Lærere blir satt i en veldig trang «boks» når det gjelder hva de kan snakke om, sier Marlet.

Utdanning som mål for terrorister

I april fjor skrev UNICEF at 2295 lærere er blitt drept nordøst i Nigeria de siste ni årene.

Den islamistiske terrorgruppen Boko Haram står bak drapene. Samme gruppe har også bortført 1000 elever siden 2013 og ødelagt 1400 skoler. Boko Haram betyr løst oversatt «Vestlig utdanning er synd», skriver Store Norske Leksikon.

Digger store og små elever

Ida Groven føler noen ganger på det at de er det første kullet som går på masterutdanning for å bli lærer, at alt er ikke like gjennomtenkt. Blant annet røyk praksisen i Tanzania.

TEKST OG FOTO Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Spørreundersøkelsen Studiebarometret viser at studenter ved lærerutdanningen ved Universitetet Sørøst-Norge er lite fornøyd med organiseringen av studiet. Utdanningen fikk bare en skår på 2,8, der 5 er høyest. Det er blant de dårligste på landsbasis.

– Det kan nok stemme. Blant annet var det en liten kamp for å få de valgfagene vi ville ha. I utgangspunktet sto naturfag og gym på lista, men så ble disse fjernet. Dette er populære fag. Nå får vi det allikevel. Jeg har valgt gym, men vet ikke om jeg får ønsket mitt oppfylt, forteller Ida.

Dette er tredje gang Utdanning møter Ida. Første gang var da hun startet høsten 2017. Hun er nå inne i sitt fjerde semester på veien mot å bli lærer for de eldste barna i grunnskolen. Ida har jobbet som lærervikar siden hun var 18 år, på barneskole.

Forberedelser

Når Ida treffer Utdanning denne gangen, er hun inne i sin siste av tre ukers praksis i denne omgang på Veivangen ungdomsskole i Mjøndalen utenfor Drammen. Hun har fått testet sine undervisningsferdigheter.

– Ja, jeg har til og med fått prøvd meg på fag jeg ikke har til vanlig, forteller Ida, som har valgt å fordype seg i matematikk og samfunnsfag.

– Er det mer forberedelser når en har fag en ikke har så mye kunnskap i?

– Det er like mye forberedelser uansett, men det er nok litt lettere å forberede en time i fag en har fordypning i.

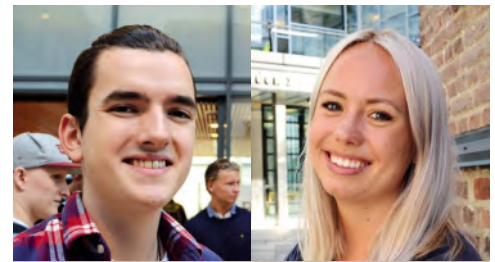
Vi møtes også denne gangen på campus i Drammen. I foajeen står mange elever på stand for å presentere sine elevbedrifter.

– Noen av elevene jeg har hatt i praksis, er her. Det er veldig moro at de har kommet så langt som til finalen, de er skikkelige kreative, sier lærerstudenten med et stort smil.

Neste praksisperiode vil bli en observasjonspraksis på videregående skole.

– Vi skal se på overganger; hva som gjøres for at overgangen mellom ungdomsskole og videregående blir best mulig. Det er nytt at vi som går på lærerstudiet, skal ut i en slik overgangspraksis.

– **Det var morsomt** å ha praksis på ungdomsskole, synes lærerstudent Ida Groven.

● Veien mot ferdig lærer

> Utdanning har avtalt med to lærerstudenter at vi skal følge dem gjennom hele studieløpet.

> Med ujevne mellomrom skal vi treffe Vetle Velstad og Ida Groven de neste årene og høre om studentlivet fra innsiden.

Tett oppfølging

Ida er veldig fornøyd med praksisperioden og har bare lovord å si om hvordan perioden var lagt opp.

– Vi studentene har hatt timer og observert hverandre. I tillegg er praksislærer til stede når vi har undervisning og gir oss veiledning etterpå.

Til sammen har Ida vært ute i 12 ukers praksis, og hun føler at det er meget nyttig å få testet seg i klasserommet.

– Noen ganger kan en time bli urolig. Det er jo ungdommer, og mye skjer. Da er det godt å få høre fra praksislærer at det av og til skjer med han også.

– Er det noe du savner?

– Jeg skulle gjerne visst litt mer om alt det andre, det som ikke skjer i klasserommet eller har med å forberede en time å gjøre. Sånn som hva det innebærer å være kontaktlærer, hvordan rette og gi

gode tilbakemeldinger på prøver. Det kan jo hende det kommer litt mer om dette senere i studiet.

Avlyst Afrika-tur

Egentlig hadde Ida planlagt å bruke sommeren til praksis i Tanzania, men sånn ble det ikke.

– Nei, vi var ikke mange nok, så det ble avlyst. Det var veldig uheldig for meg at det ikke gikk. Det har visst ikke skjedd tidligere. En del av studentene skulle på utveksling i høst, og det lot seg ikke kombinere å gjøre begge deler, så en antar at det også har en sammenheng. Tidligere, da det var fireårig utdanning, kunne en ta barneskolepraksisen i Tanzania og i tillegg ta utveksling. Nå er det ikke sånn, forklarer Ida.

Ungdomsskolen frister

Dermed blir det praksis på en barneskole i Norge neste vår. Høstsemesteret vil bli brukt på valgfag, som i Idas tilfelle er kroppssøving på campus Bak-kenteigen i nærheten av Horten.

– Vi er flere som skal pendle sammen, med bil. Så det går greit en periode.

Ida har kjøpt seg leilighet på Vestfossen i Buskerud, vel to mil fra Drammen og seks mil fra Bak-kenteigen. Hun pendler til campus, som oftest med tog, men noen ganger sitter hun på med faren sin, som pendler samme strekning.

Da vi traff Ida sist, rett før jul i 2017, trivdes hun bra. Hun tilbrakte langt mer tid på campus enn hva hun hadde trodd for hun begynte. Medstudentene var rett og slett så hyggelige.

– Sånn er det ennå. Vi var også i Berlin og Krakow på studietur i fjor vår. Veldig bra opplegg som var organisert av to av foreleserne, som var veldig relevant for pensum. En sånn tur gjorde oss jo enda mer sammensveiset, så det er det aller beste ved å gå her: studievennene mine.

Ida har en bachelorgrad i økonomi, men fant ut at hun istedenfor skulle satse på læreryrket. Da hun begynte høsten 2017, hadde hun som mål å jobbe med de eldste barna i barneskolen.

– Nå er jeg ikke like sikker lenger. Det var morsomt å være på ungdomsskole også. Men det kommer jo litt an på hvor det blir ledige jobber i nærområdet når jeg er ferdig, og det er jo ennå en tid til jeg trenger å bestemme meg, sier andreårsstudenten.

Da Ida startet høsten 2017, var de 185 studenter som startet på Grunnskolelærer 5. til 10., nå er de 139 som fortsatt henger med.

«Æ elske å gå

Carmen elsker den over hundre år gamle skolen på Vik i Troms. Hvert fjerde år er skolen nedleggingstrua.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no
Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Sonja Holterman

Elevene på Vik oppvekstsenter må busses til Mefjord skole når de starter på 5. trinn. Før det får de være på nærskolen. Carmen (over) elsker skolen sin.

Vik oppvekstsenter ligger i Kvæfjord, og noen kilometer borte, i samme kommune, er sentralskolen, Borkenes skole. Det er hit skolepolitikerne flyttet 5. til 7.-klassingene. - Vi er glade for at vi sto på for å få beholde dette, sier Eva Marie Storø (til venstre). Hun er lærer på Vik og hovedtillitsvalgt i kommunen.

- **Da hadde** æ blitt spinne gal, sier Carmen (8).

Det som hadde gjort Carmen gal, var hvis hun måtte ta buss til og fra skolen. I dag kan hun gå, men dersom skolepolitikerne i Kvæfjord kommune hadde fått det som de ville, hadde det blitt skolebuss fra Vik til Mefjord skole. De siste ti årene har over 400 skoler blitt lagt ned. Det er de små kommunene som har mistet flest skoler, viser tall fra Utdanningsdirektoratet. Tallene viser at det i snitt legges ned 55 skoler i året, mens 25 nye åpner.

Nedleggingstrua

På Vik er undervisningen over, klokka nærmer seg fire, og Carmen og vennene er samlet i barnehagen. Her holder de yngste barna fra den lille bygda på Vik i Kvæfjord kommune i Troms til. Hvor lenge de får gå på nærskolen, er usikkert. Kvæfjord har om lag 3000 innbyggere og tre skoler. Tallene fra Utdanningsdirektoratet viser at det i kommuner med færre enn 5000 innbyggere er 21 prosent færre skoler i dag enn i for ti år siden. Dette er ikke ukjent i Kvæfjord.

I Kvæfjord har det vært en nedgang i barnebefolkningen, men de siste årene har antall barn vært stabilt.

- Vik har ikke hatt like stor nedgang som plasse rundt her, sier Eva Marie Storø.

Hun er lærer på Vik og hovedtillitsvalgt i kommunen.

Hun har tro på at oppvekstsenteret skal få bestå, så lenge det er behov for det.

- Æ elske å gå her, sier Carmen (8).

Hun leker med de yngre barna i barnehagen. Sammen med assistenten klipper, tegner og pratter de.

- Æ heite Liam, og æ e ei heil hand, sier en av guttene.

Han holder opp fem fingre. Etterpå peker han på vennene sine: - De e han Matias, han e fem år. De e ho Annie, ho går i tredje klasse, sier han og slutter ikke for alle er presentert. Å få fortsette på Vik oppvekstsenter neste år, er han glad for:

- Æ glede meg te skolen, sier Liam.

Skole- nedleggelser

• I gjennomsnitt er det lagt ned 55 skoler i året, mens det er opprettet 25 skoler i året.

• Reduksjonen er størst i de små kommunene. Det er lagt ned 184 skoler og opprettet 34 skoler i småkommunene.

• Skoleåret 2018-19 ble det lagt ned 39 skoler og opprettet 21 nye.

her»

Skolefritidsordning og barnehage: Linn Merethe Linaker er assistent på SFO på Vik oppvekstsenter. Her er både barnehagebarn og skolebarn.

Liam (5) går fortsatt i barnehagen, eller førskolen, som han kaller den. Når skolebarna er ferdige med undervisningen, får han være med dem. Det setter han pris på.

– Vi er glade for at vi sto på for å få beholde dette, sier Storø.

– Jeg begynte her i 1995, og det første jeg måtte ta tak i var nedleggelse. Vi har vært nedleggings-trua hvert fjerde år, sier Storø.

Mistet halve skolen

For fire år siden tapte foreldre og ansatte på Vik halve kampen. De mistet 5.-7. klasse. I høst måtte de kjempe igjen. Denne gangen for å få beholde barnehagen og småskolen. Denne gangen vant de. Foreldrene, de ansatte og ledelsen på Vik hadde underskriftskampanjer, arrangerte folkemøte og inviterte politikerne på besøk.

– I siste runde med spørsmål om nedlegging var politikerne enige i at elevene har det greit på Vik, sier Storø.

– Jeg er så glad for at vi fikk beholde skolen. Det betyr mye for bygda vår. Det at det er en skole her, gjør at familier trekkes hit og blir boende, sier Storø.

Samtidig som hun kjemper for lokalskolen, har hun forståelse for at politikerne må vurdere økonomien i å ha flere skoler i en liten kommune. Hun forstår at kommunepolitikerne vurderer skolen når de behandler budsjettet.

– En kommune drives etter de økonomiske rammene den har, og da er jo skolenedlegging

også et moment man må se på, sier Storø.

Nedgangen i antall skoler i større kommuner er bare på omtrent 4 prosent, ifølge Utdanningsdirektoratet. I gjennomsnitt hadde de nedlagte skolene 65 elever det siste året de var i drift.

Færre skolenedleggelser siste året

Rapporten fra Utdanningsdirektoratet viser at tallet på skolenedleggelser er gått ned fra 2009, konstaterer Turid Kristensen, som for tida er fraksjonsleder for Høyre i Stortingets utdanningskomité. I 2009 ble 80 skoler lagt ned, i 2018 var tallet 39.

– Det er bra. Kommunene må finne gode skolestrukturer for sine innbyggere. Flere hensyn må balanseres mot hverandre, og det tror jeg kommunene klarer, sier hun.

– Er det slik at tiltak som har som mål å øke skolekvalitet, er vanskelig å oppfylle for små skoler, slik at skolenedleggelse blir resultatet?

– Å øke skolekvaliteten er viktig. Både på store og små skoler skal barna møte godt kvalifiserte lærere og et godt læringsmiljø. Det er ikke noe som sier at tiltak som lærernorm og kompetansekrav påvirker skolenedgangen.

– Vanskelig å opprettholde små skoler

I Andøy i Nordland er det nå to kommunale skoler. Tidlig på 2000-tallet var det ni. Det er imidlertid blitt etablert to montessori-skoler i kommunen.

Leder Stig Johansen i Utdanningsforbundet Andøy tror ikke skolesentraliseringa i distriktene

har stoppet opp, men tviler på at det blir færre skoler i hans kommune.

– Planer for skoleutvikling tar alltid utgangspunkt i store skoler. Da blir det vanskelig å opprettholde små skoler på små steder, sier han, og fortsetter:

– Ett utslag av det er at det ikke utdannes allmennlærere lenger. Det vil skape store problemer for små skoler med et lite lærerkollegium. Disse vil få store problemer med å få balansert krava om fordyping. Alternativet er å ikke tilby fulle stillinger, eller å la en mattelærer reise rundt til tre forskjellige skoler, sier han, og gir sterkt inntrykk av at dette ikke er gode løsninger.

Vil kjempe igjen

På Vik er Eva Marie Storø klar til å kjempe for oppvekstsenteret igjen, dersom nedleggelse blir tema ved neste budsjetttrunde.

Hun håper ikke oppvekstsenteret lider samme skjebne som de 55 skolene som blir lagt ned hvert år. De fleste skolene som legges ned, er små, viser statistikken fra Utdanningsdirektoratet.

– Det er viktig for de minste barna å få gå på den lokale skolen. Nå har vi småskolen og barnehagen, og det håper vi at vi får beholde, sier Storø.

Over 20 prosent av skolene i de små kommunene har forsvunnet de siste ti årene.

Utdanning har prøvd å få kommentar fra ordfører og oppvekstsjef i Kvæfjord, uten å lykkes.

Skreddersydde studieløp for deg som vil tilpasse deg fremtidens arbeidsmarked

Sjekk ut våre høyere yrkesfaglige utdanninger på fagskolen-innlandet.no

Fagskolen Innlandet tilbyr studier innen alle fagretninger – **tekniske fag, helse og oppveksfag, landbruksfag, logistikk og ledelsesfag**. På Norges mest framtidsrettede fagskole legger du grunnlaget for spennende karrieremuligheter. Utviklingen har aldri gått raskere. Vi tilbyr deg attraktiv kompetanse tilpasset framtidens arbeidsliv.

Utdanningskvalitetsprisen i 2018 ble tildelt Fagskolen Innlandet!

Fagskolen
Innlandet

Teknologivegen 12
2815 Gjøvik
Telefon: 61 14 54 00

www.fagskolen-innlandet.no

Trening, form og gymfaget

Gru og glede

Fra skytetrening og hygieneopplæring til 60-meteren og bukk: Norske elever har gruet og gledet seg til kroppsoving de siste 150 årene.

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

Svømming og sirkeltrening. Sekstimer og stille lengde. Kjente gymnastikkøvelser for mange nordmenn. Da Norsk Skoletidende først kom ut i 1869, var faget preget av en sterk militær innflytelse. Målet var å legge grunnlaget for at elevene, og da særlig guttene, skulle bli flinke soldater i fremtiden. Elevene skulle hoppe, klatre og drive med andre øvelser som kunne overføres til det militære. Flere skoler hadde også skytetrening.

Det forteller professor Pål Augestad ved Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsoving ved Universitetet i Sørøst-Norge. Han har skrevet doktorgrad

om gymnastikkens historie i Norge fra slutten av 1800-tallet og til 1960.

I tilfelle krig

Augestad sier det var flere grunner til at gymnastikken ble innført som obligatorisk fag i 1889. Medisinerne hevdet at ensidig vektlegging av teoretiske kunnskaper kunne medføre fysiske plager. Militære hensyn tilsa at skolen måtte forberede ungdommen til de utfordringene som ventet i militæret. Mot slutten av 1800-tallet ble unionen med Sverige sentral tematikk.

– Forsvaret mente at de kunne få bedre rekrutter inn hvis de hadde fått trening i skolen først, sier Augestad.

Flere skoler kjøpte derfor inn Krag-Jørgensen-rifler, og elevene skjøt med skarpe skudd.

– Dette er jo helt utenkelig i dag. Men den gang prioriterte man nasjonens evne til å forsvare seg, sier han.

De som underviste i faget, hadde som regel militær bakgrunn.

Moral og tauklatring

Skolen holdt også den moralske fanen høyt frem til starten av 1900-tallet. Elevene skulle bli anstendige borgere. Derfor er det kanskje ikke rart at en bekymret mor skrev inn til departementet om at sønnen hadde lært seg å onanere i gymtimene.

– Underlivet hans hadde blitt stimulert mens han klatret i tauet, sier Augestad.

På den tiden var onani svært skambelagt. Etter en større debatt bestemte departementet seg for å gi ut statlige direktiv om hvordan tauklatring skulle utføres.

Hygieneopplæring

Spol frem noen tiår til mellomkrigstiden. Det militære preget på gymfaget fases ut. Inn kommer opplæring i gode hygieniske vaner. På 1920-tallet var det fortsatt mange som døde av tuberkulose årlig, og mange familier hadde ikke eget bad.

– Det var ikke så vanlig å vaske seg så ofte den gangen. Derfor ble det veldig viktig at alle elevene skulle dusje etter gymtimen. Mye av diskusjonen rundt faget den gangen var hvordan gym

– I perioden 1930-1960 var gymnastikken kjønnsdelt, og jenter skulle ha mer turnorientert gym, sier forsker Pål Augstad. Her ser vi kvinnelige elever ved Lademoen skole i Trondheim i 1949.

FOTO SCHRÖDER/SVERREBORG TRONDELAG FOLKEMUSEUM

kunne brukes til å få inn gode renslighetsvaner, sier Augstad.

Dette inngår i en større tankegang rundt gymnastikk hvor det biologiske aspektet får stor innflytelse. Det er også i perioden 1920–1960 gymfaget for alvor blir kjønnsdelt.

– Øvelsene for jentene måtte ikke være for anstrengende, og befordre letthet, smidighet og allsidig herredømme over kroppen. For guttene skulle man legge vekt på å utvikle kraft og utholdenhet, sier han.

Mykere variant av faget

Etter krigen tar pedagogene over gymfaget i langt større grad.

– Du får en mykere variant av kroppsoving-faget enn før, sier Augstad.

På 1960-tallet og inn mot 1970-tallet blir det stadig større motstand mot kjønnsdelt kroppsoving. I 1974 kulminerte dette i den første såkalte mønsterplanen som legger opp til lik gym for begge kjønn.

Det forteller førsteamanuensis Idar Lyngstad ved Nord universitet. Han har vært med i læreplangruppen for kroppsoving i fagfornyelsen, og kjenner godt til utviklingen i faget.

– Det var i størst grad «guttegymsmen» som ble med videre i det nye kroppsovingsfaget i 1974. Elevene skulle drive med konkurranser, ballspill og ha et idrettslig aspekt. Det ble i langt mindre grad lagt opp til dans, turn og estetiske bevegelser, sier Lyngstad.

1994 vs. 2006

Etter Reform 94 ble konkurranseaspektet tonet ned, ifølge førstelektor Egil G. Gjølme ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitetet (NTNU).

– Det ble mindre søkelys på prestasjon og mindre måling av tid og høyde, og mer søkelys på kroppslig læring, sier Gjølme.

I Kunnskapsløftet i 2006 hadde innsatsbegrepet «ramlet ut», og det ble større søkelys på testing og ferdighetsmåling, forteller Idar Lyngstad.

Han sier at dette etter hvert førte til protester fra både lærere og elever. I 2012 ble læreplanen revidert, og innsatselementet ble igjen tatt med når lærere skulle vurdere elevene.

Han sier at arbeidet med fagfornyelsen i kroppsoving bygger på revisjonen fra 2012.

– Vi toner ned prestasjonsfokus og at eleven hele tiden skal måles. Det skal være mulig med mangfoldige forutsetninger og samtidig få utbytte av faget, sier Lyngstad.

– Gleden ved å bevege seg er viktigst

– Vi vet at en langt høyere andel elever er overvektige i dag enn tidligere. Er gym i så måte viktigere enn noen gang, Egil Gjølme?

– Med én time kroppsoving i uka er det nok ikke kroppsovingsfaget som skal holde folket slanke. Folk rørte seg mer i dagliglivet før. Samtidig som gjennomsnittsvekten øker, lever vi imidlertid stadig lenger. Sånn sett en indikasjon på at helsa er bedre enn før, sier han.

– Det viktigste er at elevene skal finne gleden ved å være i bevegelse.

Gjennom blant annet klatring og skyteøvelser i gymnastikktimene skulle elevene på slutten av 1800-tallet forberedes til militærtjeneste. Tauklatring ble videreført til senere tiårs gymtimer, her på Ila skole i Oslo i 1950.

FOTO LEIF ØRNELUND / OSLO MUSEUM

I forbindelse med Utdannings 150 års jubileum tar vi et historisk tilbakeblikk på utviklingen i norsk skole.

Årets åttende utgave vil i sin helhet være viet jubileet.

Tips oss!

Har du noen minner fra jobben eller bladet som du vil dele med oss?

redaksjonen@utdanningsnytt.no

#Utdanning150
@utdanningsnytt.no

Bøker

Aktuell bok ANMELDT AV Helene Valvatne og Astri Heen Wold

Viktig bok om språklæring

Å lære språk i barnehagen. Kvaliteter ved barns samhandling med voksne og jevnaldrende som fremmer språklæring.

Av Vibeke Grøver
Cappelen Damm
Akademisk 2018
194 sider

Det er gledelig å få en så grundig, oppdatert og nyansert oversikt på norsk over et forskningsfelt med stor betydning for språkarbeid med barnehagebarn og de yngste i skolen.

I alle dagens diskusjoner om barns språkutvikling gis barnehagen en sentral plass. Men hva vet vi egentlig om hvordan det som skjer i barnehagen påvirker barns utvikling på dette området? Boka til Vibeke Grøver kommer som et svar på dette. Grøver er professor i pedagogikk ved Universitetet i Oslo og har gjennom mange år forsket på barns språkutvikling, med særlig interesse for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Boka gir en grundig, meget veldokumentert oversikt over forskning knyttet til sammenhenger mellom språklæring og barns erfaringer med språklig kommunikasjon. Målsettingen med boka er, med Grøvers ord, «å bidra til innsikt i hvordan språk understøtter, og springer ut av, kunnskapsbygging og kommunikasjon i barns dagligliv, enten barnet bruker ett eller flere språk» (s.13). Slik vi ser det, har hun gitt et viktig bidrag til bedre forståelse av hvordan en i barnehagen, og på første trinn i grunnskolen, kan arbeide med språklæringen til enspråklige og flerspråklige barn.

I boka presenterer og diskuterer hun forskning om sammenhenger mellom barns muntlige språk-

læring i barnehagealder og kvaliteter i kommunikasjonen de deltar i. Hun har prioritert studier av barns kommunikasjon med voksne og med hverandre i barnehagen, men har også tatt med undersøkelser av kommunikasjon mellom barn og foreldre. For å ta hensyn til det språklige mangfoldet i dagens norske barnehager, har hun gitt særlig plass til «studier av kvaliteter som fremmer språklæring hos tospråklige barn» (s. 25). Innholdet i boka er usedvanlig godt dokumentert. 28 av de 194 sidene i boka er referanser.

Grøver bygger på det hun kaller en sosiopragmatisk teori for språklæring, der språklæring sees som fundamentalt sosial, med sterk vektlegging av barnets aktive rolle i læringen. I tillegg er Bronfenbrenners økologiske systemteori et viktig utgangspunkt for forfatteren. Barns direkte erfaringer med språk i ulike mikrosystemer (som for eksempel barnehage) har størst plass. Her drøfter hun kommunikasjon i samlingsstund, under måltider, i samtale om tekst og i lek. Presentasjonen inneholder mange interessante eksempler fra forskning i norske barnehager. Hun trekker også inn de andre tre systemene i teorien. Mesosystemets betydning belyses gjennom undersøkelser knyttet til barnehagens personal- og foreldresamarbeid. Ekso- og makrosystemene har å gjøre med forskjeller i barns bakgrunn, og med storsamfunnets politikk overfor forskjellene. Slike spørsmål er blant annet tatt opp ved at mange av kapitlene har egne avsnitt om betydningen av kulturelle og sosioøkonomiske forhold. Også individuelle forskjeller omtales i egne avsnitt. Dessuten følges forskningspresentasjonene opp med drøftinger av pedagogiske implikasjoner.

En viktig kvalitet ved boka er at den gir stor plass til undersøkelser av tospråklige barns språkutvikling, med refleksjoner rundt både morsmåls- og norsklæring. Vi vurderer det også som svært positivt at Grøver inkluderer forskning som viser kulturforskjeller i samhandling mellom voksne og små barn, dessuten forskning som tyder på at kommunikasjon som av mange forskere vurderes som språkfremmende, ikke har samme effekt for barn som er uvante med kommunikasjonsformene som benyttes. Pedagogiske implikasjoner av forskjeller i samhandlingsmønstre er imidlertid

mindre utdypet enn vi kunne ønske.

Læring av ord er en vesentlig del av barns språklæring, og står sentralt i boka. Grøver understreker imidlertid at fokus på ord ikke handler om at det er viktig i seg selv å kunne ord. Hun oppfatter ordlæring som tett knyttet sammen med godt og gjennomtenkt arbeid med kunnskapsbygging. Samtidig er hun opptatt av at «det å legge vekt på språk» ikke betyr «en 'intellektualisering' av den tidlige barndom» (s.17). Studiene hun presenterer viser, skriver hun, at det er gjennom «utforskende samtaler utløst av barnets nysgjerrighet og interesse» og «involverende lek» at barn utvikler de kvalitetene ved språket som i et langsiktig perspektiv er viktige for skolefaglig læring (s. 18). Hun legger med andre ord stor vekt på «uttrykks- og læringsformer som har vært sentrale i den nordiske barnehagetradisjonen» (s.18). Grøvers forskningsoversikt er dermed høyst relevant for pågående debatter om læring i barnehagen og på første trinn i grunnskolen.

Hvem passer boka for? Den vil være av interesse for alle forskere som ønsker oppdatert kunnskap om språkfremmende samspill. Den vil også være svært nyttig for lærerutdannere og av stor interesse for mange barnehagelærere og studenter. I tillegg vil vi anbefale den som nyttig lesing for politikere.

Det er gledelig å få en så grundig, oppdatert, nyansert og nyttig bok om språklæring i barnehagealder. Vi er dessuten glade for at den er skrevet på norsk. Gjennom det når den flere. Men dette er også viktig sett i lys av den pågående offentlige samtalen om hvilken plass norsk skal ha i formidling av vitenskapelig forankret kunnskap. Ved å skrive på norsk er Grøver med på å opprettholde – og kanskje videreutvikle – norsk som språk innenfor dette fagområdet.

Petit

Ylva Törn gren

ILLFOTO KENT EVENGUNDTADNTB/SCANPIX

Det var en gang noen søringer som tok journalistutdanning i Bodø og lærte en hel masse.

Vi lærte å gå hjem fra puben i sterkt motregn og mumle «vi står hain av, vi står hain av». Vi lærte at Nordkapp ikke var et steinkast unna, slik vi hadde trodd, men at vi bare var noe mer enn halvveis i landet. Vi oppdaget hvor annerledes det var, fra Bodø, å lese riksaviser eller se Dagsrevyen. Der det meste ikke var nord, men sør.

Medstudentene fra nord trådte hjelpsomt til og forsynte oss blant annet med kart. Dermed fant vi hjem til hyblene våre fra, for eksempel, Festvåg. Vi lærte også å la være å herme etter dialekten. Gjorde vi det, ristet medstudentene fra nord på hodene sine: – Dokker tar før hardt i, sa én. – Snakk søring, dæ e beire, sa en annen.

Det går kanskje alltid et tog, men det gikk slett ikke alltid buss. Men en småbarnsmor i klassen forbarmet seg over oss. En annen søring og jeg leide hvert vårt rom i samme enebolig, småbarnsmoren leverte sønnen sin i barnehagen rett ved og vi fikk ofte skyss til og fra skolen, eller skola, som småbarnsmoren sa.

Ylva Törn gren
journalist i Utdanning

ARKIVFOTO AUDUN BRAASTAD, NTB/SCANPIX

En morgen var jeg sent ute; dunset ned i baksetet, ventet på at bilen skulle kjøre. Det drøyde. Jeg kikket opp.

To par undrende manneøyne møtte blikket mitt.

Dette var da rart, tenkte jeg, men lynraskt fant hjernen min svaret: Sjøføren var sikkert småbarnets far og moren syk, slik at han leverte sønnen og med typisk nordnorsk omsorg ville svippe oss til skolen. Den andre mannen var vel en kollega. Likevel skurret det litt: Hvor var min medstudent fra sør?

– Ja, vi ska ikke lengre vi, sa sjøføren på synkende Bodø-mål.

Nå begynte noe å sige inn. Svelg. Jeg snudde meg. 15 meter opp i veien sto en annen, mørkeblå bil. I den kunne jeg se to personer riste og slå i dashbordet, i noe som lignet veldig på latterkramp.

Manneøynene betraktet meg tålmodig fra forsetet. Hva måtte de tro! En kvinne som hiver seg inn i bilen deres og, enda verre, blir sittende og vente på skyss hvor det måtte være.

Jeg grep i dørhåndtaket, men syntes jeg måtte si noe forklarende. Uten å innse at ordene jeg stotret fram bekreftet alle fordommer de måtte ha om livsfjerne søringer og at jeg slik framsto som et bortskjemt overklassefrø med privatsjåfør, ikke som den fattige studenten i loppisklær jeg var, sa jeg:

– Jeg pleier å bli kjørt til skolen i en blå Mercedes.

Så forlot jeg den gale bilen for å gå bort til den rette, klar for å bli ledd av hele veien bort til skola og langt inn i høstsemesteret.

«Vi lærte at Nordkapp ikke var et steinkast unna, slik vi hadde trodd.»

Tilbakeblikk

For 50 år siden

Jeg – en lektor

Jeg leker med tanken om at jeg ved neste skoleårs begynnelse vil si til elevene (og alle andre som måtte høre det): «I mine timer vil jeg ikke ha andre til stede enn de som er interessert i å være der for undervisningens skyld. De som heller vil tenke på matematikk og fysikk, kan gå på biblioteket og arbeide med disse fagene. De som heller vil vaksineres, kan gå på skolesøsters venteværelse og vente på neste sprøyte. De som liker å bli forstyrret av meddelelser gjennom høyttaleren, kan sette seg på gangen og passe på den.» (Fra et innlegg av Klaus Langen)

Den Høgre Skolen
nr. 4/1969

For 25 år siden

Nye drømmeyrker

Jenter vil bli jurister – gutter vil bli flyvere. Det er i hvert fall det de drømmer om, skal vi tro en undersøkelse utført av Rolf Edvardsen ved Utnedningsinstituttet for forskning og høyere utdanning. For ti år siden drømte mange om å bli lærer eller sykepleier, men disse yrkene er nå langt nede på ønskelisten.

Norsk Skoleblad
nr. 8/1994

Ugjennomtenkt om mannlege lærarar frå Stoltenberg-utvalet

● **Eldar Heide**
Fyrsteamanuensis på
norsklærerutdanninga
ved Høgskulen
på Vestlandet
FOTO PRIVAT

Stoltenberg-utvalet drøftar i rapporten sin kva årsaker det kan ha at gutar gjer det dårlegare enn jenter på skulen, og kva som kan gjerast med det.

På side 14 seier utvalet: «Én myte kan vi avkrefte: Kvinnedominansen blant lærere er ikke årsak til kjønnsforskjellene i skoleprestasjoner. For det første viser en svensk studie av elever på videregående skole ingen effekt av lærernes kjønn. For det andre har kjønnsforskjellene i skoleprestasjoner vært til stede lenge før kjønnsfordelingen blant lærere ble så skjev som den er i dag. For det tredje er kjønnsfordelingen blant lærerne ikke den samme i alle de OECD-landene som har utviklet omtrent samme grad av kjønnsforskjell i skoleprestasjoner som Norge har.» Men ser vi etter, så gjev ikkje desse argumenta grunnlag for konklusjonen.

Når det gjeld forskning på «effekt av lærernes kjønn», nemner utvalet nokre studiar frå kulturar svært ulike vår, men landar på at berre den svenske (Holmlund & Sund i Labour Economics, 2008) er verd å leggja vekt på, sidan den «ligger tettest opp mot norske forhold» og er solid. Dette grunnlaget er likevel spinkelt. For det fyrste er det berre éin studie. For det andre dekkjer han berre vidaregåande skule, og mange av dei minst motiverte har falle frå i den alderen, nemleg særleg gutar. Om fleire menn blant lærarane ville vore positivt for dei, får vi då ikkje veta. For det tredje kan det vera annleis i småskulen eller barneskulen generelt, slik utvalet sjølv er inne på (s. 147). Faktisk er det ein studie utvalet nemner i annan samanheng som kan kaste lys over dette, ein studie som òg er godt gjennomført og er frå Skandinavia. Bauchmüller, Gørtz og Rasmussen (i Early Childhood Research, 2014) finn at dersom det er mange

menn i ein barnehage, gjer det at særleg gutar får betre skuleresultat heilt ut niårig grunnskule (!) i Danmark. Dersom menn har ein slik effekt på fem–seks år gamle gutar, så er det naturleg å gå ut frå at det er likeins med seks–sju år gamle gutar. Den forskinga på «effekt av lærernes kjønn» som utvalet legg fram, gjev altså ikkje grunnlag for å seia at få menn blant lærarane er ein faktor vi kan sjå bort frå.

Dessutan treng det ikkje vera slik at dersom svake guteresultat i dag delvis kjem av at dei mannlege lærarane er få, så skal det slå ut i prestasjonsskilnad på klassar og skular med få eller mange mannlege lærarar. For det kan tenkjast at heile skulekulturen er endra til ulempe for gutane, som følgje av at mennene er vortne få både blant lærarane og i institusjonane som formar skulen – og som følgje av at ein frå 1970-talet av generelt prøvde å styrke jentene si stilling. Lærarveteranar hevdar at det vart gjort endringar i fag der gutane tradisjonelt gjorde det best, som sløyd, gymnastikk og fysikk, for at jentene skulle koma betre ut. Eg har ikkje data som dokumenterer at dette har skjedd. Men det ville vera naturleg om utvalet hadde prøvd å undersøke det, ikkje minst sidan dette spørsmålet har vore ein del framme i den offentlege debatten. I staden har ikkje utvalet nemnt problemstillinga.

Utvalet skriv at kjønnsfordelinga blant lærarane ikkje er «den samme i alle de OECD-landene som har utviklet omtrent samme grad av kjønnsforskjell i skoleprestasjoner som Norge har». Men det interessante er om tendensen er den same, ikkje om det er likt. Det utvalet bygger på, er kjønnsfordelinga i eitt år, 2016, med tal frå rapporten Education at a Glance (2018. Opplyst av sekretariatet 15.2.2019). Dei tala viser at det også i dei andre OECD-landa er få menn blant lærarane, særleg i barne- og småskule. For ein del tiår sidan var andelen menn mykje høgare i dei landa òg, slik som hos oss.

Det beste argumentet utvalet har, er ein metastudie gjort av Voyer & Voyer frå 2014 (i Psychological Bulletin). Den samanfatar studiar frå mange land, særleg USA, frå perioden 1914 til 2011, og finn ikkje at skilnaden mellom gute- og jenteprestasjonar er større i studiar frå seint i perioden enn tidleg i perioden. Altså: Det stemmer ikkje at gutane gjer det dårlegare i høve til jentene no enn før. Då kan

ikkje underskot på mannlege lærarar no vera med på å forklare svake guteresultat.

Men så sikkert er dette ikkje. For det fyrste er metastudien berre éin, og han blir motsagd av andre. Voyer & Voyer (s. 1174) viser sjølv til to solide studiar frå 2008 og 2010 som viser at jentene i USA dei seinare tiåra har teke att gutane i matematikk, utan at gutane samtidig har teke att jentene i språkfag. Offentleg statistikk frå nasjonale prøver for 16-åringar i Storbritannia viser at jentene markant rykte frå gutane frå 1970-talet til slutten av 1980-talet; deretter heldt skilnaden seg nokså konstant (data fram til 1995. Arnot mfl. 1998, Recent research on gender and educational performance, s. 10 ff.). Desse tala er sjølv karakterstatistikken for eit heilt land, i lange årrekker. Det er meir pålitelege data enn Voyer & Voyer si samanstilling av ueinsarta studiar.

For det andre er metastudien til Voyer & Voyer ikkje så solid når det gjeld dei lange linjene. Det stemmer at han dekkjer «1914 til 2011», slik utvalet seier fleire stader, men berre 4 prosent av grunnlagsstudiane er frå før 1970.

For det tredje samlar Voyer & Voyer alle skulesteg opp til universitet i same sekk. Eit eventuelt positivt utslag av fleire menn i småskulen kan då bli «kamouflert» i resten av dataa. Vidaregåande skule, høgskule og universitet utgjer 60 prosent av datagrunnlaget.

Utvalet slår fast som sikkert at «kjønnsforskjellene i skoleprestasjoner i jenters favør har vært stabile over svært lang tid, også i Norge» (s. 13). Men så langt rekk ikkje datagrunnlaget. Det er ikkje grunnlag for å seia det i land som USA og Storbritannia, der ein har data for lange periodar, og for Noreg har vi karakterstatistikk berre frå 2000-talet til i dag.

Eg veit ikkje om gutar ville gjort det betre dersom det var fleire menn blant lærarane i skulen. Det vi kan slå fast, er at Stoltenberg-utvalet ikkje har grunnlag for si kategoriske avvising av at dette spelar ei rolle. Hovudkonklusjonen til utvalet (s. 13–14) er «at vi fremdeles ikke vet hva som er årsakene til kjønnsforskjellene i skoleprestasjoner og utdanningsløp.» Slik er det òg med spørsmålet om fleire menn blant lærarane ville hjulpet gutane.

Neste nummer kommer 5. april!

UTDANNING
150
ÅR
1869-2019

Les om

Lærermangel i Nord-Norge var hovedsaken i forrige nummer av Utdanning. Saken var også på forsida av Norsk skoleblad i 1987. Men også den gangen var lærermangel gammelt nytt. Så langt tilbake som i 1938 skrev Tromsø Stiftstidende om mangel på lærere i skolen.

Faksimile fra Norsk skoleblad i 1987.

Annonsefrist: 20. mars

mj@hsmedia.no / tlf. 91173473

Flere skarpe blikk på Den kulturelle skolesekken

● **Mari Moen Holsve**
Knut Alfsen
Anders Hovind
Sverre Pedersen
Hanne Øverland
Carol Anderson Skåra
Kunstnernettverkets DKS-utvalg

Kunstnerne ønsker ikke å ekskludere lærerne, vi vil spille på lag med dem.

Undertegnede representerer 30.000 profesjonelle kunstnere gjennom Kunstnernettverket (et nettverk av 19 landsdekkende organisasjoner for profesjonelle kunstnere). Det våre medlemmer er opptatt av, er å oppfylle vår del av Den kulturelle skolesekkens oppdrag: At alle skoleelever i Norge får møte profesjonell kunst og kultur.

Vi må samarbeide om å formidle profesjonell kunst av høy kvalitet

Tre forskere, Kari Holdhus, Rebecca Almås og Jonas Cisar Romme fra DiSko (Skole og konsert – fra formidling til dialog), skrev i Utdanning nr 1/2019 et lengre innlegg om at lærere og elever opplever DKS-besøk som lite relevante. Det er mye klokt i forskernes innspill: De etterlyser større vekt på estetiske fag i skolen, og det er vi enige i. Alle barn og unge bør lære seg praksis og teori om ulike kunsthelt, både for egen interesse og dannelse, og for bedre å kunne forstå kunst når de møter det, blant annet på DKS-arenaer. Vi er også enige i at alt fokuset på målbarhet i skolen kan komme i direkte konflikt med det estetiske – for hvordan måler man estetikk?

Forskerne påstår at kunstnerne «demoniserer lærerne», samtidig som de ser på elevene som et ærlig publikum som forstår noe de voksne ikke forstår. Vi mener dette ikke er riktig.

Det har aldri vært kunstnerens ønske å skildre dem som «fiender av kunsten». Tvert imot ønsker vi å spille på lag med pedagogene. Forskerne hevder at denne holdningen kommer fram i ulike forskningsprosjekter rundt DKS. Det de har plukket opp, er frustrasjon som kommer til uttrykk når kunstnere opplever å komme til en skole og ikke bli tatt godt imot. Vi har opplevd at både lærere og skole ikke er informert.

Forfatterne av innspillet snakker om lærernes manglende eierskap til DKS, og at kunsten oppleves som lite relevant. Episoder av typen nevnt over, tyder på at enkelte lærere ikke setter seg inn i kunstuttrykket som kommer på besøk, og heller ikke tenker over hvordan det kan flettes inn i aktuell undervisning. Det er også verdt å merke seg at det ikke står i DKS' retningslinjer at besøket skal tilpasses undervisningen, men

at «opplæringssektoren har ansvaret for å legge før- og etterarbeid pedagogisk til rette for elevene». I den grad DKS-besøket skal komplimentere undervisningen, så er det opp til opplæringssektoren, ikke kunstneren.

Kunst er ikke en pedagogisk krykke

DKS er ikke en pedagogisk krykke, og heller ikke en erstatning for estetiske fag. Vi har en felles interesse i å oppgradere de estetiske fagene i skolen.

Den kulturelle skolesekkens oppgave er, og har alltid vært, rene kunstopplevelser. Barn er forskjellige og har ulik kulturell bagasje. Vi har ingen garanti for at de møter kunst i hjemmet. Å sørge for dette møtet for alle barn er en del av vårt samfunnsansvar. Kunsten er empativekkende, dannelsesbyggende og demokratiserende. Men en forutsetning for dette er at den er uavhengig og autonom. Ikke styrt av læreplaner og politisk retning. Det er dette kulturministeren kaller «dannelse» i kulturmeldingen som nettopp ble lagt fram.

Den gode samtalen om kunstens kvalitet

Vi skal diskutere kunst, og vi skal også diskutere kvaliteten på kunst. Det er mye som kan gjøres for å løfte Den kulturelle skolesekken ytterligere, slik at skolen og elevene føler at de får mest mulig ut av kunstbesøket. Denne diskusjonen ønsker kunstnerne velkommen.

Artikkelforfatterne skriver at DKS-besøkene kommer «uten at elevene, skolen eller lærerne har hatt innvirkning på hva som skal skje». Det er helt riktig, og slik skal det være. Om formidlere og publikum skal fortelle en kunstner hva de vil ha og hvordan de vil ha det, er det ikke lenger fri kunst de får, og kunsten har mistet sin definisjonsmakt over seg selv. Kunst skal nettopp gi sitt publikum det de på forhånd ikke visste at de trengte. Det er her kunstens store betydning for samfunnet ligger. Det er ikke skolens oppgave å definere hva kunst er, like lite som den kan definere hva matematikk skal være.

«Enkelte lærere setter seg ikke inn i kunstuttrykket som kommer på besøk, og tenker heller ikke over hvordan det kan flettes inn i aktuell undervisning.»

Når ordvalg blir verdivalg

I vårt virke som tillitsvalgte må vi forholde oss til et vidt spekter av ord og begreper. Ordvalg kan synes som en bagatell, men noen ordvalg er verdivalg og påvirker våre handlinger.

Thom Jambak
medlem av Utdanningsforbundets sentralstyre
FOTO: MARIANNE RUUD

I virket som tillitsvalgt er det ikke alltid lett å balansere ordene. Om administrasjon og politikere skal forstå hva vi mener, må vi bruke deres terminologi i drøftinger. Samtidig må vi passe på at vi ordlegger oss klart i møtet med medlemmene våre.

Heldigvis synes jeg vi har vært flinke til å bruke begreper riktig i Utdanningsforbundet, men vi har også hatt litt for lett for å adoptere nye begreper uten å reflektere godt nok over hvordan begrepene forstås av dem vi drøfter og diskuterer med.

På det siste representantskapsmøtet i Utdanningsforbundet ble det en diskusjon om språkbruken i forbundet vårt. Utgangspunktet var vår egen bruk av HR-begrepet. Personlig var jeg positiv til begrepet da jeg hørte det første gang, jeg trodde det stod for Human Relations, og at det gjaldt å skape trivsel på arbeidsplassen. Jeg ble raskt korrigert, Human Resources er det riktige navnet. Det ble sagt fra talerstolen at det er en nordisk tradisjon innenfor personalbehandling som støtter opp om vår politikk bedre enn HR-tradisjonen. Mens personalavdelingen var en slags buffer mellom ledelsen og medarbeiderne, er HR en del av ledelsen. Men det ble også understreket at vi er fornøyde med personalbehandlingen innad i organisasjonen. Poenget var assosiasjonene begrepet gir, gitt erfaringene fra arbeidslivet ellers. Det er kanskje ikke likegyldig om vi har en HR- eller en personalavdeling? Jeg ønsker uansett diskusjonen om språkbruk velkommen.

Hanne Fehn fra sentralstyret trakk frem et annet begrep vi ofte bruker, nemlig «utdanningsløpet». Er utdanning et løp eller et race, og hva gjør dette begrepet med vår holdning til utdanning? Jan Tore Sanner (H) var i politisk kvarter bekymret for at Martin Henriksen (Ap) ville senke læringstrykket i skolen. Om vi erstatter ordet «trykk» med «press» ser vi at det ikke er langt fra plussord til minusord, læringspress er det vel ikke mange i skolen som mener fungerer.

På et møte jeg deltok i, forsøkte jeg å være morsom ved, etter fattig evne, å tulle med begrepsbruken. Jeg sa at «det er viktig å være innovativ i forhold til relevante initiativ». En meningsløs setning. Ingen reagerte, men sa seg snarere enige.

Heldigvis har vi fremdeles elever i skolen, ikke brukere. Og de som står på venteliste til barnehager og videregående skoler, er fremdeles barn og unge, ikke «biomasse». Ifølge Arne Klyve og Jon Severud i «Ordbok for underklassen», ba et helseforetak sine institusjoner om å innrapportere biomasse. Det helseforetaket mente, var antall pasienter på venteliste.

Det er også etter min mening vesensforskjell på en rektor og en resultatenhetsleder. Resultatenhetslederbegrepet tar søkelyset bort fra fag og pedagogikk og over mot det som kalles New Public Management, som nå kanskje burde få navnet Old Public Management. På samme måte er begrepet kvalitet i skole og barnehage knyttet til sty-

ringssignaler, administrasjon og det tellbare og målbare når politikere og byråkrater bruker det. For oss som jobber i sektoren er kvalitet knyttet til fagene og møtet med barna og elevene.

I begynnelsen var Ordet, står det i en mye lest bok. Ordet kan skape handling. Derfor er det viktig at vi diskuterer og tenker over vår bruk av ord i vårt virke, som profesjon og som tillitsvalgte.

**QUALITY ACCOMMODATION
FOR SCHOOL GROUPS**

- Safe and designed for groups
- Individual teachers rooms available
- Central locations
- Dinner and packed lunches available
- Over 24 hotels in 8 countries
- En-suite bathrooms
- Free Wi-Fi
- Simple booking process

A reliable partner, over 20 years tradition in accommodating students in some of their most memorable school time experiences.

For more info: www.meininger-hotels.com
To request an offer Leonardo-resende@meininger-hotels.com

Bruk av flere språk kan styrke både kunnskaps- og språklæring

● **Espen Egeberg**
Seniorrådgiver i Statped,
fagavdelingen for sam-
mensatte lærevansker
FOTO PALINA THORSTEINSDOTTIR

Det finnes god dokumentasjon på at bruk av førstespråket sammen med opplærings-språket kan gi bedre forståelse og læring.

Hvilken betydning har morsmål, eller førstespråk, for å tilegne seg kunnskaper og utvikle gode norskerferdigheter i barnehage og skole? Mange flerspråklige barn har lite erfaringer med norsk språk, men har med seg et førstespråk de har brukt til å snakke om og forstå verden rundt seg fra de var små.

Har barnet lite erfaring med norsk språk, vil et par år i norsk barnehage eller skole ikke være nok for å få med seg alt hvis undervisningen bare bygger på elevenes norskerferdigheter. Når forståelse og deltakelse i læringsaktiviteter gjøres avhengig av ferdigheter i norsk, vil disse barna i flere år forstå og delta mindre i læring av både kunnskaper og norsk språk. Førstespråket kan derimot gi dem større muligheter for å bruke egne meningsfulle kunnskaper til å forstå, tenke og snakke om det nye som skal læres. Slik refleksjon om kunnskap og språkbruk er en forutsetning for å bygge opp ferdigheter og etter hvert lære gjennom norsk språk.

En viktig målsetning for barnehage og skole er å utvikle kunnskaper og ferdigheter i å kommunisere og løse oppgaver sammen med andre. Gode norskerferdigheter er naturligvis en stor fordel for å mestre dette, men flerspråklige ferdigheter er også nyttig, både for samfunnet og den enkelte. Her vil jeg først og fremst se på flerspråklige muligheter for kunnskaps- og språklæring i norsk barnehage og skole.

Gode ferdigheter i et førstespråk er en fordel når man skal lære et nytt språk, men det betyr ikke at man først må bli god i dette språket for å kunne lære, og lære gjennom, et nytt språk. Tilrettelegging som hjelper barnet å bruke morsmålet sitt til å gjøre det som skal læres forståelig, er det aller viktigste. Det gir store fordeler for motivasjon og læring, det trenger ikke være dyrt, og det kan med fordel bygges inn i ordinær pedagogikk i barnehage og skole. Barnehager og skoler trenger derimot kunnskaper om hvordan dette kan gjøres på en god måte, gjennom arbeidsmåter som er både spennende og bra for alle, og som nok blir ressursparende for både skole, elev og samfunn når alt kommer alt.

Ikke alt man opplever, er like godt forstått gjennom et språk man har lite erfaring med. Det kan gjøre skolen mindre meningsfull og engasjerende og føre til mer passivitet, som igjen gir et dårlig utgangspunkt for å bygge gode norskerferdigheter. Noen klarer å bruke førstespråket for å mestre dette, andre må ha mer hjelp og tilrettelegging.

Det finnes etter hvert mye god dokumentasjon på at bruk av førstespråket sammen med opplæringspråket kan gi bedre forståelse og læring (Lindholm-Leary, 2016). I et norsk prosjekt fra Statped ble det rapportert bedre læring for nyankomne elever ved å aktivisere kunnskaper på førstespråket før læring av nye kunnskaper og norskerferdigheter (Egeberg & Fulland, 2017). Studenter med gode engelskkunnskaper som leste faglitteratur på engelsk, hadde i en undersøkelse dårligere forståelse og mulighet til å forklare det de leste når teksten var lest på engelsk enn på deres eget førstespråk (Vander Beken & Brysbaert, 2018). Flere undersøkelser viser rikere assosiasjoner og tilgang til tidligere erfaringer gjennom et førstespråk som ble brukt samtidig med erfaringene, også for voksne med høyt utviklede ferdighet på et nytt språk (Egeberg 2019, under utgivelse).

Elever i grunnskole og videregående skole har ikke bare rett til ekstra støtte i norsk, men også tospråklig fagopplæring hvis de har behov for det for å få utbytte av opplæringen. NOU 2010/7 trekker også frem behov for mer bruk av tospråklig fagopplæring i norsk skole. En forutsetning for

både motivasjon og mulighet til å lære er at det man møter i barnehagen eller skolen, er forståelig, meningsfullt og interessant. Det gjelder både læring av kunnskaper og språkerferdigheter, ikke minst ferdigheter i norsk.

Det å være i en norskspråklig barnehage eller skole gir selvfølgelig muligheter for å lære og utvikle norskspråklige ferdigheter. Hvor raskt og godt barna lærer, henger likevel mest sammen med god pedagogikk og tilrettelegging. En god pedagogisk tilrettelegging skal hjelpe barna aktivt å utforske og bruke kunnskap og språk sammen med andre. Bruk av morsmålet i dette kan være alt fra å hjelpe barnet å tenke, undre seg, sette ord på det man er opptatt av på morsmålet, til å samarbeide med foreldre om å snakke om samme tema og ord hjemme og på skolen, til et lite forarbeid med viktige kunnskaper og ord på morsmålet før klassen skal jobbe med dette på norsk. Slike tilrettelegginger er ofte en god hjelp for å aktivisere egne erfaringer og kunnskaper, som igjen kan gjøre det lettere å forstå gjennom og utvikle bedre norskerferdigheter.

Referanser:

- **Egeberg, E.** (2019, artikkel under utgivelse): Morsmålsaktiviserende læring. En teori om, og praksis for, flerspråklig læring.
- **Egeberg, E., & Fulland, H.** (2017). Opplæring for nyankomne elever i ungdomsskole. Organisering, metodikk og tidlig identifisering av oppfølgingsbehov. Rapport Statped.
- **Lindholm-Leary, K.** (2016). Bilingualism and Academic Achievement in Children in Dual Language Programs. In E. M. Nicoladis, Simona (Ed.), Bilingualism Across the Lifespan. Factors Moderating Language Proficiency (pp. 203-223): American Psychological Association.
- **Vander Beken, H. & Brysbaert, M.** (2018). Studying texts in a second language: The importance of test type. Bilingualism: Language and Cognition, 21(5), 1062-1074.

Til lukke med dagen, barnehagar!

● Elin Førde

Barnehagelærer og masterstudent i barnehagepedagogikk ved Oslo Met – storbyuniversitetet

FOTO PRIVAT

Utdanningsforbundet har gitt Barnehagedagen 2019 tittelen «Eg lurar på». Å lure på eller å undre seg er for meg eit pusterom som gjev håp.

Som barnehagelærer har du gjerne møtt barnet som ser på deg med eit stort ope blikk og stirer deg i senk. Eit blikk som før du anar det veng sjela di ut av deg, slik vatnet snurrar seg ut av sluket i badekaret. Før vatnet brått kjem i retur og fyller badekaret på nytt – ikkje med vatn denne gongen, men med tusen spørsmål – babbel, babbel, babbel, babbel. Til det renn over og du står der fortapt. Kvar skal du begynne? Det første spørsmålet forsvann, det andre forsvann, det tredje ... rann ut over badekaret. Og ja, uansett – vi må alle inn og vaske hender. Det er mat.

Utdanningsforbundet har gitt Barnehagedagen 2019 tittelen «Eg lurar på». Å lure på eller å undre seg er for meg eit pusterom som gjev håp. I fagområdet «Etikk, religion og filosofi», kapittel 9 i Rammeplan for barnehagar, heiter det at barnehagepersonalet skal «utforske og undre seg over eksistensielle, etiske, religiøse, livssynsmessige og filosofiske spørsmål saman med barna».

Som masterstudent kjenner eg på litt otte for framtida. Skulske verdier pressar seg inn i barnehagane, kneblar oss og gjer oss blinde for vårt eige fagfelt. Barnehagane har blitt til ein leikeplass der ein kan selje inn ferdigsydde programvarer, testar og terapeutiske oppskrifter for korleis ein skal ta hand om barn. Barnehagelærarane veit at det

både er problematisk og uetisk å bruke reseptar og «strikkeoppskrifter» der formålet er å presse og støyte barn inn i idealformer.

For når test og terapi blir sentralt i vår omgang med barn, kvar blir det då av læraren? Omgrepet terapi finnes ikkje i rammeplanen, av ein grunn. Ekspertgruppa som vart sett ned for å sjå nærare på barnehagerolla, loftar no opp ein varseltrekant som peikar nettopp på dilemmaet med aktørar utanfor barnehagen som har fått for stor makt. Korleis utanforliggende aktørar tenkjer om barn, smittar over i barnehagesektoren og har i mange tilfelle med seg eit reduksjonistisk barnesyn, ein uheldig og framand måte å tenke om barn på for pedagogar.

Rapporten frå ekspertgruppa som nyss vart lagt fram, seier også at barnehagane må få ei meir medviten rolle som deltakar kontra mottakar som i dag. Det betyr at ein i større grad må ta tilbake arenaen og blant anna skape den strukturen som gjev rom for spontanitet og gjer det mogeleg for barn å undre seg. Det er barnehagelæraren som må skape struktur og lage rom for at barn kan få leike og undre seg saman med andre barn og med vaksne.

Forskaren Anna Hickey-Moody skriv om det ho kallar ein affektiv pedagogikk, og ho nyttar omgrepet «affectus» frå «Spinoza» av Gilles Deleuze (1988). Det er for meg eit omgrep som peikar direkte på passasjen eller det som skjer i mellomrommet «from one state to another» (Hickey-Moody 2013 s. 81). Affekt er det som set i gang noko inne i oss menneske.

Haldis Moren Vesaas skriv i ei strofe i diktet Lykkeleg minne: «Inne i henne var ei kjelde av glede, som ikkje vart tom. Den tok i bruk alle sangar ho kjende». Og det er nettopp dette mellomrommet frå glæda til songen ein må ivareta i eit samfunn der ein vektlegg effektivitet og nytteverdi.

I tillegg til å skrive master, stikk eg stundom innom barnehagen og jobbar litt, og somme gongar er eg med borna på bading. Det er nokre kilometer å gå fram og tilbake, og det tek tid, men denne tida, fram og tilbake, tilbake og fram, er minst like verdifull som sjølve badeseskvensen, for i dette mel-

lomrommet mellom barnehagen og badebassenget skjer der store ting: Etter nokre hundre meter kjem der ord og spørsmål på spørsmål. Babbelet returnerer som vatnet i badekaret. Barna filosoferer seg framover, medan dei slepar beina gjennom snøen ...

– Kvifor måtte eg ha tjukkedress når det snart er påske?!

– Kvifor er snøen så skitten?

Ein mann sykklar forbi:

– Kvifor ser den mannen så gammal ut?

– Ho bestemor var gammal og då døydde ho, òg.

Så har vi med det barnet som ikkje produserer dette babbelet, men som heng på armen din og tenkjer dei djupe og viktige tankane.

Vi går tur, vi har tid og vi kan lytte, svare, tøyse, tulle, og undre oss stort saman. Vi kan sjå dei nonverbale uttrykka, det fjerne blikket; løfte fram desse tankane som sit så langt inne. Vi kan stoppe ved elva og sjå om vi synast den er stor eller lita eller mellomstor i dag, og vi kan liste oss over brua som dei tre bukkane bruse og sjekke om trollet er heime.

Til lukke med dagen, barnehagar – ta vare på mellomrommet!

«Barnehagane har blitt til ein leikeplass der ein kan selje inn ferdigsydde programvarer, testar og terapeutiske oppskrifter for korleis ein skal ta hand om barn.»

Ny språklov

Gi oss ei språklov med ambisjonar

Noregs Mållag håper kulturminister Trine Skei Grande (Venstre) nyttar høvet til å gi oss ei offensiv språklov som tar utgangspunkt i at nynorsk og bokmål ikkje tevlar på likt grunnlag.

Det er dessverre eit faktum at levetida til ei stortingsmelding er kort. I år er det elleve år sidan stortingsmeldinga «Mål og mening» blei vedtatt, og meldinga treng ei fornying. «Mål og mening» skulle sikre norsk som eit fullverdig, samfunnsberande språk i Noreg. Spesielt var ein uroa for påverknaden frå engelsk og for stillinga til nynorsken. Språkstyrking skulle bli ein del av politikken i alle departement, med det overordna ansvaret plassert hos Kulturdepartementet.

Eit tiår etter kan vi slå fast at «Mål og mening» ikkje førte til den språkpolitikken Stortinget ville ha. Norsk har ikkje blitt meir motstandsdyktig mot engelsk, og språkpolitikken har ikkje blitt sektorovergripande slik målet var. Den særskilde støtta til nynorsk språk generelt og nynorsk skriftkultur spesielt som «Mål og mening» tok til orde for, har vi sett svært lite til.

Nå lovar regjeringa ny språkmelding og språklov. Trass i dei magre resultatane etter «Mål og mening» har vi i Noregs Mållag forventningar. Vi håper på ei språklov som set varige spor, som femnar

over alle samfunnsområde og blant anna seier noko om språkrettane til elevar, studentar og andre i same lov.

Ei ny norsk språklov gir høve til å tenke nytt om norsk språkpolitikk, mellom anna når det gjeld sikring av norsk mot engelsk. Men det gir òg høve til eit betre vern om dei minst brukte språka i Noreg.

Mållova er i dag ei lov som sikrar nynorsk godt på mange felt. Men lova er òg på nokre felt utdatt og laga før den rivande utviklinga i språklovgiving vi ser rundt oss i Europa. Noregs Mållag håper kulturministeren løftar blikket og no nyttar høvet til å gi oss ei offensiv lov, som sikrar nynorsken betre og som tar utgangspunkt i at nynorsk og bokmål ikkje tevlar på likt grunnlag. Denne nye lova må styrke norsk språk og særleg styrke nynorsk som det minst brukte av dei to norske språka.

Dei siste åra med samfunnsreformer og teknologiske endringar har synt at dagens ordningar og lover ikkje tar høgde for strukturelle endringar som endrar styrketilhøvet mellom språk. For å ha ei sikring mot uheldige utfall av statleg politikk bør den nye språklova innføre ei utgreiingsplikt slik at nynorsk alltid skal reknast med og vurderast. Før det blir gjort vedtak som

får konsekvensar for nynorsken sin posisjon og nynorskbrukarane sine rettar eller mogelegheiter til å skrive nynorsk, må ein greie ut dei språklege konsekvensane. Om ein meiner nynorsk ikkje er ein relevant faktor, må det bli gitt ein god grunn for det.

Eit anna område der nynorsken i sterkare grad bør sikrast, er i kommunar og fylkeskommunar. Dei er i dag heilt avgjerande for å halde oppe nynorsken og å sikre at nynorskbrukarane ser språket sitt i bruk dagleg. I dag står kommunar og fylkeskommunar heilt fritt til sjølve å avgjere sin eigen språkbruk. Eit enkelt politisk fleirtal eller eit einskilt administrativt vedtak er i dag nok for å vippe nynorsken ut av eit heilt lokalsamfunn. Det må bli vanskelegare å svekke statusen til nynorsk i kommunar og fylkeskommunar, og staten må kunne utføre tilsyn med at innbyggjarane får rettane sine oppfylte.

Noregs Mållag ser fram til det spennande arbeidet med ei ny språklov og håper alle språkorganisasjonar kan arbeide saman for ei lov som styrker heile det norske språkmangfaldet.

Magne Aasbrenn | Leiar i Noregs Mållag

Global oppvarming

Temperaturen i Skandinavia etter siste istid

Svein Tveitdal har eit innlegg i Utdanning 1 for 2019 som er fullt av feil frå først til sist. Han skremmer med at utslipp av CO₂ fører til høgare temperatur. Jorda blir tre-fire grader varmare i dette hundreåret, og det skal føre til katastrofal global oppvarming. Det er ikkje rett. Han hevdar at dei ti varmaste åra globalt sett har jorda hatt etter år 2000. Det er ikkje tilfelle. Han er visst ukjend med temperaturhistoria vår dei siste 10.000 åra.

Den boreale varmeperioden var varm og tørr, og gjekk over til den atlantiske varmeperioden som var varm og fuktig. Desse varmeperiodane var frå 8000 – 500 år f. Kr., og vart avslutta med

overgangen til jernalderen med temperaturar som i dag. Det var i periodar fram til jernalderen 5 grader varmare enn i dag. Skoggrensa var 700 meter høgare enn i dag, og når ei stigning på 100 meter gjev 0,65 grader C lågare temperatur, så blir det til saman 4-5 grader C. I den atlantiske varmetida etablerte dei varmekjære treslaga seg i dalføra til langt mot nord. Isbreane var borte i lange periodar i denne tida i Skandinavia. I bronsealderen tok folk til å dyrke korn, og i Irak var bronsealderen fleire tusen år samanlikna med 1000 år i Skandinavia.

I varmetida i mellomalderen frå 900-1200 år e. Kr. var det temperaturar i periodar på 3 grader C varmare enn i dag. Etterpå vart det kjøligare i

periodar. Den vesle istida frå 1300-1900 førte med seg mykje kaldt og vått ver. Med temperaturstigninga på 1900-talet fekk landet vårt det varmaste året etter Den vesle istida i 1934, og eit nesten like varmt år i 1998. Etter dei varme 1990-åra har temperaturen flata ut. Det er sola som gjer at jorda held seg varm, og solforskarane kan fortelja at det ser ut som jorda førebur seg på kjøligare ver frå 2030 og frametter.

Per Engene

Har du noko på hjartet?

Dine meiningar er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar til debattansvarleg Ståle Johnsen på debatt@utdanningsnytt.no. Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 8000 og 12.000 teikn. Vi ber alle oppgi fullt namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen set retten til å kutte og redigere i innlegga som vilkår. Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

Barn og seksuell lek

Samfunnet er sykelig sex-fiksert

«Jeg ser, og jeg ser.. Jeg er visst kommet paa feil klode! Her er saa underligt.» Slik avslutter Sigbjørn Obstfelder diktet «Jeg ser». Dette diktet rant meg i hu da jeg leste om barn og seksuell lek i Utdanning nr. 3/19. Forvirringen er stor!

Pia Friis' tanker om barn og seksuell lek er frapperende tidsriktige. Samfunnet er sykelig sex-fiksert. Nå kjøper gutter tidlig i tenårene potensmidler! Det gjelder å legge opp løpet tidlig. Friis beklager at ansatte i barnehager stopper seksuelle leker og ber barna kle på seg. Dette tilater hun seg å bli provosert over! Vi er nok flere som blir provoserte, men med motsatt fortegn. Selv synes jeg det er flott at barnehageansatte griper inn, på en klok måte, når denne leken går for langt. Så skal barn selvsagt lære å sette grenser

og bestemme over sin egen kropp.

Barn er nysgjerrige og vil utforske. Det er et generelt behov. Men barn kan få et trygt forhold til egen kropp og egne følelser uten nakenleker. Og de bør få gode svar og ikke bortforklaringer. Det er først og fremst foresattes ansvar. I dag skal alt utprøves tidlig, med trivialisering som resultat. Bør det være noe å utforske også på et senere stadium?

Halvard Lars Udnesseter

Faksimile fra Utdanning nr 3/2019

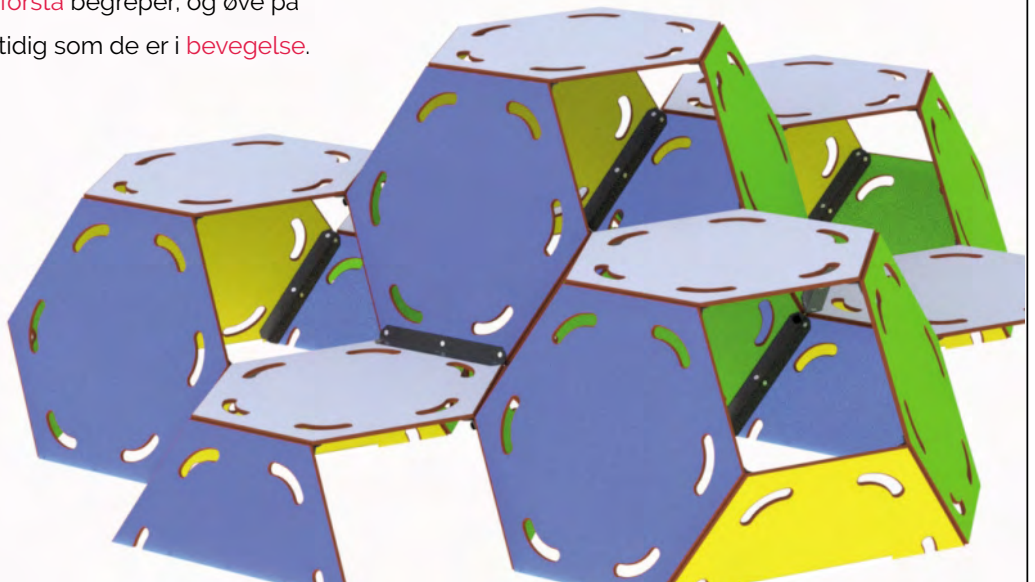
EN AKTIV KROPP GIR ET AKTIVT HODE

 søve
Aktivt og levende utemiljø

Derfor har Matematikkbølgen og Søve utviklet OktaSpace, et lekeapparat hvor aktivitet og læring møtes.

La barna **utforske** sammenhenger, **forstå** begreper, og øve på **ferdigheter innen matematikk**, samtidig som de er i **bevegelse**.

Oppgaver utviklet av Matematikkbølgen følger med.

● Overgripere og medlemskap i Utdanningsforbundet

Meningsløs bistand

Bladet Utdanning avdekket for et par år siden at 74 lærere, assistenter og barnehageansatte er dømt, tiltalt eller siktet i overgrepssaker siden 2010.

Bladet skal ha stor honnør for at det tar opp dette ekstremt vanskelige temaet. Over 250 barn er ofre. Det er vel også dessverre slik at ikke alle sakene er avdekket gjennom Utdanning sin artikkel. Siden da har flere presseorganer avdekket tilsvarende saker.

Flere av overgriperne er nok Utdanningsforbundets medlemmer. Hvordan forholder vi oss til det? Flere av overgriperne er også fradømt retten til å være lærer, noen for alltid og, underlig nok, noen for et begrenset antall år.

Ingen av de som er nevnt i saken i bladet Utdanning, vil noen gang kunne jobbe i barnehage eller i grunnskole. Det sørger opplæringslovens paragraf 10-9 og barnehagelovens paragraf 19 for. Disse bestemmelsene fastsetter et tilsetningsforbud. I videregående opplæring har det til nå vært en åpning for tilsetning i slike saker. Men myndighetene ønsker nå å innføre tilsetningsforbud også her.

Alle våre medlemmer har bistandsrett. Det er et grunnleggende prinsipp i et fagforbund. Når en rektor eller styrer oppdager slike saker, og reagerer adekvat, skal det bety en øyeblikkelig suspensjon mens det forberedes en avskjedssak, gjerne begrunnet i bestemmelse om pliktbrudd. Men saken skal håndteres korrekt etter lov- og avtaleverk. Om medlemmet ber om bistand i denne prosessen, er det vår plikt som tillitsvalgte å bistå.

Parallelt forberedes det straffesak. I denne har forbund og tillitsvalgte ingen rolle. Den følger rettsvesenets spilleregler. Men i avskjedssaken, som kan strekke seg over noen uker, og kanskje

ARKIVFOTO SONJA HOLTERMAN

måneder, vil altså tillitsvalgtapparatet være tilgjengelig med bistand for medlemmet.

Avskjedssaker i denne kategorien har strengt tatt bare én utgang. Vår jobb som tillitsvalgte er å påse at prosessen pågår korrekt. Det er vår saklige bistand. Når ansettelsesforholdet er avslutta og vedkommende står uten jobb, vil spørsmålet om fortsatt medlemskap komme. Vi har erfaring med det. Men det er ingen ting i Utdanningsforbundets vedtekter som hindrer dømte overgripere å være medlem med fulle rettigheter. Dette må vi som tillitsvalgte ta inn over oss og innrette oss etter. Spørsmålet om utelukkning var oppe på landsmøtet i 2015, men saken fikk ikke kvalifisert flertall og falt. Hovedargumentet mot å vedta utelukkning, var at forbundet ikke kan vite hvem det gjelder. Men det kan, paradoksalt nok, altså pressen ta rede på.

Så vil det selvsagt skje at dømte overgripere henvender seg til organisasjonen og ber om bistand

i tilsetningssaker. En hovedgrunn til medlemskap er jo nettopp dette med bistand i arbeidsforhold eller ved tilsetning. De kan meget godt være best kvalifiserte i en tilsetningssak, og med vår bistand kan de altså etter en del år forsøke å være på vei tilbake i skoleverket eller barnehage. Tillitsvalgt som blir bedt om å bistå, har ingen kunnskap om forhistorien til søker. Vi vet jo også at ingen søkere blir bedt om å framlegge politiattest. Det er først ved tilsetning at det kravet kommer. Det som kan skje i slike tilfeller, er altså verken i strid med loven eller forbundets vedtekter, men spørsmålet er likevel om det er klokt å ha det slik. Jeg tror ikke det. Enten man legger lovverk, sunn fornuft eller vår etiske plattform til grunn, oppleves denne typen bistand som meningsløs og gal.

Jon A. Haugen | Utdanningsforbundet Troms

● Applaus til Berit Børresen for innlegg i Utdanning nr. 14/2018

«Sunt bondevett» har ikke gått av moten

Det var interessant å lese Berit Børresens innlegg om hvordan hun underviste i lesing, hvilke tips hun ga og at hun hadde hatt 14 førsteklasser uten dysleksi. Tipsene innebar pugg, pekestokk, store trykkbokstaver, bokstavbrikker med mer og god progresjon. Ifølge historiene hun kom med, var leseferdighetene bedre i gamle dager, og det helt

uten teknologi og med metoder som er bannlyst i dag.

Det er kanskje på tide at vi stopper opp litt og blar tilbake i eldre undervisningsbøker. Vi skal ikke se bort fra at den skoleerfaring vi har fra skriftingens opprinnelse for ca. 3000 år siden og fram til år 2000 også er verdifull. Det kan til og med være at

den gode, gamle klassikeren «sunt bondevett» heller ikke har gått av moten. 5000 år med skoleerfaring versus siste 20 år med app-pedagogikk, hm?

Kristian Holm Carlsen | Daglig leder i Fotball for Kids, og vikarierende lektor

● Morsmålsopplæring

Min vei til tospråklighet

Jeg er halvt norsk og halvt gresk, 34 år gammel, og født og oppvokst i Thessaloniki i Hellas. Der har jeg gått på skole og utdannet meg til historiker. Senere utdannet jeg meg til dansepedagog og studerte norsk for fremmedspråklige elever i Norge, siden interessen min for norsk grammatikk ble så sterk at jeg allerede i 2013 begynte å undervise i norsk som fremmedspråk i Hellas.

Jeg bodde i Hellas helt til 2016 da jeg og familien min flyttet til mitt andre hjemland, Norge. Selv om jeg aldri har bodd her, har tilknytningen vært sterk. Familien på min mors side har alltid vært bosatt på Vestlandet, og her har jeg tilbrakt lykelige somre. Dermed har norsk vært et språk min mor har snakket med meg, og ellers har jeg praktisert det på telefon med familien i Norge og i feriene om somrene.

Det interessante er at jeg ikke fikk noen form for undervisning i det norske språket før jeg ble ti år gammel, og det var grunnleggende regler for rettskriving og litt lesing. Det varte i rundt ett år. Men når jeg var på besøk her i landet, leste jeg alltid bøker og blad og så på barnefilmer.

Da vi flyttet til Norge, valgte vi Vestlandet fordi det var her vi hadde familie. Jeg fikk jobb på Stranda ungdomsskole og voksenopplæring og på kulturskolen. Ikke en dag har jeg opplevd at jeg mangler noe i språket som kunne tilsi at jeg ikke er oppvokst her. Uttale, uttrykk, ordstilling og tonefall har blitt etablert som et perfekt mønster. Dette er ikke noe jeg ønsker å skryte av, men jeg er svært takknemlig og synes at det er en ganske spesiell historie om hvor lite som skal til for at et barn faktisk blir tospråklig på en optimal måte.

Ja, morsmålet skal være på plass. Muntlig til å begynne med. Jeg mener at man ikke skal presse barna til å lære morsmålet skriftlig for tidlig. De har nok å streve med i en alder av seks til ni år. De lærer å skrive, lese og regne, de begynner med muntlig engelsk på barneskolen og så videre. Litt senere kan barnet godt lære seg å skrive på sitt morsmål. Dermed slipper barnet stress. Dette er hva jeg har bestemt for mine barn. De bor i Norge, går på norsk skole og snakker gresk hjemme. Når de blir større, skal de få lære seg å skrive gresk også. Kanskje. Det vi som foreldre kan gjøre, er å styrke barnas muntlige kunnskaper med diskusjon, eventyr, lesing av bøker, sanger og annet som kan stimulere evnen til å bli kjent med språk og kultur. Dermed har vi åpnet veien.

Linn Gaustad Themeli

ILL.FOTO SHUTTERSTOCK

● Språkkrav

Skolerett = skoletrett?

Rett til videregående skole er en fin ordning som sikrer ungdom skolegang og videre utdanning.

Hver høst får jeg imidlertid to-tre elever som ikke kan norsk. Ved skolestart måtte en tolk kalles inn ved første møte med elev. Fordi, ja tro det eller ei, eleven ikke kan norsk! Første skoledag på videregående skole, og tolk må kalles inn. Eleven hadde ett år med forkurs før han fikk plass på videregående skole. Hvem godkjente hans norskkunn-

skaper? Er ikke norsk et krav når du starter på videregående?

Hva skal eleven med skolerett når han er inkompetent første skoledag?

Eleven blir tilbudt videregående trinn 1 over to år, og vi får håpe at han ikke slutter i mellomtiden.

Tore Refsum | yrkesskolelærer

dembra *Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme*

Hva kan skolen gjøre for å forebygge fordommer og hat?

Delta i Dembra:

- Veiledning, kurs og kompetanseheving for skoler
- Demokratisk skolemiljø som svar på gruppefiendtlighet, fordommer, konspirasjonsteori, hatytringer, ekstremisme
- Tilbys av Raftostiftelsen i Bergensregionen, Stiftelsen Arkivet på Sørlandet, Falstadsenteret i Midt-Norge, Nansen Fredssenter i Innlandet, HL-senteret på Østlandet og hele landet (nettbasert)

Kontakt: dembra@hlsenteret.no / www.dembra.no

 HL-SENTERET
Senter for studier av Holocaust og krenningshistorier

 ARKIVET

 Nansen Fredssenter
Nansen Center for Peace and Dialogue

 RAFTO

 falstad

Pensjon

Underregulering av pensjonen

Kva gjer Utdanningsforbundet for å få omgjort stortingsvedtaket om underregulering av pensjonen i forhold til lønsoppgjera?

Dei siste fire åra har pensjonistane tapt kjøpekraft. Dette er eit resultat av stortingsvedtaket om indeksering av pensjonane. Det gjer at løna til pensjonistane skal reduserast med 0,75 prosent i forhold til det som er resultat av lønsforhandlingane.

Dei fyrste åra førde høg lønsauke og låg prisstigning til at også pensjonistane fekk auka kjøpekraft, men dei siste fire åra har lågare lønsauke og høgare prisstigning ført til at pensjonistane har tapt kjøpekraft.

Pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Troms har i ulike samanhengar reist denne problemstillinga i organisasjonen. Det har vi gjort fordi medlemmene våre er svært uroa over utviklinga. Kva gjer Utdanningsforbundet? Det er ca. 37.000 pensjonistar i forbundet. Dette utgjer ca ein femtedel av medlemmene. No etterlyser vi svar frå forbundet.

Godtar Utdanningsforbundet at pensjonistane taper kjøpekraft år etter år? Vi veit at LOP og Pensjonistforbundet går mot underreguleringa. Kva meiner Utdanningsforbundet og Unio? Vi etterlyser kva politikk vi skal føra for å koma ut av uføret. Stortinget har vedteke underreguleringa, og det er Stortinget som må gjera om på vedtaket.

Korleis arbeider Utdanningsforbundet for å få omgjort vedtaket? Til no er det heilt stille frå forbundet. Vi pensjonistane i forbundet er vilige til å arbeida mot dei politiske partia for å få dei til å støtta oss. Kan det vera ein strategi å starta eit opprør frå grasrota? No vil vi ha leiinga i Utdanningsforbundet på bana. De må visa at de vil noko, og at Utdanningsforbundet også er fagforeining for pensjonistane. Kan vi venta eit svar på dette i bladet Utdanning frå leiinga i Utdanningsforbundet?

Magne A. Reigstad | leiar for pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Troms.

Svar frå Terje Skyvulstad, nestleiar i Utdanningsforbundet

Politisk press nedenfra må til

Magne Reigstad spør om Utdanningsforbundet godtek at pensjonistane tapar kjøpekraft år etter år. Det gjer sjølvsagt korkje Unio eller Utdanningsforbundet. I Tryggedrøftingane i 2018 fremja Unio dette kravet saman med mellom anna LO og FFO:

«Organisasjonene Unio, FFO og LO krever at reguleringen av løpende pensjoner legges om fra 2018 slik at denne gjennomføres med halvparten av lønnsveksten og halvparten av prisveksten. Dette har hele tiden vært Stortingets intensjon, men dagens reguleringsregime med et fratrekk på 0,75 prosent har gitt unødige store svingninger og bidratt til å svekke oppslutningen om reguleringsordningen.»

Unio og Utdanningsforbundet brukar alle nasjonale arenaer der organisasjonane drøftar pensjon med styresmaktene for å argumentere mot underreguleringa av pensjonen med 0,75 prosent. Men så langt utan at det har vore mogleg å skape eit fleirtal på Stortinget for å endre denne reguleringa. At det arbeidet som blir gjort sentralt ikkje

alltid er så godt synleg for medlemmene, er leit. Vi har forståing for at det er vanskeleg å halde seg oppdatert på alle informasjonsflater, og vi er nok ikkje gode nok på å vise fram korleis vi har arbeid med denne saka.

Så lenge våre gode argument ikkje har verknad på stortingsfleirtalet, er det etter vår vurdering berre gjennom å skape eit stort nok politisk press at vi kan få til endring. Det presset må heile organisasjonen ta ansvar for å skape, frå lokallag til nasjonalt nivå. Det er snart val. Det er rett nok eit kommuneval, men dersom det skal skapast merksemd om denne saka, trur vi at presset må skapast nedanfrå i partia. Vi vil derfor oppfordre alle delar av organisasjonen om å bidra til å ansvarlegjere politikarar over heile Norge i denne saka.

Som Erik Orskaug i Unio også gjer greie for, så kjem Unio til å ta saka opp på nytt i samband med tryggedrøftingane i mai.

Terje Skyvulstad | nestleiar i Utdanningsforbundet

Stoltenberg-utvalget

Gutter og lesing

Stoltenberg-utvalgets forslag til å hjelpe guttene til å gjøre det bedre på skolen ble delvis referert i Utdanning nr. 3/2019. Siden planen omfatter hele 64 tiltak for å løfte guttenes skoleprestasjoner, er det selvsagt dristig å uttale seg når bare et fåtall av tiltakene presenteres i artikkelen.

Det som presenteres, minner en gammel klasse-lærer, spesialpedagog og utvikler av leserteningsmaterieell om ting jeg har hørt før. Utviklingen de siste årene har ikke gått guttenes vei.

Slik jeg leser hovedoppslagene om mer vektlegging på matematikk og naturfag, minner det sterkt om «mer av det samme». Mer teori, mer lesestoff. Er det det som skal til for å løfte guttenes kompetanse? Når det i tillegg står å lese at jentene også der skårer høyere, blir det enda mer uforståelig.

Det er fristende å trekke inn selvopplevde episoder fra den tiden jeg jobbet med å utvikle et lesetreningsopplegg. Jeg gikk grundig til verks, lagde leseprøver i par og brukte lettlesingsbøker som øvingsoppgaver. For å måle særlig svake leseres framgang, fant jeg det naturlig å telle ordene i lesetreningebøkene og i leseprøvene. Leseprøvene var også utstyrt med kontrollspørsmål om innholdet. Så ble opplegget sendt på høring. Jeg husker særlig en kommentar: «Jeg leser ordene jeg, jeg teller dem ikke».

Replikken ble aktuell for meg i forbindelse med Stoltenberg-utvalgets forslag. Jeg tror at mye av problemet for guttene er at det er de skoleflinke som definerer innholdet i skolens planer. Er du så skoleflink at det å lese aldri har vært noe problem, skal en ikke undres over at det blir vanskelig å lete fram tiltak som hever lesesvake elevers leseferdighet. Da har de neppe sett gleden i gutteøyne slik jeg så det når jeg kunne fortelle enkelte såkalte «lesetapere» at de i løpet av en treningsperiode hadde klart å doble lesefarten og samtidig bedre leseforståelsen. Det finner du bare gjennom treningsopplegg hvor ordtelling inngår i programmet.

Når du kan fortelle en gutt med store leseproblemer at han har maktet noe ingen av de gode leserne i klassen har klart, bygger du selvtillit og pågangsmot. Dersom gutter får anledning til å konkurrere med seg selv, kan vi hjelpe mange. Det er når de ser det store spriket mellom egne prestasjoner og medelever, at motløshet og oppgitthet får overtaket.

Så hva med å leite fram fagområder/ferdigheter som gir guttene større utfordringer innen fagom-

Rett på sak

Barnehagelærerutdanningen

Alt starter i barnehagen

● Frank Aleksander Bræin
Leder for pedagogstudentene

FOTO JONAS OHLGREN ØSTVIK

Tittelen er fritt formulert etter Venstres skolekampanje om at alt starter i skolen.

For er det noe vi vet, er det at utdanningsløpet vårt starter allerede i barnehagen. Vi er nødt til å se hele utdanningssystemet i sammenheng, og løfte frem hele profesjonsfellesskapet.

I dag gjøres det mange grep for å løfte barnehagene i Norge, og det gjennomføres stadig mer forskning på hva som hever kvaliteten i barnehagen. Pedagogstudentene pleier ofte å si at en barnehage aldri blir bedre enn sine ansatte. Når vi snakker om kvalitet i barnehagene, må vi ikke glemme lærerne og hvor de kommer fra: Barnehagelærerutdanninga!

Pedagogstudentene mener satsingen på barnehagelærerutdanninga har latt vente på seg altfor lenge. Ett av de viktigste grepene vi kan gjøre er å øke utdanningas økonomiske rammer. Uten nok midler til å drive god utdanning, sitter vi igjen med studenter som får beskjed om at timer kuttes, som ikke blir godt nok fulgt opp, eller som møter et praksisstudium som beror på flaks eller uflaks. Utdanninga kan ikke handle om flaks eller uflaks, når barna som skal gå i barnehagen er avhengige av gode barnehagelærere. Studentene trenger ikke mindre tid til undervisning, snarere tvert imot. Disse utfordringene er også noe underviserne og de studieprogramansvarlige selv rapporterer om.

Barnehagelærerutdanninga er avhengig av bedre økonomiske rammer for å kunne forberede studentene på den komplekse og

sammensatte barnehagehverdagen. Med mer tid til å gi studentene kunnskap om hvordan vi som kommende lærere skal møte både leken og alvoret i barnehagen. Er det noe både studenter og undervisere savner, er det tid.

Men tid koster penger. Uten økte økonomiske rammer blir det mindre tid til de viktige øvelsene om hvordan vi møter barn i vanskelige livssituasjoner og barn med særlige behov, mindre tid til å øve og reflektere kritisk over de profesjonsetiske dilemmaene vi kommer til å stå i, mindre tid til de sårt trengte timene i pedagogikk. Mindre tid til å øve på relasjoner. Mindre tid til de praktiske og estetiske fagene. Mindre tid til å reflektere sammen.

Følgforskning av barnehagelærerutdanninga og regjeringas egen ekspertgruppe som har sett på barnehagelærerrollen er tydelige på at utdanninga trenger økte økonomiske rammer for å tilby det barnehagene trenger.

Hvis lærerne i landets barnehager skal være gode, må utdanninga deres være tilsvarende god. Derfor kan vi kanskje utfordre vår egen påstand om at alt starter i barnehagen. Kanskje alt allerede starter med utdanninga av framtidens lærere?

«Vi er nødt til å se hele utdanningssystemet i sammenheng, og løfte frem hele profesjonsfellesskapet.»

Ønsker vi virkelig å gi gutter som strever på skolen en mulighet til å bedre sin lesekompetanse, må de få anledning til å konkurrere med seg selv, skriver innsenderen.

FOTO ISTOCK

rådene kroppsøving, forming, data, sjakk osv? Det handler vel å gi potensielle skoletapende gutter en bedre sjanse til å lykkes enn det dagens skole gir.

Anton B. Stensholdt | Pensjonert lærer, spesialpedagog og lærebokforfatter

Lærermangel og lærergjennomtrekk – uoverstigelige problem for nordnorsk skole?

● **Eivind Braastad Jensen**

dosent emeritus,
Universitetet i Tromsø

FOTO: UIT NORGES ARKTISKE UNIVERSITET I
TROMSØ

Det fremstår som et paradoks at staten årlig bruker flere millioner kroner for å tilby veiledning til nyutdannede lærere på grunn av «praksissjokket». Det viser med all tydelighet at dagens utdanning har for svak praksis- eller grunnskoletilknytning.

ILLUSTRASJON: Tone Lileng | post@tonelileng.no

For å bedre lærersituasjonen i Nord-Norge har statlige myndigheter i årenes løp satt i verk en rekke tiltak. Lærermangelen har i lange perioder gjort det nødvendig å engasjere ikke-utdannede lærere, gjerne betegnet som erstatningslærere. Disse var fram mot 1950-tallet som regel menn med folkehøgskole, ungdomsskole, landbrukskole og lignende som eneste utdanning. Men på 1960-tallet skulle et økende antall artianere, som oftest jenter fra urbane strøk av landet der gymnasfrekvensen var størst, søke lærerposter i nordnorske utkantskoler. Dette gir et talende bilde av den store forskjellen mellom sør og nord med hensyn til gymnasfrekvens. Men for mange jenter sørfra ble slike lærervikariatene ettertraktet måte å skaffe seg erfaring på, særlig med tanke på senere lærerskoleutdanning. De sto ofte overfor valget mellom lærerstilling nordpå og au pair i England, Frankrike eller andre europeiske land.

Siden myndighetene måtte erkjenne at full lærerdekning ikke var mulig, ble det arrangert egne lærervikarkurs, som oftest lagt til sommerferiene. Et annet tiltak som ble iverksatt, var et såkalt mellomår for lærerstudenter på fireårig linje. Det innebar at studentene ble engasjert som studentlærere etter sitt første skoleår; de fikk tilbud om permisjon fra studiet i ett år for å være lærervikarer. I løpet av dette året fikk disse vikarene ingen veiledning. Tiltaket var utelukkende iverksatt som ei nødløsning for å bedre en akutt lærermangel. Men tiltaket hadde begrenset betydning for lærerdekninga.

Finnmarkstillegget

Det best kjente og etterspurte virkemiddelet var lønnstillegg til lærere som sa seg villig til å arbeide i vanskeligstilte kommuner, kjent som Finn-

markstillegget. Lærere i denne kategorien fikk ofte også tilbud om rimelig husleie. Slike økonomiske insentiver hadde ei viss betydning, men spilte ingen avgjørende rolle for lærertilgangen.

Problemene med å skaffe distriktskolene kvalifiserte lærere ble stadig større. Sommeren 1977 var situasjonen blitt så prekær at en rekke skolesjefer i Finnmark truet med å si opp sine stillinger om ikke myndighetene satte i verk drastiske tiltak. Kirke- og undervisningsdepartementets svar var å gi det nyetablerte Universitetet i Tromsø i oppgave å gjennomføre ei utredning av problemet og legge fram forslag til forbedringer. Oppdraget ble gitt til dosent Harald Jørgensen og undertegnede. Av de mange tiltak vi lanserte både på kort og lang sikt, var det nok forslaget om å starte desentralisert allmenn lærerutdanning (DALU) som fikk størst oppmerksomhet og var det mest kontroversielle.

DALU, som i utgangspunktet tross alt var ei nødløsning, vekket etter hvert stadig mer positiv oppmerksomhet. Ikke bare fordi det viste seg å være effektive tiltak for å skaffe fagfolk til distriktene. Det som vakte manges interesse, var at studiene var organisert slik at studentene gjennom hele studietida hadde en tett og forpliktende tilknytning til den yrkesverdenen de utdannet seg til. Det som opprinnelig var et krisetiltak for å skaffe landsbygda kvalifisert arbeidskraft, skulle på forbausende kort tid framstå som et fullverdig og spennende alternativ til den vanlige studiemodellen.

Fra skepsis til begeistring

Både blant fagfolk og politikere skiftet altså stemningen fra skepsis og usikkerhet til begeistring og entusiasme. Så til tross for at bakteppet var så typisk nordnorsk som mangel på og gjennom-

«Det som opprinnelig var et krisetiltak for å skaffe landsbygda kvalifisert arbeidskraft, skulle på forbausende kort tid framstå som et fullverdig og spennende alternativ til den vanlige studiemodellen.»

«Blant de som har arbeidet med de desentraliserte modellene, er overbevisninga unison om at profesjonsutdanning som åpner for rikelig anledning til å utøve profesjonen, er den beste utdanningsformen»

trekk av fagfolk, fikk de desentraliserte tilbudene snart en posisjon som gjorde at høyskoler over hele landet etter hvert begynte å tilby slike utdanninger. For disse alternative studiemodellene har utvilsomt mye å tilføre de ordinære utdanningene. Her er det særlig aktuelt å trekke fram den sterke tilknytningen til profesjonene, som har vært så karakteristisk for de desentraliserte studiene. Samfunnsforsker og politiker Ottar Brox hevder at «det er på jobben vi for alvor lærer å bli fagfolk». Og blant de som har arbeidet med de desentraliserte modellene, er overbevisninga unison om at profesjonsutdanning som åpner for rikelig anledning til å utøve profesjonen, er den beste utdanningsformen.

Lokal tilknytning

Studentenes tilknytning til skolen på hjemstedet er da også i alle evalueringsrapporter om DALU blitt trukket fram som det mest positive og faglig spennende. Samtidig har den mest utbredte og seiglivete innvendingen mot tradisjonell allmennlærerutdanning vært at den er for fjern fra den verden og den virksomheten den kvalifiserer for å virke i. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) fastslo så sent som i 2006, i evalueringen av denne allmennlærerutdanningen, at «utdanningen mangler helhet og sammenheng, og at dens relasjon til profesjonen er utydelig».

I en kommentar til denne rapporten fra NOKUT skrev dr. philos Arne N. Jordet: «I lærerutdanningen møter studentene hovedsakelig papirversjonen av virkeligheten, mens de som lærere forventes å operere i en skole som skal forberede levende mennesker for det virkelige liv. Man synes å tro at bare studentene får teoretisk kunnskap og undervisning, så vil de i neste omgang omdanne denne innsikt til praksis og bli gode lærere. Det er solid forskningsmessig belegg for å hevde at dette ikke vil skje.» (Dagbladet 12. oktober 2007)

DALU har altså ettertrykkelig vist at det er fullt mulig og forsvarlig å gjennomføre en alternativ studiemodell for lærerutdanning der forankringa til grunnskolen i form av deltidsjobber som lærere utgjorde kontinuiteten og det permanente inn-

slaget i studiet. En rekke skolefolk nordpå ga da også tidlig uttrykk for at denne utdanninga ikke bare var fullt på høyde med, men bedre enn den tradisjonelle. Og etter hvert har både lokalaviser og fagpresse omtalt den med begeistring. Det gir likevel grunn til ettertanke at DALU, tross all denne positive omtalen, i så liten grad har preget debatten på nasjonalt nivå om norsk lærerutdanning.

Men det er lite sannsynlig at det vil komme på tale nok en gang å reformere lærerutdanninga uten å sørge for en mer kontinuerlig kontakt med den skoleverdenen som studentene skal kvalifiseres for å virke i. Og det fremstår jo som litt av et paradoks at staten årlig bruker flere millioner kroner for å tilby veiledning til nyutdannede lærere på grunn av det praksissjokket som mange av dem hevder å oppleve i sin lærerdebut. Dette viser med all tydelighet at dagens utdanning har for svak praksis- eller grunnskoletilknytning.

For langt fra Regjeringskvartalet?

I et slikt perspektiv er det ubegripelig at ikke erfaringene fra DALU har blitt trukket mer systematisk og konstruktivt inn i arbeidet for å styrke allmennlærerutdanninga. Kan forklaringa på denne ignoreringa være at det var nordnorsk lærernød som la grunnlaget for utdanninga? Er det utslag av min ømtålighet om jeg antyder at en slik alternativ modell for allmennlærerutdanningen ville fått større nasjonal oppmerksomhet om den hadde blitt utviklet i vesentlig kortere avstand til Regjeringskvartalet?

«Dagens utdanning har for svak praksis- eller grunnskoletilknytning.»

Minneord

● Astrid Vindenes

Astrid Vindenes døde 12. januar 2019, 73 år gammel. Hun vokste opp i Vågå i Oppland. Naturen, lynnet og dialekten fra hjemstedet var med på å prege hennes personlighet.

Astrid ble ansatt ved Kongsberg Gymnas i 1979. Hun hadde graden cand.philol. fra Universitetet i Oslo, med hovedfag i nordisk språk og litteratur, og mellomfag i fransk og historie. Astrid var både lektor og leder ved skolen, og en som holdt den faglige fanen høyt. Hun var en liten bauta.

Det lå i Astrids natur å tenke nytt, og hun ble skolens fremste pådriver i faglig og pedagogisk utviklingsarbeid. Med utgangspunkt i egne fag var det særlig to områder hun brant for: Pedagogisk bruk av IKT i undervisningen og internasjonalisering. Kongsberg videregående skole ble en kulturinstitusjon under Astrids tid som leder. Hun skapte liv og røre i skolestua. Det ble satset på forfatterbesøk, Ungdommens kritikerpris, Holberg-prisen, teateroppsetninger og leseprosjekter. Dette inspirerte oss.

Astrid fikk aldri nei på en søknad. Høsten 2003 fikk 90 elever på studieforberedende hver sin bærbare PC. Søknaden var ført i pennen av Astrid. Dette var starten på en ny pedagogisk hverdag for elever og lærere. Med Astrid som fagansvarlig, ble vi forsøksskole for gjennomføring av sentralgitt eksamen i norsk og engelsk, med bruk av PC som hjelpemiddel.

Astrid hadde et overordna ansvar for internasjonalisering ved skolen. Hun fikk i gang ekskursjoner til Island, samarbeidsskoler i Frankrike, Tyskland og Tsjekkia. Men, for Astrid var det like viktig at undervisningen i det daglige hadde en global innfallsvinkel. Hun oppmuntret oss til å utvide

perspektivene, til å se ut over Kongsbergs grenser med sitt humanistiske blikk.

Astrid var en stor pedagog, og det er mange elever som minnes henne med takknemlighet. Hun var en faglig ressurs, hun var støttende, hun forventet noe av alle elever. Den samme holdningen hadde hun til sitt personale. Astrid ga oss utfordringer, la til rette for oss, og var til stede når det var behov. Hun var et menneske som så deg.

Vi minnes de gode samtaler med Astrid i mat-pausa. Det var alltid spennende å høre hva hun hadde rukket å lese i løpet av helga. Astrid var et arbeidsjern. Enten hadde hun retta en hel stilbunke i løpet av en helg, eller så hadde hun lest minst to romaner. Eller begge deler. Hun var et oppriktig, nysgjerrig menneske.

I 2010 avsluttet Astrid sin lærer- og ledergjerning for å ta fatt på sitt neste prosjekt: En meningsfylt pensjonisttilværelse. For Astrid var familien viktig, slekta i Våga, men ikke minst Hogne, Yngvild og Urd. Vi deler deres sorg, og vi minnes Astrid med takknemlighet for et godt kollegialt, faglig og pedagogisk fellesskap.

Terje Fossan, Emma Wabakken, Hanne Berit Eid, Karoline Simonsen på vegne av kollegaer ved Kongsberg videregående skole.

FOTO PRIVAT

Tønsberg Montessoriskole søker rektor/daglig leder

Tønsberg Montessoriskole ligger i Tønsberg kommune på Jareteigen. Skolen er ca. 10 minutters kjøring fra Tønsberg by som er kommune og fylkeshovedstaden i Vestfold og med et innbyggertall på 51 061 er den Vestfolds største by.

Tønsberg Montessoriskole er en 1-10 skole, en friskole med 85 % statsstøtte som er underlagt utdanningsdirektoratets tilsyn.

Skolen ble etablert i 1990 og er i dag en veldrevet skole med dyktige medarbeidere. Skolen har 106 elever og skal vokse videre i 2019-2020.

Skolen følger montessoripedagogiske prinsipper og en egen godkjent læreplan. Les mer om montessorimetoden på skolens hjemmeside: www.montessori.vf.no

Vår rektor går av med pensjon og vi søker en dyktig person til den spennende stillingen som ny rektor/daglig leder fra høsten 2019.

Søknadsfrist 10. april 2019, se nærmere utlysning på vår hjemmeside: www.montessori.vf.no

Er du barnas drømmelærer?

Se stillingene på
www.drømmelæreren.no

KONGSVINGERREGIONEN
Norges grønne hjerte

Assisterende rektor

Vil du bidra til utvikling og læring for fremtidens voksne?

Hoberg skole i Bekkelaget, 3 km sør for Hamar, er en stor barneskole i vekst og utvikling. Vi søker en engasjert ledestjerne som sammen med rektor og de ansatte brenner for å bidra i utviklingen for at fremtidens voksne kan ha de beste forutsetninger.

Du er dyktig på å skape gode relasjoner og ser verdien i godt samarbeid. Vi tar i bruk digitale plattformer og virkemidler i vårt viktige arbeid og du vil være en sentral ressursperson i dette arbeidet for både rektor, lærere, elever og foresatte.

Vi søker en lagspiller som ser mulighetene, med stort pågangsmot og gjennomføringsevne, og som står trygt i sine pedagogiske sko. Du har stort ønske om å ta del i fremtidens skole og ser potensialet i den digitale læringsarena. Vil du være med på laget og påvirke fremtidens skole?

Kontaktperson:
Rektor Trond Arne Børresen, mobil 40237044

Søknadsfrist 20. mars 2019
Les mer på www.stange.kommune.no/stillinger.

**Stange
kommune**

● Se flere ledige stillinger på Lærerjobb.no

Nissedal kommune i Vest-Telemark søker etter:

EININGSLEIAR SKULE 100% - id 509

Nissedal kommune har ein sentralskule (1-10) og eitt oppvekstsenter (barnehage og 1-7).

Skulane er organisert med kvar sin rektor.

Einingsleiar rapporterer til rådmannen og er i rådmannen si leiargruppe.

Einingsleiar er kommunen sin skulefagleg ansvarlege og skal vere ein pådrivar i det pedagogiske utviklingsarbeidet i skulane i kommunen.

Vi søker etter ein samlande og utviklingsorientert leiar som er i stand til å vidareutvikle eininga til beste for elevane, tilsette og lokalsamfunnet!

Ansvarsområdet til einingsleiar kan på eit seinare tidspunkt bli utvida.

Nærare opplysningar ved rådmann Sverre Sæter, tlf. 35048402/99340862.

For fullstendig utlysningstekst sjå
www.nissedal.kommune.no

Søknadsfrist: 31.03.19

Longyearbyen ligger på Svalbard, midt i en variert og vakker arktisk natur med gode muligheter for friluftsliv. Longyearbyen er et moderne tettsted med ca. 2100 innbyggere og har et godt tjenestetilbud med bla. full barnehagedekning, svømme-/idrettshall og et variert forenings-, idretts- og kulturliv.

Longyearbyen skole er en grunnskole med en avdeling for videregående opplæring. Skolen har også skolefritidsordning. Longyearbyen skole har til sammen ca. 260 elever.

Undervisningsstillinger 1.-10. trinn og Vg trinn

Longyearbyen skole har ledig vikariater og faste stillinger for lærere med undervisningskompetanse i grunnskolen og på videregående trinn fra og med 1.8.2019.

Vi søker deg som ønsker å bo i Longyearbyen over flere år, og som sammen med resten av skolens ansatte vil videreutvikle et godt skolemiljø for våre barn og ungdommer på verdens nordligste skole. Longyearbyen er et internasjonalt samfunn med høy turnover, og skolen skal evne å ivareta elever og ansatte gjennom gode rutiner og tydelig praksis.

Longyearbyen skole skal være en lærende organisasjon som fremmer læring gjennom praktisk, variert, relevant og utfordrende undervisning. Vi jobber også med å utvikle en felles vurderingspraksis. Vi ønsker oss medarbeidere som kan bidra aktivt til kollektiv kompetanseutvikling ved Longyearbyen skole og som er villig til å dele sin kompetanse og erfaring. Vi er en arktisk skole og det er en fordel med medarbeidere som har interesse for å ta i bruk ute- og nærmiljøet som alternativ læringsarena.

Videregående trinn - Studiespesialisering og Bygg- og anleggsgfag

Faglærer innenfor Bygg- og anleggsteknikk.

Kontakt- og faglærere med undervisningskompetanse i Engelsk, Norsk, Historie, Spansk og Realfag (Matematikk, Naturfag, Geografi, Fysikk, Kjemi, Geofag, Biologi), Sosialkunnskap, Sosiologi og sosialantropologi og Psykologi.

Grunnskolen

Lærere i særskilt språkopplæring i norsk for elever fra 4. til og med 10. trinn

Undervisningspersonell/spesialpedagog med god kompetanse og erfaring innenfor tilpasset opplæring. Vi har også behov for kompetanse innenfor ASK og ART.

Barnetrinn

Kontakt- og faglærere med et bredt spekter av fag, særlig norsk/engelsk/matematikk. Erfaring fra systematisk arbeid med sosial kompetanse og spesialundervisning er ønskelig

Ungdomstrinn

Kontakt- og faglærere med undervisningskompetanse i spansk, norsk, engelsk, KRLE, samfunnsfag, matematikk, naturfag og kunst & håndverk.

Krav til språkkunnskap

Søker må beherske norsk godt både skriftlig og muntlig

Søknad sendes

Elektronisk søknad sendes på www.lokalstyre.no innen 24.03.2019

Kontaktperson

Frode W. Thorstad, rektor/enhetsleder, mobil 90682368, frtho@lokalstyre.no

OSLOMET

Klar for master?

Er du lærer og ønsker faglig påfyll? Ved OsloMet – storbyuniversitetet kan du bli spesialist i digital læringsdesign, skolefag, begynneropplæring, profesjonspedagogikk eller spesialpedagogikk.

Masterutdanning i digital læringsdesign

– for deg som ønsker faglig påfyll i digital kompetanse.

Du kan velge emner innen:

- Læring og undervisning i et digitalt miljø
- Utvikling av digitale systemer
- Ledelse, organisasjon og samfunn

Emner i digital læringsdesign kan også tas som enkeltemner.

Masterutdanning i skolerettet utdanningsvitenskap

Du kan ta fordypning i:

- Engelsk
- Kroppsøving
- Matematikk
- Musikk
- Naturfag
- Norsk
- RLE
- Samfunnsfag
- Begynneropplæring
- Profesjonspedagogikk
- Spesialpedagogikk

Omfang: 120 stp. på heltid/deltid

Søknadsfrist: 15. april

For mer informasjon, se **oslomet.no**.

Til arbeidsgivere i barnehage og skole

Har du behov for nye medarbeidere?

På Lærerjobb.no kan du utlyse ledige stillinger!

Din stillingsannonse blir eksponert i følgende kanaler:

- Stillingsutlysning på Lærerjobb.no
- Stillingskarusellen på Utdanningsnytt.no
- På Lærerjobb sine sider i sosiale medier
- Lenke i nyhetsbrevet fra Utdanningsnytt.no

Ta kontakt med Mona Jørgensrud
mj@hsmedia.no / 91173473

Lærerjobb.no

Stillingsportalen for utdanningssektoren

UTDANNING **UTDANNINGSNYTT.NO**

YORKCOURSE IN ENGLISH

Engelsk på 200-nivå ved University of York

En unik anledning til å studere engelsk i Storbritannia uten høye studieavgifter!

Studieåret 2019/20 tilbyr University of York og Det Norske Studiesenteret i Storbritannia to ett-semesterers kurs (30 stp) i engelsk, ett i høstsemesteret (studiestart i september) og ett i vårsemesteret (studiestart i januar). Det er mulig å kombinere disse og ta 60 stp samlet i York. Du kan skrive bacheloroppgave som del av studiet.

YORKCOURSE kan også tas på 300/master-nivå.

For opptakskrav og mer informasjon, se Studiesenterets hjemmeside www.york.ac.uk/nsc/.

Lån og stipend fra Lånekassen. Ingen studieavgift.

Søknadsfrist: 15. mai 2019

Mer informasjon om tilbudet og om hvordan du søker:

- Engelskmiljøene og internasjonalt kontor ved universitetene/høgskolene
- www.york.ac.uk/nsc/
- E-post til daglig leder: nsc-director@york.ac.uk

Bjørn Saugstad | Advokat i Utdanningsforbundet

FOTO ERIK M. SUNDT

Lov
og
rett

Uttalelse fra Sivilombudsmannen om saksbehandling i tilsettingssak

Sivilombudsmannen kom fram til at kommunens saksbehandling i dette tilfellet var i strid med en forsvarlig ansettelsesprosess på flere punkter.

Klager X søkte på stilling som enhetsleder i en kommune. Det var tre søkere til stillingen. X ble ikke innkalt på intervju, selv om han var godt formelt kvalifisert. Kommunen la til grunn at det var blitt lagt avgjørende vekt på at vedkommende hadde liten erfaring fra undervisning i grunnskolen. Dette ble trukket fram, selv om det ikke gikk fram av utlysningsteksten at en til stillingen etterspurte erfaring fra undervisning i grunnskolen.

Det kom også fram i saken at negativ informasjon om klageren var skaffet til veie og vektlagt av rådmannen ved at han hadde kontaktet personer i sitt eget nettverk, uten at søker var blitt varslet om at det ville bli tatt slik kontakt.

Videre ble opplysninger om søkerne som var blitt skaffet til veie gjennom intervjuer og referanser ikke skriftlig dokumentert i tilsettingsprosessen, men kun muntlig redegjort for av leder i ansettelsesutvalget i sammenfattet form overfor de andre medlemmene av utvalget.

I sin uttalelse tok Sivilombudsmannen utgangspunkt i kvalifikasjonsprinsippet om at best kvalifiserte søker skal tilbys stillingen, og at det i den sammenhengen skal legges vekt på utdanning, erfaring og personlig egnethet, sammenholdt med kvalifikasjonskravene som er fastsatt i utlysningsteksten. Dette følger av statsansatteloven, som ikke gjelder for enhetslederstillinger i kommuner, men det er sikker rett at

kvalifikasjonsprinsippet også gjelder for kommuner og/eller fylkeskommuner, som et ulovfestet prinsipp.

Sivilombudsmannen poengterte videre at en i tilsettingssaker, ettersom dette er enkeltvedtak etter forvaltningsloven paragraf 17, har plikt til å «påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes».

Det ble også presisert at det i tilsettingssaker stilles krav til at avgjørelser skal være saklig begrunnet og at saksbehandlingen skal være forsvarlig, dessuten at ansettelsesprosesser skal nedtegnes skriftlig.

Sivilombudsmannen kom fram til at kommunens saksbehandling i dette tilfellet var i strid med de kravene som kan stilles til en forsvarlig ansettelsesprosess på flere punkter. Kommunen hadde ikke overholdt kravene som stilles til skriftlighet i ansettelsessaker. Dessuten var det ikke i samsvar med god forvaltningsskikk å innhente referanser uten samtykke, og at dette ble vektlagt uten at klageren fikk mulighet til kontradiksjon. Ombudsmannen presiserte at hovedregelen er at referanser ikke skal kontaktes før etter at søkeren har tilkjennegitt at dette er i orden, og at referanseinnhenting først skjer etter at intervju er gjennomført, og primært brukes for å bekrefte eller avkrefte opplysninger som søkeren selv har gitt.

Ombudsmannen la til grunn at det var tvil om ansettelsesmyndighetens skjønn hadde bygget på et fullt ut saklig hensyn, selv om han ikke fant grunnlag for å vurdere om det forelå brudd på kvalifikasjonsprinsippet. Ombudsmannen la likevel til grunn at klager ut i fra utlysningsteksten framsto som godt formelt kvalifisert og registrerte også at rådmannen selv hadde uttalt at klagers CV framsto som imponerende og at det var X sin manglende erfaring med undervisning i grunnskolen og søkerens personlige egnethet som ble tillagt avgjørende vekt.

«Det var ikke i samsvar med god forvaltningsskikk å innhente referanser uten samtykke.»

Fra forbundet

● **Utdanningsforbundet**

Terje Skyvulstad | nestleder

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Tariff 2019

Mellomoppgjøret står for døren. Mellomoppgjør betyr som regel at det bare forhandles om lønnsreguleringer, og her er forpostfektningene mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerpartene, og også internt i fagorganisasjonene, allerede godt i gang. Et unntak i år er at det kanskje blir forhandlinger om tjenestepensjon i PBL-området. I tillegg skal det til høsten gjennomføres forhandlinger om særavtalene om arbeidstid både for barnehager og skoler, og forhandlinger om hovedavtalen.

Hvilke forventninger har vi? Den generelle lønnsutviklingen har vært svak de siste årene. Etter et par år med negativ reallønnsutvikling trodde man i fjor at oppgjøret ville føre til en moderat økning i kjøpekraften. Nå viser fasit at prisveksten ble høyere enn beregnet. Det er det først og fremst den høye strømprisen som har bidratt til. I år vil derfor forventningene til reallønnsvekst være ekstra store fra arbeidstakersiden. Det gjelder ikke minst fordi det er gode tider i norsk økonomi. Det er derfor på tide at arbeidstakerne får sin rettmessige andel av verdiskapningen. Både i Utdanningsforbundet og i Unio er det derfor en forventning om en økonomisk ramme som er vesentlig høyere enn i fjor.

Ellers bør det være et mål at vi klarer å unngå at frontfagsmodellen praktiseres slik at den anslåtte rammen for arbeidere i industrien fungerer som et diktat i stedet for norm for de andre tariffområdene. Hvis ikke, vil det føre til en stivhet i systemet som bidrar til å svekke muligheten til å rette opp skjevheter mellom tariffområdene gjennom sentrale forhandlinger. Det vil også kunne svekke oppslutningen om frontfagsmodellen. Det er en godt dokumentert mangel på kvalifiserte lærere uten at det har gitt tilsvarende lønnsvekst som for andre yrkesgrupper det er mangel på.

Som vanlig er utgangspunktet for forhandlingene forskjellig i de ulike tariffområdene, særlig når det gjelder hvilke føringer og rammer som ble lagt for årets forhandlinger gjennom hovedtariffoppgjøret i 2018. At lønnstillegg ble gitt på ulike tidspunkt og at man brukte av årets ramme i fjorårets oppgjør, medfører at den prosentvise lønnsveksten man skal forhandle om i år, vil være forskjellig i de ulike tariffområdene. I KS-området ble det allerede i fjorårets forhandlinger brukt penger fra årets oppgjør for å avtale økte satser for ulempetilleggene. De som nyter godt av disse økte satsene, tilhører i hovedsak Lønnsgruppe 1 i KS, det vil si ansatte med kompetanse opp til og med fagskolenivå. Og i den grad tilleggene treffer Unio-medlemmer, gjelder det i svært liten grad Utdanningsforbundets medlemmer. Det blir derfor en utfordring å fordele de resterende lønnsmidlene i mellomoppgjøret slik at våre medlemmer minst får sin andel av lønnsveksten.

Blis undersøkelse av hvordan lokale lønnstillegg gjennom lokale pott-forhandlinger påvirker motivasjon og arbeidsklima/miljø i barnehage og skole, har gjort det enda tydeligere at lærere i liten grad opplever kriteriene og prosedyrene som ligger til grunn for disse lokale lønnstilleggene som rettferdige. BI-rapporten konkluderer blant annet med at dette kan gi negative konsekvenser for motivasjon og arbeidsmiljø.

Diskusjonen om lokal lønnsdannelse bør i hovedsak benyttes til å rekruttere og beholde lærere og ikke for å fordele lønn etter lokale kriterier, vil derfor komme for fullt i tiden fram mot landsmøtet.

«Det er derfor på tide at arbeidstakerne får sin rettmessige andel av verdiskapningen.»

Videreutdanning:

– Urimelig med bindingstid

Flere forteller om kommuner som pålegger lærere bindings- tid etter at de har tatt videre- utdanning. – Helt urimelig, mener Steffen Handal.

Flere har fortalt at de får bindingstid på skolen/i kommunen sin når de tar videreutdanning finansiert gjennom «Kompetanse for kvalitet». Bør det være slik?

Nei, mener Steffen Handal. Utdanningsforbundets leder sier det blir feil at kommuner, som bare står for 15 prosent av finanseringen av videreutdanningen (men ingen ting hvis det tas videreutdanning i matte eller naturfag), krever bindingstid av lærere. Lærere bidrar med 25 prosent, uavhengig av fag.

– Dette er helt urimelig. Videreutdanningen koster kommunene svært lite. Kompetanse for kvalitet er i all hovedsak finansiert av statlige midler, og da bør kommunene heller ikke pålegge lærerne bindingstid.

– Dropp det

– Husk også at lærerne bidrar med betydelig egen- tid når de tar videreutdanning. Ofte tar de videreutdanning som følge av at nye kompetansekrav har fått tilbakevirkende kraft, sier Handal.

Han er tydelig i sin anbefaling til kommunene.

– Min klare oppfordring er å droppe bindingstid for lærere som tar eller har gjennomført videreutdanning. Er du en god og fleksibel arbeidsgiver, øker sjansene for å beholde dine dyktige ansatte, minner Handal om.

Diskuter med tillitsvalgt

Rent juridisk kan skoleeier ha sitt på det tørre når de krever bindingstid ved etterutdanning, men det er likevel viktig å være oppmerksom på følgende:

- En eventuell avtale om bindingstid bør diskuteres med tillitsvalgt.
- Bindingstid kan avtales der arbeidsgiver har en berettiget grunn til å forvente en avkastning av

investeringen sin, men det er gode argumenter som taler mot at arbeidstaker undertegner en slik avtale:

– Staten finansierer store deler av videreutdanningsstrategien.

– Under vikarordningen krever ikke Utdanningsdirektoratet (Udir) tilskuddet tilbake dersom skoleeier innen rimelig tid registrerer avbruddet.

Vi minner samtidig om reguleringen av bindingstid i hovedtariffavtalen i KS pkt. 14.3: «Plikttjeneste/bindingstid kan avtales med den enkelte dersom kommunen/fylkeskommunen ved opplæring yter vesentlig økonomisk støtte. Plikttjeneste begrenses til maks 2 år.»

29 prosent hadde bindingstid

I en undersøkelse i 2017 fikk hovedtillitsvalgte spørsmål om kommunene påla bindingstid på lærere som hadde søkt/tatt videreutdanning gjennom «Kompetanse for kvalitet». 65 prosent svarte det ikke var noen bindingstid, 29 prosent at det var bindingstid. Seks prosent var usikre. Bindingstiden varierte fra tre måneder til to år. Svarene viste en lite enhetlig praksis mellom kommunene når det gjelder krav om bindingstid.

TYDELIG: Steffen Handal oppfordrer kommunene til å droppe bindingstid for de lærerne som tar videreutdanning.

ILL. FOTO ADOBE STOCK

Koordning for videreutdanning:

- Skoleeier skal ha en plan for kompetanseutvikling for sine ansatte som viser hvordan kompetansekravene skal oppfylles. Arbeidsgiver skal kartlegge de ansattes kompetanse, og analysere kommunens/fylkeskommunens kompetansebehov. På denne bakgrunn og etter drøftinger med tillitsvalgte skal det så utarbeides en plan for gjennomføring av kompetansehevende tiltak.

- – Har du søkt tidligere uten å få studieplass? Har du ikke fått beskjed om når du skal få det? Da bør du kreve av skoleeier at du får beskjed om når du skal få din videreutdanning. Dette handler om respekt for sine lærere, og å gi dem muligheten til å planlegge sine neste arbeids- og studieår, understreker Handal.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

DET STEMME: Landsmøtet velger de sentrale tillitsvalgte i Utdanningsforbundet, men som medlem i forbundet kan du foreslå kandidater. Her fra landsmøtet i 2015.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Foreslå kandidater

Nå kan du som medlem av Utdanningsforbundet foreslå kandidater til organisasjonens sentrale verv.

I november skal Utdanningsforbundets landsmøte stake ut den politiske kursen for organisasjonen i den neste fire-års-perioden. Det skal velges medlemmer og varamedlemmer til nytt sentralstyre, representantskap og kontrollkomite.

Klikk deg inn på udf.no/lm19 for å foreslå kandidater.

Fristen er 31.mars

Alle forslag som blir sendt inn via nettsiden innen utgangen av mars vil bli formidlet videre til alle fylkeslag. Du kan også spille inn forslag via klubben din eller lokallaget ditt.

Stoltenberg-utvalget:

Mangelfull kunnskap

Stoltenberg-utvalget har sett på hvorfor det er flere gutter som gjør det dårligere på skolen enn jenter. Nå jobber fylkeslagene i Utdanningsforbundet med kommentarer til utredningen.

I februar kom Stoltenberg-utvalgets utredning om kjønnsforskjeller i skolen. Utvalget skulle samle kunnskap om hvorfor kjønnsforskjeller i skolen oppstår, og komme med forslag til hva som kan bidra til å motvirke slike forskjeller.

Fylkeslagene i Utdanningsforbundet har frist til 18. mars med å sende inn sine tilbakemeldinger til forbundet sentralt. Deretter skal Sentralstyret behandle saken. Endelig høringssvar fra forbundet sendes til Kunnskapsdepartementet senest 3.mai.

Må sees i sammenheng

Allerede nå har Utdanningsforbundets leder flere synspunkter på utredningen. Steffen Handal er fornøyd med at det blir satt fokus på hva vi skal gjøre for at skolen skal være god for alle, både gutter og jenter.

– Men vi merker oss at utvalget er tydelig på at det fortsatt er mye vi ikke har nok kunnskap om, og at vi skal være varsomme med å sette i gang omfattende endringer uten denne kunnskapen. Likevel foreslår utvalget svært omfattende tiltak, påpeker Handal.

Han mener det er avgjørende at oppfølgingen av utredningen må se til andre som jobber med samme problematikk.

– Det er helt nødvendig at forslagene sees i sammenheng med andre prosesser som pågår i skolen, som arbeidet med fagfornyelsen, Lied-utvalget, rapporten om inkluderende fellesskap for

barn og unge og gjennomgangen av opplæringsloven og kvalitetsvurderingssystemet, sier Handal.

Fleksibel start og heldagsskole

Et mindretall i Stoltenberg-utvalget foreslår å utrede fleksibel skolestart.

– Det er godt mulig at utsatt skolestart er det mest hensiktsmessige for enkelte barn, men fleksibel skolestart i form av å begynne på skolen til ulike tidspunkt gjennom året vil vi fraråde, understreker Handal.

Han viser til flertallets vurdering og understreker at det er prinsipielt problematisk å fordele elever etter skolemodenhet, samtidig som dette kan bidra til økte sosiale forskjeller i skolen.

– Det er viktig at vi har et grunnprinsipp om at skolen skal ta imot de barna som kommer.

Utvalget foreslår heldagsskole fra 1.-4. trinn. Hensikten er å spre skoletimene ut over et større tidsrom, og å gi mulighet for fysisk aktivitet og leksehjelp i skoletiden. Handal mener dette er en kostbar og omfattende reform som bør vente:

– Intensjonen med å innføre heldagsskole kan være god, men vi har nå en rekke større prosesser på gang som vil endre norsk skole. Vi bør ferdigstille disse først, før vi innfører en ny reform.

● Stoltenberg-utvalget

• Ekspertgruppe oppnevnt av Kunnskapsdepartementet i 2017. Ledes av Camilla Stoltenberg.

• Formålet med utvalgets arbeid er å bygge et kunnskapsgrunnlag om hvorfor kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner oppstår, og å foreslå effektive tiltak for å redusere disse forskjellene.

• La i februar fram utredningen «Nye sjanser – bedre læring, Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp».

Hør på Lærerrommet!

Lærerrommet gir ny innsikt på ulike tema innen utdanningsfeltet. Podkasten er for alle som er engasjerte i barnehage, skole eller innen høyere utdanning. Gjestene er forskere, lærere, barnehagelærere, elever, ledere, politikere – eller andre.

Du finner alle episodene av Lærerrommet på iTunes, Acast, SoundCloud, Spotify eller via udf.no.

- omfattende tiltak

PRESTASJONER: Hvorfor er det flere gutter som gjør det dårlig på skolen enn jenter? Stoltenberg-utvalget foreslår tiltak for å redusere forskjellene.

ILLUSTRASJONSFOTO UTDANNINGSFORBUNDET

Hva dekker husforsikringen?

Det kan være kjedelig å finne ut hva forsikringen din ikke dekker når skaden allerede har skjedd. Med vår Husforsikring Ekstra får du vår beste dekning og du kan føle deg trygg på at huset ditt er godt forsikret. Du får blant annet dekket følgeskader etter utett tak eller bad, og forsikringen har en unik dekning dersom du skulle være uheldig å benytte håndverkere som går konkurs eller begår bedrageri. I vår Husforsikring Ekstra er også hussoppforsikring inkludert, noe som gir dekning for både skadedyr og råteskader.

Les mer og bestill på udf.no/husforsikring

SJEKK: Greit å vite hva husforsikringen dekker før skaden skjer.

FOTO ANNA-JULIA GRANBERG

Kurs

Fagfornyelsen: Programmering i vgs.

1. april (Oslo) og 3. april (Bergen) inviterer vi til kurs om programmering. Når programmering blir en del av matematikkfaget fra høsten 2020, skal elevene lære å bruke det til å løse matematiske utfordringer. Hvordan kan vi legge til rette for at de lærer matematikk gjennom bruk av programmering, hvilket undervisningsopplegg kan gjennomføres? Kursholder er Morten Munthe, lektor ved Oslo Handelsgymnasium. Du må ikke ha kunnskap om programmering på forhånd. Vi presiserer at det ikke er et kurs hvor du lærer programmeringen, men det vil være et nyttig startpunkt for alle som underviser matematikk i videregående skole.

Fravær: Hvordan kan vi legge til rette for at elever kommer på skolen?

FOTO OLE WALTER JACOBSEN

Hvordan møte elever med bekymringsfullt skolefravær?

Temaet er skolefravær når vi 2. april arrangerer kurs i samarbeid med Rådgiverforum i Lærernes hus i Oslo, et praktisk kurs der du som jobber direkte med eleven vil få innsikt i fremgangsmåter og tiltak som har gitt gode resultater i fastlåste fraværssaker. Kursholder tar utgangspunkt i fortellinger og positive erfaringer fra arbeidet med «Prosjekt ungdomslos» og nåværende praksis på en 1-10 skole i Oslo. Kursholder er Silje Hrafa Tjersland, sosialfaglig rådgiver på Vollebakk skole.

Livsmestring og helse

9. april blir det kurs om livsmestring og helse i skolen i Lærernes hus i Oslo. Hva trenger barn og unge med tanke på dagens og morgendagens utfordringer? Kurset gir en allmenn tilnærming til livsmestring og helse, basert på trygge lærer-elevrelasjoner og relasjonell klasseledelse. Kurset er praktisk rettet. Kursholder er Anne Sælebakke, som til daglig underviser ved Regionsenter for barn og unges psykiske helse, RBUP.

Les mer på www.udf.no/kurs

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

DINE FORSIKRINGSTILBUD

Som medlem av Utdanningsforbundet har du tilgang til unike forsikringsordninger for deg og dine til en god pris.

KOLLEKTIVE FORSIKRINGER

INNBOFORSIKRING

Dekker tap og skade på privat innbo og løsøre med inntil 2 millioner per skadetilfelle.
Pris fra kr 972 til kr 1476 pr år, avhengig av hvor i landet du bor.

UFØREFORSIKRING

En uføreforsikring gjør deg bedre rustet økonomisk dersom du skulle være så uheldig å bli ufør.
Pris baseres på alder og valgt forsikringssum.

REISEFORSIKRING

Ingen egenandel og hele 90 dagers reisevarighet.
Pris fra kr 756 til kr 1944 pr år, avhengig av om den skal gjelde for en eller for familie, og om du er over eller under 70 år.

LIVSFORSIKRING

Forsikringen gir en engangsutbetaling til etterlatte ved forsikredes død, uansett om dødsfallet skyldes sykdom eller ulykke.
Pris baseres på alder og valgt forsikringssum.

GRUNNFORSIKRING

Forsikringen består av tre deler: livsforsikring for medlemmet, ulykkesforsikring for familie og begravellesstøtte ved død i nær familie.
Pris kr 888 per år.

STUDENTFORSIKRING

Forsikringen består av innbo-, reise-, ulykkes- og uføreforsikring samlet i en pakke, spesialtilpasset studenter.
Pris kr 996 per år.

BARNEFORSIKRING

Forsikringen gjelder barn og barnebarn fra 3 måneder til utgangen av det året de fyller 26 år.
Pris per barn 1308 per år.

UTDANNINGSFORBUNDETS 70+

Forsikringspakke for deg som er godt voksen. Pakken inneholder reise-, innbo- og ulykkesforsikring. Døgnåpen helsetelefon er også inkludert.
Pris for familie kr 3000 per år. En person kr 2400 per år.

UTDANNINGSFORBUNDETS HUS- OG BILFORSIKRING

UTDANNINGSFORBUNDETS HUSFORSIKRING

Husforsikring ekstra har unike vilkår og gode priser.
Vi tilbyr to varianter, hus ekstra og hus.
Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud

UTDANNINGSFORBUNDETS BILFORSIKRING

Bilforsikringen ekstra og delkasko har 75% bonus, unike vilkår og gode priser. Bonusen gjelder også ved forsikring av din første bil.
Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud

FORDELER HOS TRYG

RABATT HOS TRYG

Som medlem i Utdanningsforbundet får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg rabatt på alt fra hytte- til båtforsikring.
Alle medlemmer får 32 % uavhengig av antall produkter.

TRYG PLUSS

Med privat forsikring i Tryg, får du som medlem i Utdanningsforbundet tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om vedlikehold og påbygg av bolig, og hjelp ved ID-tyveri og misbruk på sosiale medier.

Les mer på udf.no/medlemstilbud

Utdanningsforbundets Husforsikring

Har du enebolig, tomannsbolig eller rekkehus er det viktig å ha forsikringen i orden. Vår Husforsikring Ekstra har unike vilkår og gode priser. Innboforsikring kjøpes i tillegg.

Les mer og bestill på udf.no/husforsikring

IKT-konferansen for skolesektoren

NASJONAL
KONFERANSE
OM BRUK AV
IKT I UTDANNING
OG LÆRING

8. – 10. mai 2019

Realfagbygget, NTNU, Trondheim

www.nkul.no

 NTNU
Kunnskap for en bedre verden